KUPIŠKIO RAJONO VIETOS VEIKLOS GRUPĖ

VIETOS PLĖTROS STRATEGIJA

Kupiškio rajono 2016 - 2023 metų integruota vietos plėtros strategija

Kupiškis

2015

TURINYS		Psl.
I DALIS. KAS MES: ESAMA SITUACIJA IR MŪSŲ SIEKIAI		
1.	VVG vertybės, VVG teritorijos vizija iki 2023 m. ir VVG misija	3
2.	VVG teritorijos socialinės, ekonominės bei aplinkos situacijos ir gyventojų poreikių analizė	4
3.	VVG teritorijos stiprybės, silpnybės, galimybės ir grėsmės (SSGG)	23
4.	VVG teritorijos plėtros poreikių nustatymas prioritetine tvarka	26
II DALIS. KOKIE MŪSŲ PRIORITETAI IR TIKSLAI?		
5.	VPS prioritetai, priemonės ir veiklos sritys	28
6.	VPS prioritetų, priemonių ir veiklos sričių sąsaja su ESIF teminiais tikslais ir EŽŪFKP prioritetais bei tikslinėmis sritimis	28
7.	VPS sąsaja su VVG teritorijos strateginiais dokumentais ir Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategija (ESBJRS)	30
III DALIS. KAIP PASIEKSIME UŽSIBRĖŽTUS TIKSLUS?		
8.	LEADER metodo principų bei horizontaliųjų principų ir prioritetų įgyvendinimas	33
9.	VPS priemonių ir veiklos sričių aprašymas	47
10.	VPS įgyvendinimo veiksmų planas	56
11.	VPS finansinis planas	68
12.	VPS įgyvendinimo rodikliai	69
13.	VPS įgyvendinimo vidaus stebėsena ir valdymas	72
IV DALIS. PRIEDAI		
1 priedas. VVG teritorijos situacijos analizei naudojama 2011 m. statistinė informacija apie VVG teritorijos gyventojus: VVG teritorijos gyventojai ir jų pasiskirstymas pagal amžių, lytį, gyvenamąją vietovę, užimtumą, socialinę padėtį.		77
2 priedas. VVG teritorijos situacijos analizei naudojama 2014 m. 2015 m. statistinė informacija apie VVG teritorijos gyventojus: VVG teritorijos gyventojai ir jų pasiskirstymas pagal amžių, lytį, gyvenamąją vietovę, užimtumą, socialinę padėtį.		79
3 priedas. Kupiškio rajono VVG narių sąrašas		81
4 priedas. Kupiškio rajono VVG teritorijos socialinė situacija		82
5 priedas. Kupiškio rajono VVG teritorijos ekonominė situacija		86
6 priedas. Kupiškio rajono VVG teritorijos socialinė infrastruktūra ir kultūros ištekliai		87
7 priedas. Kupiškio rajono VVG teritorijos gamtos išteklių analizė		93
8 priedas. Kupiškio rajono gyventojų poreikių tyrimo anketa		96
9 priedas. Kupiškio rajono gyentojų poreikių tyrimo anketų suvestinė		102

I DALIS. KAS MES: ESAMA SITUACIJA IR MŪSŲ SIEKIAI

1. VVG vertybės, VVG teritorijos vizija iki 2023 m. ir VVG misija	
1.1.	Informacija apie VVG Organizacijos adresas: Gedimino g. 27, Kupiškis. Kupiškio rajono vietos veiklos grupė įsteigta 2007 m. balandžio 26 d., yra savanoriška organizacija, veikianti Kupiškio rajono savivaldybės kaimiškoje teritorijoje. Organizacijos steigėjais buvo 16 fizinių asmenų, kurie atstovavo vietos valdžią (4), verslą (4) ir nevyriausybinių ir bendruomeninių organizacijų (8) atstovai. Kupiškio r. VVG valdymo struktūrą sudaro: *Vietos veiklos grupės visuotinis narių susirinkimas, Vietos veiklos grupės valdyba, Vietos veiklos grupės pirmininkas.* Aukščiausias asociacijos organas yra *visuotinis narių susirinkimas* šaukiamas kartą per metus, pasibaigus kalendoriniams metams. Visuotiniame VVG narių susirinkime vieno sprendžiamojo balso teisę turi kiekvienas VVG narys. Visuotinio narių susirinkimo kompetencija nesiskiria nuo Asociacijų įstatyme nustatytos. *VVG valdyba* – tai kolegialus VVG valdymo organas, susidedantis iš 11 VVG narių, trijų metų laikotarpiui. Valdybos nariais gali būti fiziniai asmenys – VVG nariai ir VVG narių – juridinių asmenų pasiūlyti fiziniai asmenys. Valdybos darbui vadovauja VVG valdybos pirmininkas. *VVG pirmininkas* – tai vienasmenis VVG valdymo organas. VVG pirmininką trijų metų laikotarpiui renka visuotinis VVG narių susirinkimas. 2015 m. rugsėjo mėn. įvykusiame neeiliniame visuotiniame VVG narių susirinkime buvo patvirtintas narių sąrašas, kurį sudarė 40 VVG narių: 20 asmenų atstovauja pilietinę visuomenę (atitinkamai 50%); 11 asmenų atstovauja verslą (27,5%) bei 9 - vietos valdžią (22,5%) nuo visų VVG narių. **(žr. 3 priedas**). Organizacijos nariai atstovauja visą Kupiškio rajoną. 2015 m. liepos mėn. įvyko visuotinis VVG narių susirinkimas kurio metu buvo išrinkta nauja valdyba trejų metų kadencijai. Kupiškio rajono VVG kaip organizacija veikia nuo 2007 metų. Per šį laikotarpį buvo įgyvendinti įvairūs projektai, kuriuos administravo VVG dirbantys darbuotojai. 2016-2023 metų VPS rengė VVG administracijos darbuotojos. *Neringa Čemerienė – projekto vadovas* atsakingas už strateginių sprendimų įgyvendinimo veiksmų plano sudarymą, strateginių sprendimų formavimą, vykdo įgyvendinamų projektų įgyvendinimo kontrolę ir priežiūrą. *Dina Murnikova-Beinorė – vadybininkė* atsakinga už nuolatinį strategijos rengimo bei įgyvendinimo viešinimą, gyventojų aktyvinimą, mokymų organizavimą, socialinę ir ekonominę tikslinės teritorijos situacijos analizę, statistinių duomenų rinkimą ir apdorojimą. 2016-2023 m. laikotarpiu įkuriama nauja pareigybė *viešųjų ryšių specialistas.* *Rima Aukštikalnienė - projektų administratorius* atsakingas už įgyvendinamų projektų viešųjų pirkimų dokumentų rengimą ir pirkimų vykdymą, darbo grupių ir informacinių susitikimų organizavimą su tikslinės teritorijos kaimiškųjų seniūnijų dalyviais, statistinių duomenų rinkimą ir apdorojimą. *Alma Valiušienė - projekto finansininkas* atsakingas už organizacijos ūkinės ir finansinės veiklos buhalterinės apskaitos organizavimą, kontroliuoja materialinių, darbo ir finansinių išteklių naudojimą, formuoja apskaitos politiką, tvarko finansinę ir buhalterinę apskaitą pagal LR buhalterinę apskaitą reglamentuojančius teisės aktus. 2011 m. Kupiškio r. VVG buvo suteikta akreditacija teikti konsultacijas „LEADER“ metodo įgyvendinimo klausimais. 2014 m. Kupiškio r. VVG buvo nominuota „2014 m. vietos veiklos grupe“ už puikius veiklos rezultatus.
1.2.	VVG vertybės. 2015 m. rugpjūčio mėn. vykusiame Kupiškio r. VVG valdybos darbo posėdyje buvo peržiūrėtos organizacijos vertybės, kuriomis vadovaujasi VVG nariai vykdant veiklą. Buvo diskutuota dėl šių vertybių: bendruomeniškumo, profesionalumo, pilietiškumo,

	sąžiningumo, darbštumo, atsakingumo, teisingumo, aktyvumo, pakantumo, viešumo. Buvo nutarta apsibrėžti keturias pagrindines vertybes: *Bendruomeniškumas.* Bendruomeniškumą mes suprantame, kaip rajono gyventojų vieningo teritorinio ir kultūrinio identiteto bendrą kūrimą, aukštą tarpusavio pasitikėjimą ir šeimininkiškai atsakingą veiklą visuose sektoriuose ar srityse. *Profesionalumas.* Profesionalumą mes realizuojame ir jo siekiame per išmintingą ir sumanų veikimą, paslaugumą, aukštus kokybinius veiklos standartus. *Aktyvumas.* Būdami autentiško etnokultūrinio paveldo šeimininkais esame aktyvūs puoselėdami jo tradicijas, populiarindami ir vystydami savo krašto autentiškumą, viešindami savo žmones ir jų pasiekimus, pritraukdami naujas idėjas ir investicijas. *Atvirumas.* Esame atvira bendruomenė puoselėjanti ir derinanti modernaus pasaulio kosmopolitiškumą su gilias šaknis turinčiomis ir krašto konkurencinį pranašumą užtikrinančiomis kultūrinio palikimo vertybėmis.
1.3.	*VVG teritorijos vizija iki 2023 m.* 2015 m. rugpjūčio mėn. vykusiame Kupiškio r. VVG valdybos darbo posėdyje buvo aptarta organizacijos vizija: Geriausia vieta ir aplinka gyventi bei realizuoti savo kūrybinį, intelektualinį, verslumo potencialą vieninteliame, autentiškame ir vientisame etnokultūriniame regione.
1.4.	*VVG misija.* 2015 m. rugpjūčio mėn. vykusiame Kupiškio r. VVG valdybos darbo posėdyje buvo diskutuota dėl organizacijos misijos: Konsultuoti veiklias bendruomenes ir visus suinteresuotus subjektus dalyvaujančius vietos plėtros procesuose, skatinti veikti savarankiškai, šeimyniškai ir proaktyviai kuriant geresnę vietovę gyventi ir užsiimti mėgstama veikla.

2. VVG teritorijos socialinės, ekonominės bei aplinkos situacijos ir gyventojų poreikių analizė

2.1. Pagrindiniai VVG teritorijos duomenys, teritorijos išskirtinumas ir identitetas

Kupiškio rajono VVG teritorijos duomenys. Kupiškio rajonas – kraštas šiaurės rytų Lietuvoje, priklausantis Panevėžio apskričiai. Rajoną supa Biržų, Panevėžio, Rokiškio ir Anykščių rajonai. Kupiškio rajono VVG teritorinė aprėptis sutampa su Kupiškio rajono administracinėmis ribomis, išskyrus Kupiškio miestą, kuris negali būti VVG teritorijoje, nes jame gyventojų skaičius viršija 6 tūkst. Kupiškio rajono VVG teritorijoje yra 6 seniūnijos: Kupiškio, Alizavos, Subačiaus, Skapiškio, Šimonių, Noriūnų.

2015 m. pr. Kupiškio rajone gyveno 18678 gyventojų, iš jų 64% kaimuose ir 36% miestuose, 6251 moterys ir 5606 vyrai, 97,17% lietuvių, 1,7% rusų, 0,27% lenkų ir 0,86% kitų tautybių gyventojai. Kupiškio rajono VVG teritorijoje gyveno 11857 gyventojai.[1]

Kupiškio rajono plotas yra 1080 km^2, jis apima 1,65% visos Lietuvos Respublikos teritorijos. Kupiškio rajonas yra mažiausias Panevėžio apskrities rajonas, užimantis 13,7% jos teritorijos. Kupiškio rajono VVG teritorijos plotas – 1073,7 km^2, iš kurių 99,7% užima kaimo vietovės, o likusią dalį – Subačiaus miestas 2,7 km^2. Net 58,20% teritorijos sudaro žemės ūkio naudmenos, 30,40% – miškai, 2,5% – vandenys, 1,3% - keliai, 3% – užstatyta teritorija, o likusieji 4,6% – kitos paskirties plotai[2].

Remiantis Lietuvos statistikos departamento 2011 m. visuotinio gyventojų ir būsto surašymo duomenimis, Kupiškio rajono VVG teritorijoje yra vienas miestas – Subačius (1051 gyventojai), 7

[1] Lietuvos Statistikos departamentas.http://osp.stat.gov.lt Toliau VPS tekste minint „Kupiškio rajono savivaldybėje", „Kupiškio rajone" duomenų reikšmė apima ir savivaldybės centrą, kai minima „Kupiškio VVG teritorijoje" „VVG teritorijoje" duomenys tik savivaldybės lygmeniu, apie savivaldybės centrą duomenys neįtraukti .

[2] zis.lt/wp-content/uploads/2015/06/ZF_2012.pdf, Lietuvos Respublikos žemės fondas 2012m. sausio 1 d.

miesteliai: Antašava (227 gyventojai), Alizava (344 gyventojai), Palėvenė (74 gyventojai), Salamiestis (252 gyventojai), Skapiškis (403 gyventojai), Senasis Subačius (149 gyventojai), Šimonys (441 asmenys), 351 kaimas ir 31 viensėdis, iš kurių 102 kaimai/viensėdžiai neapgyvendinti, 1 geležinkelio stoties gyvenvietė (85 gyventojai). VVG teritorijos vienkiemiuose gyveno 103 asmenys, gyvenvietėse iki 200 gyventojų - 6967 gyventojai, nuo 201 iki 1000 - 4924 gyventojai, o nuo 1001 iki 2999 gyventojų – 1051[3]. 2015 m. pr. duomenimis Kupiškio r. VVG teritorijos vienkiemiuose gyveno 179 asmenys, gyvenvietėse iki 200 gyventojų – 6622 gyventojai, nuo 201 iki 1000 – 5188 gyventojai, o nuo 1001 iki 2999 gyventojų – 1027[4].

Kupiškio rajono VVG teritorijos išskirtinumas ir identitetas. Istorijos šaltiniuose – kaip Lietuvos valdovo Žygimanto Senojo miestelis – Kupiškis pirmąsyk paminėtas 1529 m. 1561-1565 m. jis buvo valsčiaus centras, priklausė Upytės, o vėliau – Ukmergės pavietams. Kupiškį keliskart nusiaubė gaisrai, tačiau 1873 m. nutiestas Daugpilio – Šiaulių – Liepojos geležinkelis padėjo jam atsigauti ir pamažėle augti.

Kupiškio kraštas turtingas archeologijos paminklais – piliakalniais, pilkapiais ir juose aptiktais radiniais, kurie įdomūs sėlių paveldu besidomintiesiems, nes Kupiškio apylinkės priklauso Sėlos pietinei daliai. Kadaise gyvenantys sėliai mums paliko išskirtinumą, kurį mes išlaikėme -Kupiškėnišką tarmę ir jos ypatybę (dadininkavimą) (R1). Kupiškio krašto gamtos identitetas lauko akmenys. Tai ledynų iš Skandinavijos kraštų atvilkti rieduliai, kurių telkiniai didžia dalimi jau sunaudoti statybose (bažnyčių, sandėlių, ūkinių pastatų, šulinių), suskaldyti ir paversti skalda. Kraštą garsino etnografinis paveldas ir ypač pagarsėjusios senovinės kupiškėnų vestuvės-teatralizuotas vaidinimas, kurias scenai pritaikė režisierius P. Zulonas (R2). Seserų Glemžaičių per pusšimtį metų sukaupta, Kupiškio apylinkėse surinkta lietuvių moteriškų drabužių kolekcija ir perduota vieninteliam Lietuvoje Kupiškio etnografijos muziejui (R3). Ši tekstilės kolekcija reikšminga ir šiuo metu, nes į madą grįžta tautinis kostiumas. 2006 m. išleistas solidus veikalas, reprezentuojantis mūsų krašto kultūrą, istoriją, iškilias asmenybes, į užmarštį nueinančius išnykusių kaimų, gamtos objektų vardus, „Kupiškėnų enciklopedijos“ I tomas. Jos sudarytojas ir vyriausiasis redaktorius istorikas ir dailėtyrininkas V. Jankauskas. 2012 m. išleistas II tomas.

2.2. VVG teritorijos gyventojų poreikių analizė

Kupiškio r. VVG administracijos darbuotojos atliko gyventojų poreikių tyrimą, *kurio tikslas* – kiekybiškai ir kokybiškai ištirti Kupiškio rajono VVG teritorijos kaimo gyventojų poreikius dėl teritorijos plėtros prioritetų ir įvertinti poreikių tenkinimo galimybes.

Tyrimo uždaviniai:

- Išanalizuoti Kupiškio rajono teritorijos socialinio, ekonominio (verslo) ir kultūrinio sektoriaus situaciją, ir jos pokyčius ES teikiamos paramos kontekste;
- Ištirti Kupiškio rajono kaimiškųjų vietovių gyventojų poreikius;
- Pateikti galimas ekonominio (verslo), socialinio ir kultūros sektoriaus gerinimo prioritetų ir priemonių planą.

Tyrimo objektas – Kupiškio rajono kaimiškųjų vietovių gyventojai.

Tyrimo metodai: dokumentų ir statistinių duomenų analizė, anketinės apklausos, fokus grupių interviu, duomenų analizės ir sintezės.

Tyrimo laikotarpis 2015 m. kovo – 2015 m. liepos mėn.

Tiriant Kupiškio rajono VVG teritorijos gyventojų poreikius, buvo naudojama anketinė ir fokus grupių interviu tyrimo metodai. Parengtos anketos **(žr. 8 priedas)** buvo išplatintos seniūnijoms pagal gyventojų skaičių. Būtinos imties dydis (305 anketos) buvo nustatytas remiantis LR Statistikos departamento duomenimis (2015 m. pr. Kupiškio rajono VVG teritorijoje gyveno

[3] https://osp.stat.gov.lt/2011-m.-surasymas

[4] Kupiškio rajono seniūnijų pateikti duomenys raštu ir saugomi VVG būstinėje

11857[5] gyventojai ir šis skaičius laikomas generaline visuma šiame tyrime). Iš išdalintų 449 anketų gautos 309 užpildytos anketos (t.y. 68,81%, žr. 9 priedas). Taikant fokus grupių interviu metodą kiekvienoje seniūnijoje buvo organizuoti susitikimai su seniūnijų gyventojais bei tose seniūnijose veikiančių įstaigų, organizacijų ir verslo atstovais, iš viso organizuoti 6 susitikimai. Šių susitikimų metu buvo diskutuojama apie esamą seniūnijų situaciją ir pateikti apibendrinimai. Šiuose susitikimuose dalyvavo 73 respondentai, t.y. vidutiniškai kiekvienoje seniūnijoje dalyvavo po 27 respondentus. Tikslinių grupių susitikimuose kurie buvo organizuoti seniūnijų centruose (su moterimis, neįgaliaisiais, jaunimu, verslo ir valdžios atstovais) dalyvavo 93 dalyviai. Šių susitikimų metu, taikant atvirų diskusijų metodą buvo diskutuojama apie minėtų grupių problemas bei siekiama kuo plačiau pristatyti rengiamą VPS. Viso tyrime dalyvavo 475 respondentai. Tai užtikrina tyrimo reprezentatyvumą.

1 etapas – Kupiškio rajono socialinės – ekonominės situacijos analizė;

2 etapas – Kupiškio rajono kaimiškųjų vietovių gyventojų poreikių analizė;

3 etapas – Kupiškio rajono kaimiškųjų vietovių SSGG analizė.

Pirmame etape, naudojant statistinių duomenų analizės metodus, atlikta Kupiškio rajono teritorijos socialinės - ekonominės situacijos analizė ekonominiu, socialiniu aspektais.

Antrame etape - naudojant statistinių duomenų, fokus grupių interviu ir anketinės apklausos rezultatų pagrindu parengta vidinės ir išorinės aplinkos analizė, t.y. nustatytos Kupiškio rajono kaimiškųjų vietovių stiprybės, silpnybės, galimybės ir grėsmės (SSGG). Tai leido atskleisti vietos išteklių stipriąsias ir silpnąsias puses bei įvertinti išorines grėsmes ir galimybes.

Trečiame etape - naudojant atlikto kaimiškųjų vietovių gyventojų poreikių tyrimo duomenis, buvo nustatyti prioritetai ir priemonės.

2.3. VVG teritorijos socialinė situacija

Gyventojų kaitos tendencijos. Remiantis statistikos departamento duomenimis 2011-2014 m. pradžios laikotarpiu gyventojų skaičius Lietuvoje sumažėjo 3,57%, Panevėžio apskrityje sumažėjo 5,03%, o Kupiškio rajono savivaldybėje gyventojų skaičiaus pokytis dar didesnis – per 2011-2014 m. laikotarpį gyventojų sumažėjo 6,37%, arba 1297 gyventojais (R4)[6]. Pagal teritorijos plotą 2013 m. Kupiškio rajono savivaldybė yra mažiausia iš visų rajonų savivaldybių Panevėžio apskrityje, rečiau už ją (18,0 gyv./km^2) gyvenama apskrityje yra tik Panevėžio rajono savivaldybė (17,4 gyv./km^2). Šis rodiklis Kupiškio rajono savivaldybėje yra ženkliai mažesnis už bendrąjį Panevėžio apskrities (30,7 gyv./km^2) ir Lietuvos Respublikos rodiklį (45,5 gyv./km^2)[7].

2011 metų pradžioje VVG teritorijoje gyveno 13129 asmenys ir 7226 gyventojai Kupiškio mieste. 2014 m. pradžioje Kupiškio rajono VVG teritorijoje buvo 12127 asmenys, t. y. 7,6% mažiau[8]. Remiantis kitu šaltiniu VVG teritorijoje 2011 m. gyveno 13932 asmenys, o 2014 m. pabaigoje sumažėjo 6,5%.[9]

Kupiškio rajono savivaldybės VVG teritorijoje 2014 m. didžiausiu gyventojų skaičiumi pasižymėjo Kupiškio (3647) seniūnija. Mažiausias gyventojų skaičius fiksuojamas Skapiškio (1673) seniūnijoje. 2011-2014 m. laikotarpiu gyventojų skaičius visose seniūnijose mažėjo. Daugiausia gyventojų sumažėjo Noriūnų (224) bei Subačiaus (179) savivaldybės kaimiškose teritorijose. Mažiausiai gyventojų sumažėjo Šimonių (88), Skapiškio (128) bei Kupiškio seniūnijose (147).[10]

[5] http://osp.stat.gov.lt
[6] http://osp.stat.gov.lt
[7] http://db1.stat.gov.lt
[8] http://osp.stat.gov.lt
[9] Kupiškio rajono seniūnijų pateikti duomenys raštu ir saugomi VVG būstinėje, kurie, matyt, dėl skirtingų gyventojų surašymo metodų, nesutampa su Statistikos departamento informacija
[10] Kupiškio rajono seniūnijų pateikti duomenys raštu ir saugomi VVG būstinėje

2014 m. Kupiškio rajono savivaldybėje gimė 169 naujagimiai. Gimstamumas, lyginant 2011 m. ir 2014 m. Kupiškio rajono savivaldybėje išaugo 19,8 %[11]. Gimstamumas apskrityje ir šalyje taip pat išaugo (atitinkamai 4,7% ir 0,3%).[12]

2014 m. VVG teritorijoje pagal seniūnijas naujagimiai pasiskirsto taip: Alizavos seniūnija – 17 vaikų, Kupiškio seniūnija – 26, Noriūnų – 16, Skapiškio – 13, Subačiaus – 16, Šimonių – 12. Lyginant 2011 m. ir 2014 m., gimstamumas Kupiškio VVG teritorijoje labiausiai išaugo – Alizavos seniūnijoje (nuo 11 iki 17 gimusiųjų) bei itin sumažėjo Kupiškio seniūnijoje (nuo 33 iki 26 gimusiųjų), gimusiųjų skaičius nesikeitė Skapiškio seniūnijoje. (**žr. 4 priedas 2.3.1 pav**.).[13]

2014 m. Kupiškio rajone mirė 329 žmonės. Mirtingumas, lyginant 2011 m. ir 2014 m., Kupiškio rajone sumažėjo 6%.[14] Mirtingumas apskrityje ir šalyje taip pat mažėjo (atitinkamai 5,2% ir 2%).[15]

2014 m. laikotarpiu mirtingumas didesnėje dalyje VVG teritorijos Kupiškio r. seniūnijų sumažėjo. Mažiausiai žmonių mirė Alizavos seniūnijoje (21), daugiausia mirusiųjų (70) Kupiškio seniūnijoje. Subačiaus seniūnijoje mirusiųjų skaičius, lyginant 2011 ir 2014 m., sumažėjo 22%, Šimonių – 20,5% (**žr. 4 priedas 2.3.2 pav**.).[16]

2011–2013 m. bendras neigiamas natūralios gyventojų kaitos rodiklis, tenkantis 1000-iui gyventojų šalyje augo. 2013 m. Šalyje 1000-iui gyventojų bendra natūrali gyventojų kaita siekė -3,9, apskrityje -6,1,o Kupiškio rajono savivaldybėje -8,3. 1000-iui gyventojų tenkančios natūralios gyventojų kaitos rodiklis Kupiškio rajone 2013 m. buvo blogesnis nei Lietuvoje (-3,9) ir apskrityje (-6,1).[17]

Kupiškio VVG teritorijoje didžiausia neigiama gyventojų kaita 2014 m. buvo Kupiškio (-44) bei Skapiškio (-23) seniūnijose. 2011-2014 m. NGK rodiklis gerėjo Alizavos, Šimonių, Skapiškio, Subačiaus ir Noriūnų seniūnijose, blogėjo tik Kupiškio seniūnijoje (**žr. priedus 2.3.3 pav.**) Bendra VVG teritorijos natūrali gyventojų kaita 2011-2014 m. padidėjo nuo -162 iki -120, t.y.26% (R5) ir išliko neigiama.[18]

Analizuojant vidaus ir tarptautinę migraciją, 2011–2014 m. laikotarpiu Kupiškio rajono savivaldybėje neto migracija mažėjo nuo -300 iki -182, o šalyje net dviem trečdaliais (**žr. 4 priedas Nr. 2.3.1 lentelę**).[19]

Kupiškio rajone pastebimas gyventojų mažėjimas, tai lemia neigiamas migracijos saldo (daugiau išvykusių nei atvykusių) bei natūrali kaita (didesnis mirštamumas nei gimstamumas), vidutinės trukmės laikotarpiu gyventojų gimė gerokai mažiau nei mirė. Gyventojų skaičiaus mažėjimas lemia ir tendencingą gyventojų tankumo mažėjimą (R6).

Gyventojų pasiskirstymas pagal amžių. Kupiškio r. VVG teritorijoje, Lietuvos statistikos departamento 2011- 2015 m. pradžios duomenimis, absoliutus gyventojų skaičius visose amžiaus grupėse mažėjo 9,7%. Vertinant pasiskirstymą pagal amžiaus grupes, analizuojamu laikotarpiu labiausiai sumažėjo 30-39 m. ir 0-14 m. amžiaus gyventojų dalis (atitinkamai 29,07%) ir 19,9%), 15-29 m., 40-64 m., 65 m. ir vyresnių amžiaus grupių gyventojų skaičius taip pat mažėjo, bet ne tokiu dideliu procentu (atitinkamai 2,02%, 4,3% ir 8,9%).Vertinant pokyčius įvykusius Kupiškio r. VVG teritorijoje 2011 m. ir 2015 m., pastebima, kad dominavo vyresni nei 40 m. amžiaus žmonės (atitinkamai 33,47% ir 35,47%), vaikų iki 14 m. buvo 14,03% 2011 m. ir 12,45% 2015 m.; 15-29 m. jaunimo padidėjo nuo 18,09% 2011 m. iki 19,62% 2015 m (R7). Pensinio amžiaus žmonių dalis

[11] http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.dok_priedas?p_id=591708, Kupiškio rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2014 m. veiklos ataskaita
[12] http://osp.stat.gov.lt
[13] Kupiškio rajono savivaldybės administracijos Civilinės metrikacijos duomenys gauti raštu ir saugomi VVG būstinėje
[14] http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.dok_priedas?p_id=591708, Kupiškio rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2014 m. veiklos ataskaita
[15] http://osp.stat.gov.lt
[16] Kupiškio rajono savivaldybės administracijos Civilinės metrikacijos duomenys gauti raštu ir saugomi VVG būstinėje
[17] http://osp.stat.gov.lt
[18] Kupiškio rajono savivaldybės administracijos Civilinės metrikacijos duomenys gauti raštu ir saugomi VVG būstinėje
[19] http://osp.stat.gov.lt

iš esmės nekito – (atitinkamai 24,17% ir 24,41%) (R8). Poslinkiai įvyko ir vidutinio amžiaus (30-39 m.) grupėse (atitinkamai 10,24% ir 8,05%) (**žr. 4 priedas 2.3.4 pav.**).[20]

Remiantis kitu šaltiniu ir kitu gyventojų pasiskirstymu pagal amžių VVG teritorijoje 2011-2015 m. labiausiai sumažėjo 7-13 m. ir 30-39 m. amžiau gyventojų dalis (atitinkamai 15% ir 11,9%), tuo tarpu 40-64 m. amžiaus grupės gyventojų skaičius padidėjo 2,7% (R9). Čia taip pat dominavo vyresni nei 40 m. amžiaus žmonės (atitinkamai 27,97% ir 30,56%) [21] (**žr. 1-2 priedus**).

Kupiškio r. VVG teritorijoje, kaip ir visoje šalyje, gyventojų vidutinis amžius ilgėja. 2011 m. vidutinis vyrų amžius Kupiškio rajone siekė 41 metus, o moterų – 47 metus. 2014 m. vyrų amžius išaugo iki 43 metų, moterų iki 49 metų.[22]

Gyventojų pasiskirstymas pagal lytį. 2015 m. pradžioje Kupiškio VVG teritorijoje gyveno 5606 vyrai ir 6251 moterys. Vyrai sudarė – 47,28% , moterys – 52,72% visų gyventojų. Lyginant 2011 m. ir 2015 m. pradžios duomenis, gyventojų sudėtis pagal lytį nežymiai kito, vienur ir kitur gyventojų sumažėjo. Taigi, VVG teritorijos gyventojų balansas pagal lytį 2015 m. geresnis nei bendrai rajone ir vidutiniškai Lietuvoje – (46,08% vyrų ir 53,91% moterų). [23]

Remiantis kitu šaltiniu, lyginant 2011 m. ir 2015 m., gyventojų bendras skaičius pagal lytį mažėjo (nuo 13932 iki 13016). 2011 m. Kupiškio rajono VVG teritorijoje vyrai sudarė 47,70%, o moterys 52,30% visų gyventojų, tuo tarpu 2015 m. vyrai sudarė 47,88%, o moterys – 52,12% visų gyventojų.[24] (**žr. 1-2 priedus**).

Gyventojų pasiskirstymas pagal tautybę. Pagal Lietuvos gyventojų ir būstų surašymo 2011 duomenis, Kupiškio rajone gyveno: lietuvių – 97,17%, rusų – 1,7%, lenkų – 0,27% ir 0,86% kitų tautybių gyventojų. Lyginant su Panevėžio r. sav. tautinė gyventojų sudėtis skiriasi, tačiau pagal gyventojų skaičių, nežymiai, išskyrus, kad Panevėžio teritorijoje gyvena įvairesnių tautybių žmonės (pvz. vokiečiai bei romai). Lietuvos mastu pirmauja ne rusų, o lenkų tautybės gyventojai [25].

Gyventojų pasiskirstymas pagal išsilavinimą. Remiantis Lietuvos gyventojų ir būstų surašymo 2011 m. duomenimis, Panevėžio apskrityje gyveno 2% gyventojų neturinčių išsilavinimo (ar nenurodė), 17% žmonių su pradiniu išsilavinimu, 18% su pagrindiniu, 29% su viduriniu, 19% su aukštesniuoju ir 15% asmenų su aukštuoju išsilavinimu. Tuo tarpu Kupiškio raj., savivaldybėje gyveno 12% asmenų su aukštuoju išsilavinimu, 19% su aukštesniuoju, 28% su viduriniu, 19% su pagrindiniu bei 20% su pradiniu. Nebaigusių pradinio išsilavinimo gyventojų dalis sudarė 2%. Kupiškio r. savivaldybėje su aukštuoju išsilavinimu buvo 9% mažiau asmenų nei šalyje bei 3% mažiau lyginant su Panevėžio apskritimi (R10).[26]

Gyventojų pasiskirstymą pagal ekonominį aktyvumą. Vertinant gyventojų pasiskirstymą pagal ekonominį aktyvumą, 2011 m. užimtųjų gyventojų dalis (15 m. ir vyresnių) Kupiškio rajono savivaldybėje siekė – 36,9% (6 429 asm.), bedarbių – 12,2% (2 131 asm.) ir ekonomiškai neaktyvių gyventojų – 50,8% (8 841 asm.) (R11). Galima išskirti, kad užimtų Kupiškio rajono gyventojų dalis buvo mažesnė nei Lietuvos ir apskrities vidurkis: šalyje – 45,4%, apskrityje – 41,2%, o rajono bedarbių procentas viršijo šalies (11,3%) lygį, bet buvo mažesnis nei apskrities (12,7%). Daugiau rajone buvo ir ekonomiškai neaktyvių gyventojų – Lietuvoje jie sudarė 43,4%, apskrityje – 46,2%. (R12)[27] 2014 m. bedarbių skaičius siekė 1,6 tūkst., o registruotų bedarbių ir darbino amžiaus gyventojų santykis tapo lygus 14,1%. [28]

Remiantis kitu šaltiniu 2014 m., lyginant su 2012 m., nedarbas Kupiškio rajone sumažėjo. Kupiškio rajone 2012 m. darbo biržoje registravosi – 1820 bedarbių, o 2014 metais – 1674

---

[20] https://osp.stat.gov.lt
[21] Kupiškio rajono seniūnijų pateikti duomenys raštu ir saugomi VVG būstinėje
[22] http://osp.stat.gov.lt
[23] http://osp.stat.gov.lt
[24] Kupiškio rajono seniūnijų pateikti duomenys raštu ir saugomi VVG būstinėje
[25] https://osp.stat.gov.lt/2011-m.-surasymas
[26] https://osp.stat.gov.lt/2011-m.-surasymas
[27] http://statistics.bookdesign.lt/table_069.htm?lang=lt, Lietuvos Respublikos 2011 metų gyventojų ir būstų surašymas
[28] http://osp.stat.gov.lt

asmenys.[29] Moterys tarp besikreipiančiųjų į darbo biržą sudarė vidutiniškai 39% bedarbių. Daugiau negu pusė visų 2014 m. besikreipusių asmenų, tai yra 59,6% gyveno kaimo vietovėse (R13). Bedarbių amžiaus vidurkis 36–37 metai, kas penktas registruotas bedarbis buvo vyresnis kaip 50 metų, tačiau 2014 m. vyresnių kaip 50 m. asmenų buvo įdarbinta daugiau negu jaunų žmonių. 2014 m., lyginant su 2013 m., neįgaliųjų buvo įdarbinta beveik 50% mažiau negu 2013 m. 2014 m. ilgalaikiai bedarbiai sudarė 45% visų ieškančiųjų darbo, 2013 m. buvo 45,8%.[30]

Lietuvos darbo biržos duomenis, 2011 m. Kupiškio r. savivaldybėje vidutinis metinis bedarbių procentas nuo darbingo amžiaus gyventojų siekė 15,5%, o 2013 m. 15,3%[31].

Pagal amžiaus grupes. 2013 metų pradžioje apskrityje iki darbingo amžiaus buvo 15% gyventojų, darbingo 60,2%, pensinio 24,8%. Kupiškio rajone iki darbingo amžiaus buvo 14,5%, darbingo 58,8%, pensinio 26,7% gyventojų. 2013 m. į darbo biržą kreipėsi 1 785 bedarbiai, iš jų 1 036 (58%) bedarbiai iš kaimo vietovių, 448 (25,1%) jaunimas iki 25 metų (R14), 373 (20,9%) vyresni kaip 50 metų[32].

Gyventojų pasiskirstymas pagal pragyvenimo šaltinį. Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis 2011 m. Kupiškio rajone buvo - 1611, Panevėžio apskrityje siekė - 1766, o Lietuvoje - 2046. 2012 m. lyginant su 2011 m. matoma darbo užmokesčio augimo tendencija, vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis Kupiškio rajone buvo - 1660, Panevėžio apskrityje siekė - 1825, o Lietuvoje - 2124[33].

2011 m. didžiausia gyventojų dalis Kupiškio rajono savivaldybėje buvo išlaikoma iš pensijų (28,7%) ir darbo užmokesčio (28,6%). Šeimos ir (ar) kitų asmenų išlaikomų asmenų Kupiškio rajone buvo 26,6%, iš pašalpų gyveno 8,1%, pajamas iš žemės ūkio veiklos gavo 3,2% gyventojų, iš kitų pragyvenimo šaltinių gyveno 1,7%, valstybės išlaikomų buvo 1,2%, stipendijas gavo 0,7%, pajamos iš savo ar šeimos verslo ir pajamas iš nuosavybės ar investicijų gavo 1,2% gyventojų.[34]

Remiantis Sodros statistikos analizės ir prognozės skyriaus duomenimis lyginant 2011 m. ir 2014 m. gaunančių senatvės pensiją sumažėjo iki 14,04% gaunančiųjų.[35]

Lietuvos statistikos departamente duomenys apie namų ūkius, pateikiami apskričių lygmeniu. 2011 m. Panevėžio apskrityje, kurie vertėsi labai sunkiai buvo tiek pat kaip ir Lietuvoje 13%, o 2012-2013 m. – buvo keliais procentais daugiau. Panevėžio apskrityje 2011-2013 m. namų ūkių, kurie verčiasi sunkiai sudarė (atitinkamai 26%, 27% ir 25%) namų ūkių, panašiai kaip ir Lietuvoje (atitinkamai 26%, 26% ir 25%). 2011-2013 m. gana lengvai besiverčiantys namų ūkiai sudarė (atitinkamai 10%, 7% ir 9%), o tuo tarpu Lietuvoje (atitinkamai 12%, 10% ir 13%). Rodikliai Panevėžio apskrities ir Lietuvos namų ūkių, kurie verčiasi lengvai, labai lengvai 2011-2012 m. jau supanašėjo ir atitinkami sudarė 2% ir 1% namų ūkių.[36]

Socialinę atskirtį patiriantys gyventojai. Per 2011-2014 m. pastebimas pensinio amžiaus gyventojų skaičiaus Kupiškio r. sav. mažėjimas (nuo 5381 iki 5074), kuris tiesiogiai susijęs su gyventojų skaičiaus Kupiškio rajone mažėjimu. 2014 metų pradžioje Kupiškio r. savivaldybėje gyveno 5074 pensinio amžiaus gyventojai, kurie sudarė 27,1% visų Kupiškio savivaldybės gyventojų, tačiau ši statistika neįtakoja socialinių paslaugų mažėjimo (R15). Kupiškio socialinių paslaugų centro ir

---

[29] https://www.e-tar.lt/rs/lasupplement/88d7b870f89211e4927fda1d051299fb/6ef7aa80f8a311e4927fda1d051299fb/format/ISO_PDF/, Kupiškio r. savivaldybės 2015 m. socialinių paslaugų planas

[30] https://www.e-tar.lt/rs/lasupplement/88d7b870f89211e4927fda1d051299fb/6ef7aa80f8a311e4927fda1d051299fb/format/ISO_PDF/, Kupiškio r. savivaldybės 2015 m. socialinių paslaugų planas

[31] https://www.ldb.lt/Informacija/Veikla/Documents/Ataskaitos/Darbo%20rinka%20skai%C4%8Diais%202013.pdf, Lietuvos darbo birža „Lietuvos darbo rinka skaičiai 2013“

[32] Tarvydavičius R. (2014 m.) Darbo prognozės su pragiedruliais/Kupiškėnų mintys.

[33] http://db1.stat.gov.lt

[34] https://osp.stat.gov.lt/2011-m.-surasymas

[35] Sodros statistikos analizės ir prognozės skyriaus duomenys gauti raštu ir saugomi VVG būstinėje

[36] http://osp.stat.gov.lt

Kupiškio rajono savivaldybės administracijos seniūnijų pateiktais duomenimis 2014 m. gruodžio 31 d. Kupiškio r. savivaldybėje gyveno 336 (R16) pagyvenę vieniši asmenys.[37]

Kupiškio r. savivaldybėje 2015 m. sausio 1 d. duomenimis gyveno 2926 neįgalūs asmenys, iš jų 128 vaikai. Neįgaliųjų skaičius Kupiškio rajono savivaldybėje vis didėja, o tai daro įtaką vis didėjančiam bendrųjų ir specialiųjų socialinių paslaugų poreikiui. Nuo 2010 m. neįgaliųjų skaičius Savivaldybėje išaugo beveik 50% (R17).[38]

2015 m. pradžioje Kupiškio r. savivaldybėje buvo 128 socialinės rizikos šeimos ir jose augo 313 vaikų. Analizuojamu laikotarpiu, Kupiškio r. savivaldybės VVG teritorijoje, buvo 104 socialinės rizikos šeima. Didžiausias socialinės rizikos šeimų skaičius fiksuotas Kupiškio (21), Noriūnų bei Šimonių (po 19) seniūnijose. Mažiausiai socialinės rizikos šeimų buvo Subačiaus (12) seniūnijoje. Lyginant 2013 m. ir 2015 m., socialinės rizikos skaičius mažėjo 3 šeimomis, bet vaikų skaičius augančių šiose šeimose liko toks pat (258) (R18) [39] (**žr. 4 priedas 2.3.2 lentelę**).

Socialinių paslaugų asmens namuose gavėjų skaičius, lyginant 2011 m. ir 2014 m., Kupiškio rajono savivaldybėje padidėjo 20,6% (R19) (nuo 126 iki 152)[40] (**žr. 4 priedas 2.3.5 pav**.).

Remiantis statistikos departamentu 2013 m. Kupiškio rajono savivaldybėje socialines pašalpas gavo 1906 asmenys. Lyginant 2011 m. ir 2013 m., socialinių pašalpų gavėjų skaičius Kupiškio savivaldybėje sumažėjo 0,4%, mažėjimo tendencijos matomos ir Kupiškio rajone bei Panevėžio apskrityje.[41]

Kupiškio raj., socialinės paramos skyriaus duomenimis lyginant 2011 m. ir 2014 m. skurdą patiriančių žmonių sumažėjo nuo 3010 iki 2464.[42]

Socialinės situacijos atitikimas nustatytiems gyventojų poreikiams. Apibendrinant gyventojų kaitos tendencijas yra pastebimas gyventojų mažėjimas (R4, R6), gimstamumo augimas, mirtingumo mažėjimas, neigiamas natūralios gyventojų kaitos rodiklis (R5), mažėjanti neto migracija. Vertinant gyventojų pasiskirstymą pagal amžių: padidėjo jaunimo skaičius (R7), pensinio amžiaus žmonių dalis beveik nekito (R8, R9); ilgėja gyventojų vidutinis amžius, pagal lytį - rajone daugiau moterų nei vyrų, pagal išsilavinimą – rajone trūksta jaunų specialistų su aukštuoju išsilavinimu (R10). Kaimiškose vietovėse trūksta darbo vietų, kurias sukurtų smulkusis verslas ir jaunimas sudaro didesnę dalį iš visų besikreipiančių į darbo biržą (R14). Kupiškio rajone trūksta socialinių paslaugų (R15), stebimas neįgaliųjų (R17) ir vaikų, augančių socialinės rizikos šeimose (R18) skaičiaus didėjimas bei paslaugų asmens namuose gavėjų skaičiaus didėjimas (R19). Atliktame Kupiškio r. VVG teritorijos kaimiškųjų vietovių gyventojų poreikių tyrime dalyvavo gyventojai pagal amžių: iki 29 m.-19%, 30-39 m. -12%, 40-64 m. -56% ir 65 m. ir daugiau 13%. Pagal lytį: vyrų 32%, moterų 68%, pagal išsilavinimą: vidurinis 20%, aukštesnysis/profesinis 43%, aukštasis 37%, kita 5%. Pagal užsiėmimą tyrime dalyvavo 32% tarnautojų/specialistų,16% pensininkų, 11% dirbančių žemės ūkyje, 8% moksleivių/studentų, 11% darbininkų, 6% bedarbių. Tyrime dalyvavę respondentai išreiškė nuomonę, kad jų gyvenamoje vietovėje reikalingiausios paslaugos yra vyresnio amžiaus asmenų ir sunkių ligonių priežiūra (235 respondentų, poreikis 5 ir 8), paslaugos pažeidžiamoms grupėms (181 rspondentas, poreikis 5), aplinkos tvarkymo darbai (229) (poreikis 5), nesudėtingas pastatų remontas (210) (poreikis 4) ir kt. (Ra1). Kaimo gyventojai

---

[37] https://www.e-tar.lt/rs/lasupplement/88d7b870f89211e4927fda1d051299fb/6ef7aa80f8a311e4927fda1d051299fb/format/ISO_PDF/, Kupiškio r. savivaldybės 2015 m. socialinių paslaugų planas

[38] https://www.e-tar.lt/rs/lasupplement/88d7b870f89211e4927fda1d051299fb/6ef7aa80f8a311e4927fda1d051299fb/format/ISO_PDF/, Kupiškio r. savivaldybės 2015 m. socialinių paslaugų planas

[39] https://www.e-tar.lt/rs/lasupplement/88d7b870f89211e4927fda1d051299fb/6ef7aa80f8a311e4927fda1d051299fb/format/ISO_PDF/, Kupiškio r. savivaldybės 2015 m. socialinių paslaugų planas

[40] https://www.e-tar.lt/rs/lasupplement/88d7b870f89211e4927fda1d051299fb/6ef7aa80f8a311e4927fda1d051299fb/format/ISO_PDF/, Kupiškio r. savivaldybės 2015 m. socialinių paslaugų planas

[41] http://www.osp.stat.gov.lt

[42] Kupiškio raj., sav., socialinės paramos skyriaus duomenys gauti raštu ir saugomi VVG būstinėje

naudotųsi tokiomis paslaugomis (88%) ir prisidėtų prie šių veiklų savanorišku darbu (228 respondentai)[43](Ra2) (poreikis 6). Taip pat buvo įvertintas skurdo rizikos mažinimas, didinant užimtumo galimybes (2187 balai, poreikis 8). Organizuotuose tiksliniuose susitikimuose su neįgaliaisiais, moterimis ir jaunimu (2015 m. liepa) buvo išsakyta nuomonė, kad reikalingas išskirtinis dėmesys socialinę atskirtį patiriančioms grupėms: trūksta įdomesnių veiklų, menkas laisvalaikio užimtumo organizavimas minėtoms grupėms, šeimoms, auginančioms neįgaliuosius, nėra sąlygų trumpam palikti vaikus ar suaugusius (2015 m. liepos 14 d. protokolas)[44] (Ra3) (poreikis 8).

2.4.	VVG teritorijos ekonominė situacija

Nagrinėjant ekonominę situaciją rajone nėra galimybių apibūdinti VVG atstovaujamos teritorijos (vien kaimiškųjų vietovių), nes dauguma rodiklių pateikiami tik apskričių arba rajono lygmeniu.

Investicijos. Tiesioginės užsienio investicijos Kupiškio rajone 2011 m. pabaigoje buvo 4,27 mln. Eur, o 2013 m. pabaigoje siekė 2,5 mln. Eur, t. y. sumažėjo 41% (R20). Tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienam gyventojui, 2013 m. pabaigoje Kupiškio rajone sudarė 131 Eur ir buvo 9 kartus mažesnės nei Panevėžio apskrityje (1203 Eur) bei 33 kartus mažesnės nei Lietuvos vidurkis (4321 Eur). Materialinės investicijos Kupiškio rajone 2011-2013 m. laikotarpiu mažėjo nuo 17004 tūkst. Eur iki 10147 tūkst. Eur, t. y. 40% (R21). Tuo pačiu laikotarpiu apskrities rodiklis sumažėjo 5%, o šalies padidėjo 1,5%. Materialinės investicijos vienam gyventojui 2013 m. Kupiškio rajone siekė 527 Eur ir buvo beveik perpus mažesnės nei apskrityje (1032) ir 3,3 karto mažesnės nei šalyje (1742). Statistiniai duomenys leidžia daryti išvadą, kad investicijos rajone nepakankamos ir reikia ieškoti būdų joms pritraukti.[45]

Kupiškio r. VVG teritorijoje 2011-2014 m. buvo įgyvendinta 18 ES ir kitų fondų lėšomis finansuotų projektų, kurių dėka sutvarkytos VVG teritorijoje esančių gyvenviečių viešosios erdvės, rekonstruoti viešosios paskirties pastatai, įrengti daugiafunkciniai centrai, atlikti kultūros paveldo objektų tvarkybos darbai, atlikti vandentvarkos darbai, įgyvendinti socialinių paslaugų plėtros projektai, bendra investicijų suma 12,2 mln. Eur.[46] Pagal vietos plėtros strategiją (LEADER) VVG teritorijoje įgyvendinti 34 investiciniai projektai.[47]

***Užimtumas ir nedarbas*.** 2014 m. Panevėžio apskrityje buvo užimti 6,8 tūkst. gyventojų. Duomenys apie gyventojų užimtumą pagal ekonominės veiklos rūšis prieinami tik apskričių lygmeniu. Panevėžio apskrityje 57,2 % užimtųjų dirbo paslaugų sektoriuje, 9,2% statybų sektoriuje, 17,1% pramonėje ir 12,4% žemės ūkyje ir miškininkystėje. Darome prielaidą, kad panaši situacija ir Kupiškio rajone[48].

Panevėžio teritorinės darbo biržos Kupiškio skyriaus duomenimis 2012-2014 m. laikotarpiu bedarbiu mažėjo 8% ir per 2014 m. buvo registruota 1674 (2012 – 1820), iš jų 653 moterų ir 1021 vyras; kaimo bedarbiai sudarė 60%. Registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis (nedarbo lygis) rajone siekė 15,1% ir buvo aukštesnis nei apskrityje (13,7%) bei šalyje (10,7%). 2012 m. nedarbo lygis buvo 15,9% , 2013 m. – 15,8% , taigi turi tendenciją mažėti.

Per 2012 m. Kupiškio rajone buvo įregistruota 1007 laisvos darbo vietos, 2014 m. – 1122 (R22). Nagrinėjamu laikotarpiu daugėjo neterminuotam darbui registruotų darbo vietų ir mažėjo terminuotam. Per 2012 m. įdarbinti 1149 asmenys, 2013 – 1163, 2014 – 1128. Įdarbintų asmenų skaičius neženkliai svyruoja, tačiau daugėja įdarbintų pagal neterminuotas darbo sutartis. Pagal lengvatinius verslo liudijimus 2014 m. veiklą pradėjo 273 asmenys, iš jų 123 kaimo gyventojai[49].

[43] Kupiškio rajono gyventojų poreikių tyrimas
[44] Kupiškio rajono VVG duomenys
[45] http://osp.stat.gov.lt
[46] http:// www.kupiskis.lt
[47] Kupiškio rajono vietos veiklos grupės duomenys
[48] http://osp.stat.gov.lt
[49] Lietuvos darbo biržos duomenys, gauti raštu ir saugomi VVG būstinėje

2014 m. Kupiškio rajone verslo liudijimus įsigijo 531 asmuo. Individualią veiklą pradėjo 45 laisvųjų profesijų atstovai – tris kartus daugiau nei 2012 m (14). Kitą individualią veiklą registravo 277 asmenys, 25% daugiau nei 2012 m. (221). Darytina išvada, kad didėja asmenų aktyvumas[50].

***Verslas ir pramonė*.** 2015 m. pradžioje Kupiškio rajono savivaldybėje buvo registruoti 778 ūkio subjektai, iš jų – 267 veikiantys ūkio subjektai[51]. Nagrinėjamu laikotarpiu (2012-2014 metais) įregistruotų ūkio subjektų skaičius kito nežymiai, tačiau ženkliai sumažėjo veikiančių ūkio subjektų. Veikiančių ūkio subjektų dalis, palyginti su visais įregistruotais ūkio subjektais 2013 m. sudarė 41,9%, o 2015 m. – 34,3, t. y. sumažėjo 18% (R23), kai tuo pat laikotarpiu Lietuvoje mažėjo tik 4%.

2012-2014 metų laikotarpiu mažų ir vidutinių įmonių (toliau – MVĮ) skaičius kito neženkliai. 2015 m. pradžioje rajone veikė 209 mažos ir vidutinės įmonės, jose dirbo 2429 darbuotojai. Rajone, kaip ir visoje šalyje, vyrauja labai mažos įmonės, turinčios iki 9 darbuotojų. Rajone šis skaičius siekia 76% , Lietuvoje – 79% (**žr. 5 priedas 2.4.1. pav.**).

Verslumo rodiklis (veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius tenkantis 1000 gyventojų) 2015 m. pradžiai Kupiškio rajone siekė 11,2 ir buvo 2,3 karto mažesnis nei šalies (26) ir 1,6 karto mažesnis nei Panevėžio apskrities (18,2) (R24).

Didžioji dalis mažų ir vidutinių ūkio subjektų užsiėmė didmenine ir mažmenine prekyba bei variklinių transporto priemonių ir motociklų remontu 72, apdirbamąja gamyba 25, žemės ūkiu, miškininkyste ir žuvininkyste 24, transportu ir saugojimu 22, statyba 23[52] .

Didžiausia rajono įmonė „Durpeta“ užsiima durpių substratų gamyba ir veikia Kupiškio seniūnijoje. Durpininkystė ženkliai įtakoja Kupiškio rajono ekonominį vystymąsi. Per metus išgaunama per 500 tūkst. m³ durpių, dirba 160 nuolatinių darbuotojų, dar 120 priimama durpių gavybos sezonui vasarą[53].

Rajone išvystyta apdirbamoji gamyba: UAB „SLAVITA“ įkurta 1996 m. ir yra sparčiai besivystanti baldų komponentų gamybos įmonė; AB „Dastros medis“ – viena didžiausių impregnuotos medienos produktų gamintoja Lietuvoje; Firmos „AGLA“ veikla apima įvairių rūšių medienos gaminių gamybą ir ekologiškų trąšų prekybą, metalo apdirbimo įmonė „Rivilda“.

Kupiškyje senos statybų tradicijos: nuo 1972 m. gaminamos plytos, dabar UAB „Kupiškio plytų gamykla“; stambiausios statybos įmonės: UAB „Dailista“, UAB „Rinota“, UAB „Povilo Gurklio įmonė“, melioracijos įmonė UAB „Nodama“.

Apgyvendinimo paslaugas teikia tik 3 įmonės ir sudaro 0,2% (R25) visų Respublikos įmonių. Kupiškio rajone nėra nė vieno vidutinės ar aukštesnės klasės viešbučio. Ištįsus metus apsistoti galima tik ekonominės klasės Kupiškio technologijos ir verslo mokyklos mokomajame viešbutyje[54] bei motelyje „Janta“, turinčiame 12 kambarių[55]. Vidutinis viešbučių užimtumas per 2012-2014 m. Lietuvoje siekė 47,6%, Panevėžio apskrityje – 29,4%, Kupiškio rajone net 61% t. y. viršijo respublikos vidurkį beveik 30%, o apskrities – daugiau nei dvigubai[56] (R26). Tai leidžia daryti išvadą, kad apgyvendinimo vietų pasiūla menka.

Mažmeninės prekybos, išskyrus variklinių transporto priemonių ir motociklų prekybą, apyvarta 2011-2013 m. svyravo neženkliai, 2013 m. kainomis be PVM sudarė 40268,5 tūkst. Eur. Tuo pat metu variklinių transporto priemonių ir motociklų didmeninės ir mažmeninės prekybos bei remonto apyvarta augo 29% 2011 – 459,1 tūkst. Eur, 2013 m. sudarė 592,4 tūkst. Eur.

Keleivių vežimas kelių transportu mažėjo 14% tolimojo susisiekimo maršrutais (2011 m. – 39 tūkst. – 2013 m. – 33,6) bei 16% priemiestinio susisiekimo maršrutais (2011 – 367,6 tūkst.; 2013 – 308 tūkst.).

[50] Valstybinės mokesčių inspekcija
[51] http://osp.stat.gov.lt
[52] http://osp.stat.gov.lt
[53] http://www.durpeta.lt
[54] http://www.ktm.lt
[55] http://www.narjanta.lt
[56] http://osp.stat.gov.lt

Analizuojant veikiančias mažas ir vidutines įmones pagal teisinę formą laikotarpiu nuo 2012 iki 2015 pastebima tendencija, kad individualių įmonių skaičius sumažėjo 20% (nuo 72 iki 57), tačiau 20% padaugėjo uždarųjų akcinių bendrovių (nuo 114 iki 137). Ši tendencija rodo, kad asmenys nori užsiimti rizikingesne veiklą, todėl steigia ribotos civilinės atsakomybės juridinį asmenį. 2015 m. pradžiai rajone buvo 137 UAB (R152), t. y. 66% visų MVĮ, 57 individualios įmonės sudarė 27% (**žr. 5 priedas 2.4.2. pav**.).

Kupiškio r. savivaldybėje yra 5 kooperatinės bendrovės: ŽŪK „Kupiškio grūdai“, Kooperatyvas „Pieno puta“, Kooperatyvas „Pieninkai“, ŽŪK „Baltoji smilga“, Kredito unija „Kupiškėnų taupa“[57].

***Alternatyvūs verslai*.** Tradiciniai amatai yra viena iš alternatyvių veiklos rūšių ir gali duoti nemažą teigiamą ekonominę ir socialinę naudą kaimo vietovėms. Ši veikla yra naujų darbo vietų ir pajamų šaltinis kaimo gyventojams. 2015 m. birželio mėnesį Uoginių k., Kupiškio r. sav. atidarytas amatų centras, kuriame siekiama sudaryti sąlygas tradicijas puoselėjantiems amatininkams įvairiapusiškai bendradarbiauti, perduoti tradicinius amatus jaunimui, taip pat parduoti savo gaminius amatų centro parduotuvėje, įskaitant ir elektroninę prekybą[58]. Duomenų apie veiklos rodiklius dar nėra. Liaudies meno studija „Židinys“ vienija 12 tautodailininkų bei 7 amatininkus, galinčius tiekti gaminius amatų centrui (R27).

Tradicinių amatininkų informacinės sistemos duomenimis Kupiškio rajono savivaldybėje sertifikuoti šie paveldo produktai ir amatininkai: Danutė Palaimienė – senojo pynimo amato puoselėtoja, Virginija Jurevičienė – senojo karpymo amato puoselėtoja, Rima Paliulienė – senojo kepimo amato puoselėtoja, UAB „Vetagra“ - senojo aliejaus spaudimo amato puoselėtoja[59].

Bendruomeninio verslo požymių turi Adomynės kaimo bendruomenė, siūlanti edukacines programas Adomynės dvare. Bendruomenės duomenimis 2014 m. sulaukta 3000 lankytojų (R28).

Statistikos departamentas nepateikia oficialių duomenų apie kaimo turizmo skaičių rajone, Respublikoje 2014 m. buvo 662 sodybos, Panevėžio apskrityje - 23. Kupiškio rajono turizmo ir verslo informacijos centro svetainėje skelbiama, kad rajone yra 7 kaimo turizmo sodybos.[60] Lietuvos kaimo turizmo asociacijos duomenimis 2015 m. pradžioje buvo registruoti 382 nariai ir tik 2, veikiantys Kupiškio rajone, kas sudaro tik 0,5% [61]. Iš to darytina išvada, kad kaimo turizmo verslo rinka neišvystyta ir yra galimybės plėtrai (R29).

***Žemės ūkis*.** 2015 m. birželio 1 d. duomenimis Kupiškio rajone buvo įregistruoti 1922 ūkiai, kurių bendras žemės plotas 20869,88 ha, vidutinis ūkis – 10,86 ha. Šis rodiklis didesnis už šalies vidurkį (9,45 ha), tačiau mažesnis nei Panevėžio apskrities (11,71 ha) (R30). Ūkininkų ūkių žemėnaudų iki 3 ha dydžio plotu naudojosi 387, 3-10 ha – 812, 10-20 ha – 450, 20-50 ha 249, 50-100 ha – 18, virš 100 ha – 6 ūkiai[62] (R31).

Ūkininkaujančių asmenų skaičius iki 40 m. 2012-2014 m. laikotarpiu mažėjo 8% ir 2014 m. pr. buvo 299 asmenys. Tuo pat metu didėjo ūkininkų kitose amžiaus grupėse: grupėje nuo 40 iki 55 metų 2014 m. buvo 551, daugėjo 3%; virš 55 m. - asmenų kaičius – 1082, daugėjo10% . Tai rodo, kad sensta ūkininkaujantys asmenys, o jaunų ūkininkų kuriasi vis mažiau[63].

Kupiškio rajone 2013 sausio 1 d. buvo registruotos 3052 žemės ūkio valdos, o 2015 m. pradžioje – 2944 valdos[64], t. y. sumažėjo 3,5%. 2012 m. didžioji dalis asmenų - 79% - dirbo valdose, kurių didis mažesnis nei 2 EDV, o 2015 m. - 76%. Pensinio amžiaus asmenys skaičius nepakito ir sudarė 40%. Iš to daroma išvada, kad valdos stambėjo.

[57] http://www.registrucentras.lt
[58] http://www.kupiskioamatai.lt
[59] http:// www.tautinispaveldas.lt
[60] http://www.info.kupiskis.lt
[61] http://www.atostogoskaime.lt
[62] http://www.vic.lt
[63] VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro duomenys pateikti raštu ir saugomi VVG būstinėje
[64] http://www.vic.lt

Statistikos departamento analizėje pateikiama, kad galvijų skaičius rajone per 2007 (13344 vnt.) 2013 (11348 vnt.) metų laikotarpį sumažėjo 15% , o tuo pat metu šalyje - 8,6%. [65]

Žemės ūkio produkcijai gaminti naudojamos žemės ūkio naudmenos 2014 m. sudarė 55906 ha (1,89 nuo LR ploto), iš jų 48010 ha – ariama žemė; 7512 ha - kultūrinės ir natūralios ganyklos, pievos; 335 ha - sodai ir uogynai. Bendrosios žemės ūkio produkcijos apimtys rajone 2011-2013 m. laikotarpiu svyravo, 2013 m. sudarė 39,6 mln. Eur ir siekė 1,6% visos šalies pagamintos produkcijos. 40,6 sudarė gyvulininkystės produkcija ir 59,4 – augalininkystės, panaši tendencija Panevėžio apskrityje bei šalyje[66] (R32).

Remiantis ekologinių ūkių žemėlapiu, 2015 m. pradžioje Kupiškio rajone buvo 37 augalininkystės/gyvulininkystės ekologinis ūkis [67].

Ekonominės situacijos atitikimas gyventojų poreikiams. Apibendrinant galima daryti išvadas, kad Kupiškio rajone mažėja tiesioginės užsienio (R20) ir materialinės investicijos (R21). Bet pastebima bedarbių skaičiaus ir nedarbo lygio mažėjimo tendencijos bei įdarbintų asmenų didėjimo tendencija. Kupiškio rajone žemas verslumo rodiklis (R24), kurį sąlygoja ūkių senėjimas, jaunimo išvykimas iš kaimų. Rajone menkai išvystytos vietos paslaugos bei prekės, yra galimybės kaimo turizmo plėtrai (R29) bei bendruomeninio verslumo skatinimui (R28).

Atlikto Kupiškio r. gyventojų poreikių tyrimo duomenimis, kaimo gyventojai labiausiai akcentavo jaunimo įsikūrimą, verslo kūrimą bei skatinimą (2483 balai, poreikis 1), darbo vietų rėmimą ir išlaikymą (2249 balai, poreikis 1), galimybes bendruomenėms skatinti verslumą ir užimtumą (balai 2103, poreikis 1, 4, 5, 6, 8), maisto produktų rinkos vystymosi skatinimą, inovacijų diegimą (balai 1663, poreikis 1 ir 9), biomasės, ypač atliekinės panaujimą energijos gamybai skatinimą (balai 1318, poreikis 1 ir 9). Atliktame Kupiškio r. gyvnetojų poreikių tyrime gyventojai įvertino prekių paslaugų ir darbo rinkų tendencijas kaip nesikeičiančias, tačiau didžiausia neigiamą įvertį gavo vietos produktų ir gaminių pasiūla (tai patvirtino 174 respondentai, poreikis1 ir 5), paslaugos vietos verslininkams įvertintos neigiamai, kaip nesikeičiančios (182 respondentai, poreikis 1 ir 5)[68] (Ra4). Tai patvirtina organizuoti susitikimai su rajono verslininkais bei jaunimu, kuriuose buvo diskutuota dėl darbo vietų kūrimo, paramos galimybių smulkaus verslo pradžiai ar plėtrai (tai patvirtino 185 respondentai, poreikis 1 ir 5). Jaunimo atstovai išreiškė nuomonę, kad trūksta ne tik verslo iniciatyvų palaikymo, bet ir žinių bei gebėjimų (tai patvirtina 125 respondentai, balai 1175, poreikis 7 ir 8). Labiausiai jaunimas norėtų praktinių verslumo ugdymo mokymų (2015 m. liepos 16/29 d. protokolai, poreikis 7)[69] (Ra5). Bendruomeninio verslo iniciatyvų ir tokį verslą skatinančių projektų imtųsi 81 respondentas (poreikiai 4, 5, 6, 8). Bet respondentai teigia, kad bendruomenė yra silpna organizaciniu požiūriu (tai teigia 117 repondentų, poreikis 6 ir 8), bendruomenei organizuoti savo verslą ir/arba teikti savo nariams būtiniausias paslaugas labiausiai trukdo tai, jog bendruomenė neturi finansų ir įgūdžių ūkinei veiklai vykdyti (tai patvirtino 200 respondentų, poreikis 6 ir 8) (Ra6). Be to bendruomenės norėtų stiprinti partnerystę, dalintis gerąją patirtimi (2014 m. seniūnijų poreikių suvestinė)[70]. 36% respondentų atkreipė dėmesį, kad jaunimo aktyvumas darbo rinkoje nesikeičia, bei 124 rspondentai paminėjo apie jaunų specialistų trūkumą kaimo vietovėse[71] (porekis 7) (Ra7). Atliktame tyrime respondentai neišskyrė vienos pagrindinės ekonominės veiklos, kurios galėtų imtis kaimo bendruomenė, gavus ES paramą, dažniausiai paminėtos: įvairių paslaugų vietos gyventojams teikimas (22%), ūkininkų produkcijos realizavimas (19%) gamtos gėrybių rinkimas, džiovinimas ir realizavimas (14%)[72](poreikis 1 ir 5).

[65] http://osp.stat.gov.lt
[66] http://osp.stat.gov.lt
[67]http:// www.vartotojai.lt
[68] Kupiškio rajono gyventojų poreikių tyrimas
[69] Kupiškio rajono VVG duomenys
[70] Kupiškio rajono VVG duomenys
[71] Kupiškio rajono gyventojų poreikių tyrimas
[72] Kupiškio rajono gyventojų poreikių tyrimas

43% apklaustųjų VVG teritorijos gyventojų atsakė, kad imtųsi smulkaus verslo ir pradėtų vykdyti gamybą/teiktų paslaugas patys, jei jo pradžiai būtų suteikta ES parama[73] (Ra8).

2.5.	VVG teritorijos socialinė infrastruktūra ir kultūros ištekliai

Kupiškio rajono nevyriausybinės organizacijos. Kupiškio r. savivaldybėje veikia 120 nevyriausybinių organizacijų (**žr. 6 priedas 2.5.1 pav**.), iš jų 55 organizacijos įregistruotos ir veikia kaimiškoje vietovėje. 2008 m. rajone veikė 22 kaimo bendruomenės. 2010 m. rajone įsiregistravo dar 2 kaimo bendruomenės ir šuo metu veikia 24 kaimo bendruomenės. Per 2011-2014 m. laikotarpį kaimo bendruomenių skaičius seniūnijose nesikeitė, tačiau nežymiai keitėsi kitų NVO įregistruotų kaimiškoje vietovėje skaičius, jų įsikūrė 29% daugiau nei buvo laikotarpio pradžioje (**žr. 6 priedas 2.5.2. pav**.). Kupiškio rajono VVG teritorijoje veikia ir neformalūs klubai: Laičių laisvalaikio centro jaunimo klubas ,,Kaimas“, Naivių jaunimo klubas ,,Ratas“, Noriūnų jaunimo klubas ,,Dzin“ ir veiklių žmonių klubas ,,Seklytėlė“, Šepetos jaunimo klubas ,,Iš lempos“[74]. Taip pat rajone veikia Lietuvos ūkininkių draugijos ,,Sodžius“ 13 skyrių, kurie vienija apie 218 moterų[75]. Tai įrodo, kad moterys yra aktyvios.

***Kupiškio rajono nevyriausybinių organizacijų įgyvendinti projektai*.** Kupiškio rajono NVO aktyviai dalyvavo teikiant paraiškas: net 28 (iš 55 registruotų kaimo vietovėje) NVO įgyvendino projektus pagal vietos plėtros strategiją (LEADER), 15 (iš 24) kaimo bendruomenių teikė paraiškas valstybės paramai gauti kaimo bendruomenių veiklai remti (R33). Kupiškio rajone registruota 120 NVO, 90 buvo paremtos iš rajono biudžeto (**žr. 6 priedas 2.5.3. pav.**).

***Švietimas, ugdymas*.** Kupiškio rajono savivaldybėje veikia trys ikimokyklinio ugdymo įstaigos – dvi veikia mieste ir viena rajone (Subačiaus vaikų lopšelis darželis). Remiantis Kupiškio r. seniūnijų duomenimis 2014 m. ikimokyklinio ugdymo įstaigose buvo ugdomi 602 vaikai. Nagrinėjamu 2011-2014 m. laikotarpiu Kupiškio rajono savivaldybėje ugdytinių skaičius ikimokyklinio ugdymo įstaigose sumažėjo 0,33% , kai Panevėžio apskrityje ikimokyklinio ugdymo įstaigų vaikų skaičius padidėjo 8,91% (**žr. 6 priedas 2.5.4. pav.**).

Kupiškio rajone veikia 14 bendrojo lavinimo mokyklų: 2 gimnazijos (VVG teritorijai iš jų tenka viena gimnazija ir skyrius Lukonių kaime), viena progimnazija; 9 pagrindinės mokyklos (mokyklos yra VVG teritorijoje), viena pradinė mokykla bei Kupiškio vaikų ir jaunimo ugdymo centras „Varpelis“. Taip pat Kupiškio mieste veikia profesinio ugdymo įstaiga - Kupiškio technologijos ir verslo mokykla, keturios neformaliojo ugdymo įstaigos: Kupiškio muzikos mokykla (ir dailės skyrius), turinti savo skyrius Subačiaus mieste (2013-2014 m. lankė 12 moksleivių) ir Antašavos miestelyje (2013-2014 m. lankė 6 moksleiviai); kūno kultūros ir sporto centras, Kupiškio jaunimo centras, Alizavos jaunimo centras ,,ALSJA“ (veikia VVG teritorijoje). Veikia pagalbos mokiniui, mokytojui ir mokyklai centras.

Kupiškio rajone 2010-2011 m. ir bendrojo lavinimo įstaigas lankė 2938 mokiniai (miestas ir kaimas), 2011-2012 m. 2705[76] (miestas ir kaimas). Tuo tarpu 2013-2014 m. ikimokyklinio ir bendrojo lavinimo įstaigas lankė 797 mokiniai (kaimas), o 2014-2015 m.-721 mokiniai (kaimas)[77]. Nagrinėjamu 2011-2014 m. laikotarpiu bendrojo ugdymo moksleivių skaičius Kupiškio rajone sumažėjo 488 mokiniais arba 16,60% t.y. 2,58% daugiau nei Lietuvoje ir 0,24% daugiau nei Panevėžio apskrityje. (**žr. 6 priedas 2.5.5. pav.**).

Kupiškio rajono savivaldybėje 2011 m. vienam mokytojui teko 9,51 mokinio (**žr. 6 priedas 2.5.6. pav**.). Nagrinėjamu 2011-2014 m. laikotarpiu Kupiškio rajono savivaldybėje moksleivių skaičius tenkantis vienam mokytojui sudarė 4,10% mažiau. Ši tendencija yra geresnė lyginant su šalies (4,58%) ir Panevėžio apskritimi (4,67%).

[73] Kupiškio rajono gyventojų poreikių tyrimas
[74] http://www.kupiskiokultura.lt
[75] http://www.kupiskis.lt
[76] http://osp.stat.gov.lt
[77] Kupiškio r. kultūros ir švietimo skyrius

2013-2014 m. 95,85% Kupiškio rajone dirbusių pedagogų turėjo aukštąjį išsilavinimą, t.y. 1,95% mažiau nei šalyje. Mokytojai, turintys eksperto kvalifikacinę kategoriją sudarė 1,38% , t.y. 1,37% (R34) mažiau nei Šalyje. Kupiškio rajono savivaldybėje bendrojo ugdymo mokyklose dirbo 37,32% mokytojų turinčių metodininko kvalifikacinę kategoriją. Šis rodiklis yra artimas Šalies rodikliui 37,54%[78]

Sveikata ir socialinė apsauga. 2014 metais Kupiškio rajono savivaldybės teritorijoje medicininę pagalbą gyventojams teikė viešoji įstaiga Kupiškio ligoninė, viešoji įstaiga Kupiškio rajono savivaldybės pirminės asmens sveikatos priežiūros centras su Skapiškio, Subačiaus, Šimonių ambulatorijomis ir 13 kaimo medicinos punktų. Rajone veikė 10 privačių vaistinių, 9 privatūs odontologijos ir vienas protezavimo kabinetas.

Kupiškio rajono savivaldybėje pastebimai prastesnis gyventojų aprūpinimas gydytojais. Čia per pastarąjį vidutinės trukmės laikotarpį 10 tūkst. gyventojų gydytojų teko 17,10%, t.y. 2,5 karto mažiau nei vidutiniškai šalyje ir 1,7 karto mažiau nei Panevėžio apskrityje (R35). Be to, šis atotrūkis vidutinės trukmės laikotarpiu padidėjo (**žr. 6 priedas 2.5.7. pav.**). Nagrinėjamu 2011-2014 m. laikotarpiu odontologų skaičius tenkantis 10 tūkst. gyventojų sumažėjo 8% (R36), kai šalyje padidėjo 10%, o Panevėžio apskrityje padidėjo net 3%. Slaugytojų tenkančių 10 tūkst. o rajono gyventojų sumažėjo 6,8%, šalyje šis pokytis padidėjo 0,40%, o Panevėžio apskrityje sumažėjo vienu procentu.

2015 m. pr. socialines paslaugas teikė Kupiškio socialinės globos namai *(asmenims su proto ir psichine negalia)* (Kupiškio r., Šnipeliškių km.), kuriuose paslaugas gauna 28 gyventojai; Šv. Kazimiero vaikų globos namai (Kupiškio r., Paketurių km.), kuriuose gyvena 20 vaikų; Kupiškio socialinių paslaugų, krizių centras (Kupiškio r., Virbališkių km.); dvi šeimynos, jose gali gyventi 24 vaikai, 2014 m. gyveno 15; Kupiškio vaikų dienos centras (turi tris padalinius Kupiškio r. VVG teritorijoje, centrus lanko 60 vaikų); Kupiškio socialinių paslaugų centras[79]. Kupiškio rajone veikia Subačiaus senelių globos namai, kurie po rekonstrukcijos turi 30 gyvenamųjų vietų.

Socialines paslaugas teikia ir Kupiškio r. nevyriausybinės organizacijos. Remiantis Kupiškio r. savivaldybės socialinės paramos skyriaus duomenimis daugiausia socialines paslaugas teikiančių įstaigų yra Kupiškio mieste ir Kupiškio seniūnijoje - 4 **(žr. 6 priedas 2.5.8. pav.)**. Nei vienos tokios įstaigos nėra Alizavos seniūnijoje. Todėl būtina plėtoti socialinių paslaugų prieinamumą visoms socialinėms grupėms rajono kaimiškose vietovėse (R37).

Nagrinėjamu laikotarpiu Kupiškio rajone globos įstaigų skaičius nekito, bet padidėjo vietų skaičius 2% **(žr. 6 priedas 2.5.9. pav.)**. Panevėžio apskrityje globos įstaigų sumažėjo 3, bet globojamų asmenų vietų skaičius padidėjo daugiau nei 5%, o šalyje globos įstaigų padidėjo 8% bei vietų skaičius padidėjo beveik 10%.

Asmens ir turto apsauga. Kupiškio rajone dirba 35 policijos pareigūnai iš jų 8 seniūnijų tyrėjai. Nagrinėjamu 2011-2014 m. laikotarpiu Kupiškio r. savivaldybės policijos pareigūnų skaičius tenkantis 100 tūkst. gyventojų sumažėjo 4% (R38), kai Panevėžio r. savivaldybėje 27% (**žr.6 priedas 2.5.10. pav.)**. 2013 m. buvo užregistruoti 3765 pranešimai dėl nusikalstamos veikos ir teisės pažeidimų, o 2014 m. – 3870 pranešimų, tačiau 2014 m. (75,1%) buvo ištirta daugiau nusikalstamų veikų, negu 2013 m. (63,9%). 2014 m. Kupiškio rajone pradėjo veiklą bendruomenės policijos pareigūnai, kurie bendruomenėse rengė pasitarimus įvairiais klausimais, tarp jų ir saugios kaimynystės grupių kūrimo ir veikimo. 2013 m. Kupiškio rajone veikė 11, o 2014 m. jau 17 (R39) saugios kaimynystės grupių, kurios prisideda prie nusikalstamų veikų prevencijos[80] taip kuriant saugią gyvenamąją vietovę. Kupiškio rajono savivaldybės priešgaisrinėje tarnyboje dirba 60

[78] LR Švietimo ir mokslo ministerija

[79] https://www.e-tar.lt/rs/lasupplement/88d7b870f89211e4927fda1d051299fb/6ef7aa80f8a311e4927fda1d051299fb/format/ISO_PDF/, Kupiškio r. savivaldybės 2015 m. socialinių paslaugų planas

[80] https://www.e-tar.lt/rs/lasupplement/88d7b870f89211e4927fda1d051299fb/6ef7aa80f8a311e4927fda1d051299fb/format/ISO_PDF/, Kupiškio r. savivaldybės 2015 m. socialinių paslaugų planas

darbuotojų (2015-07-20 duomenimis). Kupiškio r. VVG teritorijoje dirba 6 priešgaisrinės saugos komandos, kurios susideda iš 9 narių: Alizavos, Žaidelių, Skapiškio, Adomynės, Šimonių, Noriūnų. Valstybinių institucijų Kupiškio r. VVG teritorijoje nėra.

Kultūra. Kupiškio kultūros centras turi 14 kultūros centro skyrių VVG teritorijoje. Kupiškio kultūros centro skyriuose veikia 54 (R40) kolektyvai, kuriuose dalyvauja 577 kaimo gyventojai. Per 2014 m. įvyko 615 renginių, kuriuose dalyvavo 11 559 lankytojų[81]. Šalyje mėgėjų kolektyvų sumažėjo 15,86%, Panevėžio apskrityje šis mažėjimas dar didesnis, siekia net 26%, o Kupiškio r. savivaldybėje vienu kolektyvu padidėjo. Dalyvių skaičius mėgėjų kolektyvuose Kupiškio rajone sumažėjo 8%, t.y. 3 kartus mažiau ne Panevėžio apskrityje ir beveik 2 kartus mažiau lyginant su Šalimi. **(žr. 6 priedas 2.5.11. pav.)**. Kupiškio r. VVG teritorijoje veikia 13 bažnyčių (iš jų 1sentikių cerkvė, 1 evangelikų reformatų bažnyčia), bei 3 koplyčios (Uoginių, Lukonių, Gikonių).

Kupiškio mieste veikia viešoji biblioteka, turinti 16 (R41) filialų Kupiškio rajono VVG teritorijoje. Nagrinėjamu 2011-2014 m. laikotarpiu sumažėjo Kupiškio rajono bibliotekos vartotojų 341ir išduodamų dokumentų skaičius 3% **(žr. 6 priedas 2.5.12. pav.)**. Panevėžio apskrityje išduotų dokumentų skaičius sumažėjo 11,14%, o Šalyje sumažėjo 14%.

Kupiškio r. VVG teritorijoje veikia vienintelis Lietuvoje etnografijos muziejus, kuris turi 3 filialus: Uoginiuose A. Petrausko muziejus, Amatų centras, Viktariškiuose V. Šleivytės paveikslų galerija, Laukmiškių kaimo muziejus (R42). Nagrinėjamu laikotarpiu muziejų lankytojų skaičius Kupiškio rajone išaugo (**žr. 6 priedas 2.5.13. pav**.) 6240 (R221) lankytojais, tai beveik 50%, kai Panevėžio apskrityje padidėjo16%, o šalyje lankytojų skaičius padidėjo 41%. Nemažas turistų srautas lanko Adomynės dvarą, per metus čia apsilanko iki 3000 lankytojų. Dėl tokio turisto srauto, Adomynės bendruomenė inicijuoja steigti muziejaus ar turizmo centro filialą.

Sportas. Kupiškio rajone veikia 11 sporto organizacijų, iš jų 9 sporto klubai. Sporto organizacijos vienija 511 sportuojančių asmenų, iš jų 109 moterys[82]. Sporto klubai: šotokan karate klubas „Egis“, sporto klubas „Šaltinis“, automobilių, visureigių bei motociklų sporto klubai, krepšinio sporto klubai, sportinės žūklės bei žygeivių klubai, šokių klubai. Per 2014 m. suorganizuotos 797 sporto varžybos, kuriose dalyvavo 7569 dalyviai, t.y. 764 dalyviais daugiau nei 2013 m.

Kupiškio rajono gyventojai turi galimybę naudotis 17 sporto salių, 1 šaudykla, 18 krepšinio bei 16 tinklinio aikščių, 2 lauko teniso aikštelėmis. Kupiškio r. VVG teritorijoje yra 16 sporto aikštynų priklausančių rajono mokymo įstaigoms. Kupiškio rajono sporto mokykloje dirba 8 pedagogai – treneriai, 6 sportinės veiklos organizatoriai, mokosi 237 moksleiviai, sportuojančių 12-oje pradinio rengimo, meistriškumo ugdymo ir meistriškumo tobulinimo grupėse. Moksleiviai lanko futbolo, krepšinio, stalo teniso, lengvosios atletikos, imtynių bei irklavimo mokomąsias grupes[83]. Taip pat rajone vyksta asmeninės bei komandinės stalo teniso varžybos. Rajone populiarios ir vasarą rengiamos lietuviškojo ritinio rungtynės[84].

Rekreacija. Pagrindinis gamtos objektas rajone ir turistų traukos centras – Kupiškio marios. Tai Lėvens upės tvenkinys, trečias pagal dydį tvenkinys šalyje. Šis objektas leidžia kurti palankias sąlygas turizmui rajone. Kasmet Kupiškio mariose ir šalia jų vykdomi Lietuvos triatlono čempionatai, marių regata, organizuojamos vėžių gaudymo varžybos, rengiamos žvejų varžybos, tame tarpe ir poledinė žūklė. Su vandens telkiniais susijusios įvairios rekreacijos formos – stacionarinis poilsiavimas, stovyklavimas, maudymasis, irstymasis, plaukimas burlentėmis, baidarėmis, valtimis, vandens dviračiais ir žvejyba.

Kupiškio rajono VVG teritorijos kultūros ištekliai. 4 (R43) Kupiškio rajono kolektyvai – Skapiškio kultūros namų vaikų ir jaunimo teatro studija „Ku-Kū“ ir teatras „Stebulė“, Kupiškio kultūros centro folklorinis kolektyvas „Kupkėmis“, moterų vokalinis duetas yra įvertinti *Aukso Paukšte,* o

[81] http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.dok_priedas?p_id=591708, Kupiškio kultūros centro direktoriaus veiklos ataskaita 2014
[82] http://www.sportinfo.lt/leidiniai/10-knygos/93-lietuvos-sporto-statistikos-metrastis, Lietuvos sporto statistikos metraštis
[83] http://www.kupiskis.lt
[84] http:// www.kupiskis.lt

tarp 2014 m. Kupiškio rajono geriausiųjų buvo *„Sidabriniu dobilu“* apdovanota D. Senvaitienė, kultūros centro choreografė, „Šėltinio“, „Susiedų“ ir „Vaivoros“ vadovė.

Kultūros ir istorijos objektai bei vertybės. Kupiškio r. savivaldybės teritorijoje yra 29 kultūros paveldo objektai ir vietovės, priklausantys kultūros paminklų kategorijai, dar 169 – priklausantys valstybės saugomų kategorijai ir 134 – kuriems taikoma pradinė apsauga (R44). Didžiąją dalį rajono kultūros paminklų sudaro archeologijos paminklai – piliakalniai, gyvenvietės, kapinynai, pilkapynai. Kultūros paminklais paskelbti tik keletas Kupiškio rajone esančių statinių kompleksų (Palėvenės Šv. Domininko bažnyčia ir dominikonų vienuolyno ansamblis) ir dvejos laidojimo vietos. Valstybės saugomu kultūros paveldo objektų ir vietovių tarpe, daugiausia yra laidojimo vietų 96, statinių kompleksų 38 ir pavienių statinių 16[85](R45). Kupiškio r. teritorijos gyventojai didžiuojasi, kad į nekilnojamojo kultūros paveldo vertybių sąrašą įtrauktas Aukštupėnų piliakalnis su gyvenviete, kuris datuojamas I tūst. vid. – II tūkst. pradžia[86](R46). Dalis kultūros vertybių yra atokiose vietose, keliai, vedantys prie jų, nesutvarkyti, nepritaikyti dviračiams ir automobiliams.

Krašto neatsiejama tapatybės dalis – kupiškėniška tarmė. Kraštietė kalbininkė K. Vosylytė rinko ir parengė „Kupiškėnų žodyną“. Į šį veikalą, sudėti visi surinkti tarmės žodžiai iš gyvosios kalbos ir rašytinių šaltinių.

Tautinis paveldas. Kupiškio rajone yra tik 4 sertifikuoti tradiciniai amatai: pynimo iš šiaudų, karpinių, senojo duonos kepimo ir senojo aliejaus spaudimo amatai. Karpinių amato meistrė V. Jurevičienė gavo meistro ir karpinių amato 4-ių programų sertifikatus. Pasinaudojus ES parama Uoginiuose buvo pastatytas Amatų centras, kuriame planuojama demonstruoti šiuos edukacinius užsiėmimus: „Nuo vilnos iki siūlo“, „Bitės liemuo, lino gelmuo“, „Keramikos pasaulyje“, karpinių sertifikuotos programos, „A. Petrausko gryčia duona kvepia“. Adomynės kaimo bendruomenė turi parengusi programas ir veda edukacinius užsiėmimus, kuriuose pristato dvarininkų gyvenimą, jų tradicijas bei papročius. Šioje srityje dar juntamas gebėjimų demonstruoti ir monetizuoti kultūrinį-etninį savitumą, unikalias ir autentiškas tradicijas stoka (R47).

Tradiciniai renginiai ir šventės. Kupiškio rajono kultūros namuose rengiami kalendorinių ir valstybinių švenčių minėjimai, meno mėgėjų kolektyvai intensyviai dalyvauja rajono rengiamose šventėse, konkursuose, liaudies dainininkų, muzikantų, pasakorių varžytuvėse ir net tarptautiniuose renginiuose. Taip pat tiriami ir puoselėjami Kupiškio papročiai (ypač vestuvių), organizuojamos tradicinės šventės ir festivaliai: Joninės; žiemos šventės, lydimos joms būdingo ritualo; Kupiškėnų vestuvės; liaudies dainininkų, muzikantų ir pasakorių varžytuvės. Skapiškis garsėja tarptautiniais kaimo teatrų festivaliais[87] bei folkloro festivaliais. Tarptautinis folkloro festivalis „Lingaudala“ Kupiškyje vyksta kas dveji metai ir pritraukia nemažai meno kolektyvų ne tik iš Lietuvos, bet ir iš užsienio. Populiarumo sulaukia ir kitos tradicinės šventės: tarptautinė sakralinės muzikos ir teatro šventė „Sielos ilgesys“ Palėvenės vienuolyne bei respublikinės šventės, tokios kaip vaikų ir jaunimo estradinio dainavimo šventė „Dainų lietutis“, šiuolaikinio šokio šventė „Polėkis“, muzikuojančių ir muziką mylinčių žmonių šventė „Aleksiuko bandonija“, etnografinių, folklorinių ansamblių šventė, skirta kraštotyrininkių seserų Elvyros, Stefanijos ir Mikalinos Glemžaičių atminimui įprasminti, pagyvenusių žmonių tautinių šokių kolektyvų šventė „Susiedu kadrilis“.

Tradiciniai renginiai kaimo klubinėse įstaigose yra šie: Antaninių šventė (Adomynė); Glemžų šeimos šventė (Alizava); šventė „Atidarykim svečiams vartelius“ (Laičiai, Salamiestis); kaimo šventė „Sveikas, kaimynėli“ (Lukonys); rajono teatrų šventė „Kaimo scena“ (Naiviai); apskrities kapelų šventė „Grok, armonika, grok“ (Noriūnai); respublikinė mokyklinių teatrų šventė „Rudiliukas“ (Rudiliai), jaunimo teatrų šventė „Pienių vynas“, vaikų teatrų šventė „Pienių medus“, senjorų teatrų šventė „Pienės pūkas“ (Skapiškis); humoro šventė „Subatjuokis“ (Subačius); Sekminių šventė (Šepeta); Didieji Žolinės atlaidai (Šimonys)[88].

---

[85] http://kupiskis.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai/ Kupiškio rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas
[86] http://www.kpd.lt, Kultūros paveldo departamentas
[87] http://www.kupiskis.lt, Kupiškio rajono plėtros iki 2010 metų strateginis planas
[88] http:// www.kupiskiokultura.lt

Socialinės infrastruktūros, kultūros išteklių atitikimas gyventojų poreikiams. Apibendrinant galima teigti, kad rajone didėja NVO kūrimasis ir organizacijos yra aktyvios teikiant ir įgyvendinant projektus (R33). Kupiškio rajone mažėja ugdytinių ir bendrojo ugdymo moksleivių skaičius. Be to pastebimas kvalifikuotų pedagogų (R34) bei gydytojų (R35, R36) trūkumas. Kupiškio krašte yra galimybės plėtoti socialines paslaugas (R37), pakankamas gyventojų dalyvavimas kultūrinėje ir sportinėje veikloje (R40, R41, R42), rajone yra profesionalių kolektyvų (R43) bei kraštas turtingas istorijos ir kultūros vertybėmis (R44, R45, R46).

Remiantis atliktu Kupiškio rajono VVG teritorijos gyventojų poreikių tyrimo duomenimis, net 77%[89] respondentų teigia kad asmeniškai pajutę ES paramos naudą sau ir savo gyvenamajai vietovei bei išreiškė nuomonę, kad ir ateinančiu laikotarpiu būtų galima išlaikyti esamą infrastruktūrą (balai - 2006, poreikis 2, 3, 4, 10) ją atnaujinti ir pritaikyti visuomeniniams poreikiams, užtikrinant paslaugų teikimą, tai patvirtina ir 2014 m. seniūnijų poreikių suvestinė[90]. Taip pat kaimo gyventojai išreiškė norą, kad būtų remiamas vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo sistemų kūrimas ir tvarkymas (balai - 1771, poreikis 2), panaudoti rekraciniu požiūriu vertingas teritorijas (balai - 1511, poreikis 3 ir 8). Iš to darome išvadą, kad bendruomenės turi stiprias bendruomeninio iniciatyvumo ir šeimyniškumo tradicijas (Ra9). Kaimo gyventojai išreiškė nuomonę, kad yra nepakankamas bendrąsias socialines paslaugas galinčių teikti institucijų ir specialistų skaičius ir todėl bendrųjų socialinių paslaugų poreikis nėra iki galo patenkinamas (2014 m. seniūnijų poreikių suvestinė, poreikis 5)[91] (Ra10). 235[92] respondentų naudotųsi - vyresnio amžiaus ir sunkių ligonių priežiūros paslauga, 116[93] vaiko priežiūros paslauga, 174[94] naudotųsi transporto paslauga (porekis 5) (Ra11).

Organizuotuose susitikimuose seniūnijų gyventojai įvardino pagrindines kaimo vietovės problemas: bedarbystė; girtuoklystė; socialinę atskirtį patiriančių asmenų grupių prastą užimtumo organizavimą (porekis 8); kultūros darbuotojų stoka, prasta kultūros namų bei sporto materialinė bazė; bendradarbiavimo nebūvimas tarp NVO; iniciatyvų trūkumas (poreikis 6); socialiai remtinų asmenų/šeimų didėjimas; viešųjų erdvių sportui bei poilsiui trūkumas (poreikis 3); vietos paslaugų bei produktų trūkumas, smulkaus verslo (tame tarpe ir jaunimo) iniciatyvų nepalaikymas (2014 m. seniūnijų poreikių suvestinė)[95] (Ra12). Remiantis atliktu Kupiškio rajono VVG teritorijos gyventojų poreikių tyrimo duomenimis gyventojai nurodė šias veiklos sritis, kurios jų manymu turėtų būti prioritetinėmis: vandens tiekimo ir nuotekų infrastruktūros vystymas bei geriamojo vandens kokybės užtirinimas (balai - 1386, poreikis 2), gyvenviečių viešųjų vietų sutvarkymas, poilsio ir sporto zonų įrengimas (balai - 1367, poreikis 3 ir 8), saugios gyvenamosios aplinkos kūrimas (balai - 1211, poreikis 3), užimtumo galimybių didinimas (balai 1204, poreikis 8), paramos sistemos jaunimes žmonėms dibrti sudarymas (balai - 1099, poreikis 5, 6, 8)[96] (Ra13). 45% Kupiškio rajono gyventojų patenkinamai vertina rajono kultūrinį gyvenimą. Bet mano, kad įdomesnės laisvalaikio užimtumo organizavimo priemonės padėtų pagerinti kaimo jaunimo bei vyresnio amžiaus žmonių situaciją, bet tam reikia stiprinti materialinę bazę (2014 m. seniūnijų poreikių suvestinė)[97] (Ra14).

2.6. VVG teritorijos gamtos išteklių analizė

Asociacijos „Kupiškio rajono VVG“ teritorinė aprėptis sutampa su Kupiškio rajono administracinėmis ribomis, išskyrus Kupiškio miestą, kuris negali būti VVG teritorijoje.

Žemės ūkio informacinės sistemos 2015 m. sausio 1 d. duomenimis, 58,17% visos rajono teritorijos sudaro žemės ūkio naudmenos, kurių 95,2% (R48) – ariama žemė, sodai – 0,2%, 4,6% –

[89] Kupiškio rajono gyventojų poreikių tyrimas
[90] Kupiškio rajono VVG duomenys
[91] Kupiškio rajono VVG duomenys
[92] Kupiškio rajono gyventojų poreikių tyrimas
[93] Kupiškio rajono gyventojų poreikių tyrimas
[94] Kupiškio rajono gyventojų poreikių tyrimas
[95] Kupiškio rajono. VVG duomenys
[96] Kupiškio rajono gyventojų poreikių tyrimas
[97] Kupiškio rajono VVG duomenys

pievos ir natūralios ganyklos. Lyginant su Panevėžio apskritimi žemės ūkio naudmenos pasiskirsto sekančiai: ariama – 91,6%, sodai – 0,4%, pievos ir natūralios ganyklos – 4,8% ir Lietuva - atitinkamai: 91,6% - ariama, 0,4%- sodai, 8,0%- pievos ir natūralios ganyklos. Šie duomenys įrodo, kad Kupiškio rajono kaimiškosios vietovės yra žemdirbiškas kraštas.

Atsižvelgiant į žemės plotus, kurie yra naudojami žemės ūkyje, galima teigti, kad Kupiškio r. VVG atstovaujamoje teritorijoje žemės ūkio naudmenų pasiskirstymas sudaro palankias sąlygas augalininkystei bei gyvulininkystei, o bendras žemės ūkio naudmenų plotas artimas apskričiai.[98]

Žemės našumas (žemės ūkio naudmenų dirvožemio gebėjimas išauginti augalų derlių – LR Terminų bankas) yra vienas svarbiausių rodiklių, apibūdinančių jos kaip realių gamtos išteklių vertę. Panevėžio apskrities vidutinis žemės ūkio naudmenų našumo balas yra 43,2. Žemės turinčios tokį koeficientą patenka į gerų žemių kategoriją. Nors Panevėžio apskrities nustatytas vidutinis žemės ūkio naudmenų našumo balas yra geras, Kupiškio rajone vyrauja vidutiniškos žemės – vidutinis žemės ūkio naudmenų našumo balas yra 36,93 – 40,20[99] (R49).

2015 m. pr. Kupiškio rajone registruoti 37 ekologiniai ūkiai. Pagrindinė dalis ūkių užsiima augalininkyste. Ekologinių ūkių skaičius, tenkantis 10 tūkst. gyventojų Lietuvoje 7,9 vnt., Panevėžio apskrityje – 22,8 vnt., Kupiškio rajone – 19,8 vnt.[100] .

Lietuvos žemės informacinio centro duomenimis Kupiškio rajono savivaldybėje 2014 metais ūkininkų ūkių registre buvo įregistruota 1963 ūkiai, o 2015 metų birželio 01d. duomenimis - įregistruoti 1922 ūkiai[101], t.y. 2,1% ūkių mažiau nei 2014 m. Tai rodo, kad Kupiškio rajono savivaldybėje pastebimas žemės ūkių stambėjimas, o tai lemia ūkių skaičiaus mažėjimą. Priežastys labai įvairios: nemažai mažažemių ūkininkų pardavė žemes, taip pat nemažai išnuomojo stambesniems ūkininkams.

Didžioji Kupiškio rajono savivaldybės teritorijos dalis patenka į Vidurio Lietuvos hidrologinę sritį bei mažesnį jos vienetą – Mūšos-Nevėžio hidrologinį rajoną. Pagal upių baseinus, Kupiškio rajono savivaldybės teritorija patenka į Lielupės baseino Mūšos ir Nemunėlio pabaseinius bei Šventosios baseiną **(žr. 7 priedas 2.6.1 pav**.).

Kupiškio rajono bendra valstybinių vandenų fondo žemė sudaro apie 2,5% viso rajono ploto.[102] Šis rodiklis tolygus Panevėžio apskrities rodikliui, bet 1,5% mažesnis nei Šalies rodiklis. Bendras visų Kupiškio rajono ežerų plotas – 241,1 ha. Vyrauja maži, iki 5 ha ploto ežerai, kurių iš viso yra 11 vnt., o didesnių nei 10 ha – 5 vnt. Bendras Kupiškio rajono 5-ių valstybinės reikšmės ežerų plotas – 164,4 ha[103]. Dauguma rajono ežerų yra neskaidrūs ir labai seklūs.

Pagrindinis gamtos objektas rajone ir turistų traukos centras – Kupiškio marios (R50). Tai – trečias pagal dydį dirbtinis vandens telkinys Lietuvoje (bendras tūris 33183 tūkst.m^3). Šis tvenkinys galutinai susidarė 1986 m. patvenkus Lėvens upę 110 km nuo jos žiočių. Jo plotas – 828 ha, į šiaurinę pusę nusidriekęs beveik 20 km. Tvenkinyje yra 2 pusiasaliai ir 2 salos (3,1 ha ir 8,6 ha ploto). Kupiškio marios yra reikšmingiausias Kupiškio rajono vandens telkinys tiek žemės ūkiui, tiek regiono gyventojų rekreacijai. Lėvens tvenkinyje ties užtvanka yra oficialiai įforminta maudymosi vieta. Kupiškio mariose yra geros sąlygos rengti įvairių vandens sporto šakų varžybas. Nuo 1997 m. čia rengiamos respublikinės buriavimo varžybos „Kupiškio marių regata“, kuriose dalyvauja buriuotojai iš įvairių Lietuvos miestų.

Kupiškio rajono vandenyse gyvena virš 20 (R51) žuvų rūšių. Kupiškio marios tai – vienas produktyviausių vandens telkinių šiaurės rytinėje Lietuvos dalyje. Jo bendras žuvingumas siekia daugiau kaip 20 kg iš 1 ha, o vien tik svarbiausiųjų 4 rūšių: karšio, sterko, kuojos ir ešerio biomas sudaro daugiau kaip 70 kg iš 1 hektaro tvenkinio ploto. Be minėtų pagrindinių žuvų tvenkinyje gyvena lydekos, pūgžliai, plakiai, raudės, aukšlės, lynai, smėlėtose priekrantėse – gružliai, kirtikliai.

[98] http://www.zis.lt
[99] http://kupiskis.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai/ Kupiškio rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas
[100] http://www.vartotojai.lt; http://osp.stat.gov.lt
[101] http://www.vic.lt
[102] http://kupiskis.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai/ Kupiškio rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas
[103] http://kupiskis.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai/ Kupiškio rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas

Per Kupiškio rajoną praeina autoturizmo trasos „Vidurio Lietuvos kelias“ ir „Aukštaitijos keliai“, nacionalinių dviračių trasų tinklas, vandens turizmo trasa. Pagal 2007 m. parengtą „Kupiškio rajono (Lietuva) ir Rezeknės rajono (Latvija) vandens turizmo plėtros strategiją“ geriausiai praplaukiama yra Kupiškio rajono upė – Lėvuo. Vandens maršrutas „Lėvens upe su baidare“– 27 km ilgio.

Panevėžio apskrities generaliniu planu numatyta galima dviračių tinklo tąsa. Nuo 2011 m. rajono ribose jau veikia dviračių maršrutai „Palėvenės-Stirniškių istorinės vietos“ (trasos ilgis 34 km), „Senųjų dvarų ir bažnyčių keliu“ (trasos ilgis 52 km), 42 km ilgio maršrutas aplink Kupiškio marias.

Visuose Kupiškio rajono pažintinio turizmo maršrutuose yra lankytinų kultūros ir gamtos paveldo objektų, saugomų teritorijų. Su vandeniu susijęs nematerialusis paveldas (hidronimai, etnografija, folkloras) ir vandens turizmo infrastruktūra (paplūdimiai ir kt.). Kupiškio rajono turizmo ir verslo informacijos centro duomenimis Kupiškio rajono savivaldybės teritorijoje yra 13 lankomiausių turistinių objektų, 7 kaimo turizmo sodybos.

Miškai Kupiškio rajone užima apie 30,4% (R52) teritorijos (**žr. 7 priedas 2.6.1. lentelė**). Lyginant su Panevėžio apskritimi t.y. 1,5 % daugiau, lyginant su šalies rodikliu 3,6% mažiau. Didžiausi rajono miškai – Skapagirio, Šimonių, Žvirblionių. Miškingumo didinimo programoje Kupiškio rajono savivaldybės teritorijoje numatoma 2004-2020 metų laikotarpiu iš viso apželdinti 1 489 ha[104], kasmet sodinant po 88 ha miško. Naujai įveisiamų miškų sklypai daugeliu atvejų išsidėsto mažo našumo iki 32 balų ir iki 39 balų žemėse. Savivaldybės teritorijoje mišką siūloma įveisti nemelioruotoje ir blogos melioracinės būklės melioruotoje žemėje. Taip pat miškai projektuojami atsižvelgiant į gamtinio karkaso reikalavimus, rekreacinius poreikius ir kraštovaizdžio ekologinio stabilumo užtikrinimą.

Kupiškio rajono savivaldybės teritorijoje yra 16 detaliai iššvalgytų naudingųjų iškasenų telkinių, parengtinai iššvalgytų – 31, aptiktų – 2. Būdingos išteklių rūšys – durpės, sapropelis, smėlis, žvyras. Rajono teritorijoje iš viso yra 49 naudingųjų iškasenų telkiniai, iš jų 11 eksploatuojamų ir 38 neeksploatuojami (R53). Iš jų: durpės – 25 vnt. (6370,9 ha), sapropelis – 1 vnt. (0,035 ha), smėlis – 5 vnt. (436,59 ha), žvyras – 17 vnt. (271,8 ha) (R54).

Esamą Kupiškio rajono savivaldybės saugomų teritorijų tinklą sudaro valstybinės ir savivaldybių reikšmės saugomos teritorijos. Kupiškio rajono savivaldybės valstybinės reikšmės saugomų teritorijų tinklą sudaro 9 valstybiniai draustiniai (4102,53 ha), iš jų saugomi 5 aukštapelkių kompleksai: tai Alojos, Iženo, Kepurinės, Notigalės ir Sakonių balos telmologiniai draustiniai. 2 biosferos poligonai (4825,69 ha)[105], 1 savivaldybės reikšmės gamtos paveldo objektas (Stirniškių kurilinis maumedis) (R55). Į Europos saugomų teritorijų tinklą (Nature 2000) įtraukti 3 rajono gamtos objektai (0,76 ha): Sakonių bala (vertinga pelkiniais miškais ir spanguolynais), Notigalės ir Kepurinės pelkės (vertingos natūraliais distrofiniais ežerais, pelkiniais miškais, vakarų taigomis).

Saugomų teritorijų valstybės kadastre šiuo metu įregistruotas Lėvens kraštovaizdžio draustinio plotas - 1287,77 ha bei Buožių geologinis, Prūsagalės geomorfologinis ir Vainiškio pedologinis draustiniai. Didžiausią plotą iš Kupiškio rajono savivaldybės saugomų teritorijų sudaro Nature 2000 teritorijos, jos užima 9936,57 ha plotą (R56). Kupiškio rajono savivaldybės saugomų teritorijų tinklo plotas – 10774,21 ha t.y. 10% nuo bendro savivaldybės ploto[106] (**žr. 7 priedas 2.6.2. lentelė**).

Kupiškio rajone veikia 15 (R57) saulės energijos jėgainių, kurių bendra instaliuota galia 0,49409 MW. O instaliuota šiluminė galia 10 tūkst. gyventojų beveik siekia apskrities rodiklį: atitinkamai Panevėžio apskritis - 3,8MW ir Kupiškio rajonas – 3,3MW[107]. Įvertinus, kad dalis

[104] http://kupiskis.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai/ Kupiškio rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas
[105] http://stk.vstt.lt/
[106] http://kupiskis.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai/ Kupiškio rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas
[107] http://www.avei.lt/

Kupiškio rajono priklauso mažo našumo dirbamoms žemėms, čia yra tinkamos sąlygos tokiam verslui vystyti.

Kupiškio rajone plačiai naudojama tik viena atsinaujinančios energijos rūšis – biokuras, nes yra pakankami augalinės biomasės ištekliai. Darome išvadą, kad yra sąlygos plėtoti ar kurti atsinaujinančios energijos išteklių gamybą, nes rajone yra gamtinių dujų infrastruktūros stoka. Augalinės biomasės metinis potencialas galėtų būti vidutiniškai 100 tūkst. tonų, iš kurių 50% sudarytų energetiniai augalai, 30 % mediena, 20% - šiaudai.[108] (R58).

Gamtos išteklių, jų būklės atitikimas gyventojų poreikiams. Apibendrinant galima teigti, kad Kupiškio krašte yra palankios sąlygos augalininkystei, gyvulininkystei, ekologinių ūkių, smulkaus verslo, saulės energijos jėgainių (R57) plėtrai, atsinaujinančių išteklių panaudojimui (R58) nors pastebima ūkių stambėjimo tendencija. Kraštas turtingas naudingomis iškasenomis (R51,R53, R54) saugomomis teritorijomis (R55, R56) ir yra palanki geografinė vieta.

Remiantis Kupiškio rajono kaimiškųjų vietovių gyventojų poreikių tyrimu, respondentai nurodė, kad reikalingos investicijos į rekreaciniu požiūriu vertingas teritorijas, kultūros paveldo objektus[109] (balai - 1511, poreikis 3) (Ra15) bei skatinti biomasės ir atsinaujinančios energijos išteklių gamybą (balai - 1318, poreikis 9). 45%[110] (Ra16) respondentų nurodo, kad negebame demonstruoti savo etninio savitumo, vietos tradicijų bei amatų. Taip pat 39%[111] (Ra17) respondentų nurodė, kad negerėja gamtos paminklų ir kraštovaizdžio bei kultūros, istorijos ir architektūros paveldo puoselėjimas dėl neefektyvios valstybinės kultūros paveldo apsaugos politikos.

2.7.	Papildoma informacija

Komunalinis ūkis. Pagrindinė Kupiškio rajono teritoriją aptarnaujanti vandens tiekimo įmonė yra UAB „Kupiškio vandenys“. Kitos įmonės tiekiančios vandenį gyventojams: Antašavos mstl. pajininkai, Biliūnų k.bendruomenė, Daršiškių k. pajininkai, Didžprūdžių k. pajininkai, Drūlėnų k. pajininkai, Kreipšių k. bendruomenė, Lukonių k. pajininkai, Paketurių k. pajininkai, Papilių k. pajininkai, Uoginių k. pajininkai, Svidenių k. pajininkai[112]. Kupiškio rajone yra 14 vandenviečių, 9 (R59) vandens bokštai, kurie yra pasenę ir nebenaudojami vandens tiekimui ir laikymui, bei 13 vandens gerinimo įrenginių. 2011 m. įmonės paslaugomis naudojosi 4939 vartotojai (kaimas ir miestas), 2012 m. – 4700 vartotojai (kaimas ir miestas), 2013 m. - 4741 vartotojai (iš jų 922 kaime), 2014 m. – 4780 vartotojai (iš jų 923 kaime)[113], t.y. 3% mažiau, nei 2011 m. Organizuotuose susitikimuose su seniūnijų gyventojais ir atlikto Kupiškio r. gyventojų poreikių tyrimo duomenimis, respondentai (Kupiškio, Šimonių, Skapiškio, Palėvenėlės) pageidavo, kad būtų vandens tiekimo ir nuotekų infrastruktūros vystymas (balai 1386 (pagal veiklos sritis) balai 1771 (pagal poreikius, poreikis 2))[114](Ra18). Kadangi minėtų gyvenviečių vandens bokštai buvo atiduoti kaimo gyventojams už pajus, liko neįteisinta nekilnojamojo turto nuosavybė. Todėl šie projektai nebus finansuojami. Būtų galimi vandens kokybės gerinimo projektai ir tik tose vietovėse kuriose naudojamasi įmonės paslaugomis.

Seniūnijų gyventojai išreiškė nepasitenkinimą dėl šiukšlių išvežimo tvarkos, per mažu viešųjų konteinerių skaičiumi, šunų vedžiojimo aikštelių nebūvimu (2014 m. seniūnijų poreikių suvestinė)[115](Ra19), poreikis 10. Šis poreikis nebus tenkinamas, nes pareiškėjas gali būti UAB „Kupiškio komunalininkas” ir tai reikalauja labai didelių investicijų.

Socialinis būstas. 2014 m. Kupiškio rajono savivaldybės gyvenamąjį fondą sudarė 264 butai, esantys 143 gyvenamuosiuose namuose ir tai sudarė 13341,41 km^2, iš jo socialinis bustas sudarė 11483,73 km^2 (86,10%), tarnybinis būstas - 904,22 km^2 (6,9%) ir bendrabučiai – 953,46 km^2

[108] http://www.lyderio.lt/uploads/files/kupiskio.pdf/ Kupiškio rajono plėtros iki 2020 m. strateginis planas
[109] Kupiškio rajono gyventojų poreikių tyrimas
[110] Kupiškio rajono gyventojų poreikių tyrimas
[111] Kupiškio rajono gyventojų poreikių tyrimas
[112] http://kupiskis.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai/ Kupiškio rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas
[113] UAB „Kupiškio vandenys“ metinės veiklos ataskaita (2011, 2014)
[114] Kupiškio rajono gyventojų poreikių tyrimas
[115] Kupiškio rajono VVG duomenys

(7,10%). Kupiškio rajono kaimo vietovėse gyvenamasis naudingas plotas tenkantis vienam gyventojui 2014 m. sudarė 40,5 m^2. Nagrinėjamu 2011-2014 m. laikotarpiu jis padidėjo daugiau nei 3% kai tuo tarpu šalies kaimo vietovėse jis išaugo tik 2,8% (R60). Kupiškio r. savivaldybė apie būsto pirkimą informavo, tačiau, negavus tinkamų pasiūlymų, būstai nebuvo nupirkti. Tai tik įrodo, kad nemaža dalis gyvenamųjų namų kaimo vietovėje yra prastos būklės ir nusidėvėję[116]. Organizuotuose susitikimuose seniūnijų gyventojai išreiškė norą, kad avarinės būklės pastatai būtų nugriauti arba juos suremontuoti ir pritaikyti veiklai (2014 m. seniūnijų poreikių suvestinė)[117] (poreikis 4) (Ra20). Atliktame Kupiškio r. gyevntojų poreikių tyrime tai taip pat atsispindi: sutvarkyti pastatus, pritaikant juos visuomenės poreikiams (balai 2066, poreikis 4, 8) bei veiklos sritis nurodyta kaip prioritetinė (balai 1066, poreikis 4,8). Šis poreikis bus remiamas iš dalies, tik pastatų atnaujinimas sukuriant darbo vietas (porekis 4,8).

Susisiekimas. Kupiškio rajonas yra Šiaurinėje Lietuvos dalyje Panevėžio apskrityje. Atstumas nuo Kupiškio rajono ribos iki valstybinės sienos su Latvijos Respublika – 15 km.Kupiškio rajono savivaldybės valstybinės reikšmės kelių tinklą sudaro 5 valstybinės reikšmės krašto keliai (Kupiškis – Vabalninkas – Biržai (Nr. 124), Daugpilis – Rokiškis – Panevėžys (Nr. 122), Kupiškis – Utena (Nr. 118), Pagojė – Sedeikiai – Viešintos – Nociūnai (Nr. 175) ir Skapiškis – Pandėlys (Nr. 192)[118] ir 35 rajoniniai keliai (R61). Kupiškio rajono savivaldybėje valstybinės reikšmės magistralinių kelių nėra, bet nuo automagistralės Via Baltika (Helsinkis-Talinas-Ryga-Kaunas-Varšuva) Kupiškis yra nutolęs tik 50 km.

Valstybinės reikšmės keliai Kupiškio rajone sudaro 344,224 km, krašto keliai sudaro 101,829 km, o rajoniniai keliai – 242,395 km[119]. Vietinės reikšmės kelių tankis Kupiškio rajono savivaldybės teritorijoje yra 0,81 km/km² . Šis rodiklis yra vienas didžiausių iš Panevėžio apskrities rajono savivaldybių ir Kupiškio rajono savivaldybę lenkia tik Rokiškio rajono savivaldybė. Kupiškio rajoną kerta geležinkelio linija (linijos ilgis 44,10 km). Pagrindinės geležinkelio stotys yra Subačiaus ir Kupiškio miestuose bei šalia Rudilių k. (Radžiūnų geležinkelio stotis) ir Skapiškio miestelio stotis (R62).

Organizuotuose fokus grupių interviu susitikimuose su seniūnijų gyventojais, buvo gyventojai išreikštas noras, kad būtų asfaltuoti vietiniai keliai arba skirtas didesnis finansavimas kelių priežiūrai (2014 m.seniūnijų poreikių suvestinė)[120] (Ra21), poreikis 10. Šis poreikis nebus finansuojamas, nes tinkamas pareiškėjas gali būti tik Lietuvos automobilių direkcija.

3. VVG teritorijos SSGG		
3.1.	**Stiprybės**	**Stiprybę pagrindžiančio rodiklio Nr.**
3.1.1.	Palanki aplinka smulkiojo verslo ir amatininkystės plėtrai, gamybos bei paslaugų srityje	R22, R26, R27, R29, Ra2, Ra8
3.1.2.	Gilios ūkininkavimo tradicijos ir didelis rajono potencialas ūkininkavimo plėtrai	R30, R31, R32,R48
3.1.3.	Stiprios bendruomenių iniciatyvumo ir šeimyniškumo tradicijos	R28, R33, R39, Ra2, Ra9
3.1.4.	Autentiškas ir unikalus etnokultūrinis kapitalas	R1, R2, R3, R40, R41, R42, R43,R44,R45,R46
3.1.5	Rajonas turtingas naudingų iškasenų telkiniais, saugomų teritorijų plotais ir kitais gamtos	R50, R51, R52, R53, R54, R55, R56, R57, R58

[116] Kupiškio r. savivaldybės socialinių paslaugų ataskaita
[117] Kupiškio rajono VVG duomenys
[118] www.kupiskis.lt Kupiškio rajono plėtros iki 2010 metų strateginis planas (2004)
[119] http://www.prk.lt/kupiskio-keliu-tarnyba-2.html
[120] Kupiškio rajono VVG duomenys

	ištekliais (atsinaujinančios energijos ištekliais)	
3.1.6.	Rajono geografinė vieta ir pasiekiamumas palanki turizmo srautams pritraukti	R61, R62
3.2	**Silpnybės**	**Silpnybę pagrindžiančio rodiklio Nr.**
3.2.1.	Žemas investicijų lygis, mažas veikiančių ūkio subjektų skaičius	R20, R21,R23, R24
3.2.2.	Menkai išvystyta rekreacijos ir poilsio infrastruktūra vietos gyventojams ir atvykstamąjam turizmui bei gebėjimų demonstruoti kultūrinį-etninį savitumą, unikalias ir autentiškas tradicijas stoka	R29, R42, R47, Ra4, Ra15, Ra16, Ra17
3.2.3.	Nepakankamas kaimo gyventojų, ypač jaunimo (įskaitant ir kitas amžių grupes) išsilavinimo, ekonominio aktyvumo ir kvalifikacijos lygis, kuris riboja iniciatyvas kurti verslą	R7, R10, R11, R12, R13, R14, R34, Ra5, Ra7
3.2.4.	Profesionalių vadybinių žinių ir įgūdžių stoka bendruomeninių organizacijų valdyme	Ra6
3.2.5.	Prekių, produktų stoka ir nepakankamas paslaugų (medicininių , socialinių, kultūrinių, turizmo, asmens ir turto) prieinamumas kaimiškose vietovėse	R15, R19, R25, R32, R35, R36, R37, R38, Ra1, Ra3, Ra7, Ra10, Ra11, Ra12
3.2.6.	Prasta demografinė būklė, didelis vyresnio amžiaus bei socialinę atskirtį patiriančių grupių gyventojų skaičius, bei mažas jų užimtumas	R4,R5, R6, R8, R9, R16, R17, R18, Ra3, Ra14
3.2.7.	Rajono kultūrinės ir funkcinės infrastruktūros (komunalinio ūkio, socialinio būsto, vandens gerinimo, tiekimo ir nuotekų infrastruktūros, gamtos paminklų, ultūros ir istorijos objektų) priežiūros ir valdymo profesionalumo stoka	R60, Ra13, Ra14, Ra17, Ra18, Ra19, Ra20, Ra21
3.3.	**Galimybės**	
3.3.1.	Vietos ūkiai, verslo įmonės turės galimybę vystyti projektinę veiklą, naudojantis ES parama pritraukti lėšų inovacijoms diegti (atsinaujinančių išteklių panaudojimas), ekonominiam konkurencingumui didinti bei aplinkosaugos priemonėms įgyvendinti.	
3.3.2.	Stiprėjanti regioninė politika skatins vietos ir užsienio partnerių paiešką bei sudarys palankias prielaidas atskleisti bei efektyviai panaudoti unikalius Kupiškio rajono VVG teritorijos išteklius užmezgant bendradarbiavimo ryšius bei dalintis gerąja patirtimi su kaimyniniais regionais.	
3.3.3.	Natūralių, kokybiškų, vietinių gaminių bei produktų poreikis skatins ekologinį ir etnokultūrinį ūkininkavimą, darbo vietų ir naujų verslų kūrimą atitinkantį vietos amatų tradicijas bei rankų dirbinių gamybą.	
3.3.4.	Laisvas darbo jėgos judėjimas, skirtumų tarp kultūrų nykimas didins tradicinių etnokultūrų reikšmę, bei skatins bendruomenes telktis ir ieškoti naujų kelių, siekiant išsaugoti gamtos ir kultūrinį paveldą, tradicijas, tapatumą taip populiarinant rekreacinio turizmo objektais turtingą regioną.	
3.3.5.	Augantis nacionalinės politikos dėmesys leis plėtoti socialines, aptarnavimo ir rekreacinio poilsio paslaugas, kurios gerins kaimo žmonių pragyvenimo sąlygas, mažins kaimo gyventojų socialinių grupių pažeidžiamumą bei socialinį pasyvumą.	

3.3.6.	Mokymosi visa gyvenimą principo įgyvendinimas kaimo gyventojams (visų amžiaus grupių) sudarys galimybę naujų žinių įgijimui, skatins gyventojų, ypač jaunimo, verslumą sprendžiant vietos gyventojų poreikius.
3.3.7.	Atviros Europos šalių rinkos skatins vietos ūkio subjektus kooperacijai.
3.4.	**Grėsmės**
3.4.1.	Aplinkos tarša, užterštumo didėjimas ir kaimo vietovių urbanizacija, turistų srautų augimas ir žema poilsiautojų kultūra, gali sudarkyti Kupiškio rajono VVG teritorijos kraštovaizdžio gražiausias vietas ir pažeisti kaimo vietovių ekologinį stabilumą.
3.4.2.	Mažėjantis įmonių konkurencingumas vidaus ir užsienio rinkose dėl prasto inovatyvumo. Smulkaus verslo plėtrai nepalanki valstybės politika.
3.4.3.	Visuomenės senėjimas ir dėl to augantis socialinės apsaugos ir sveikatos priežiūros poreikis bei išlaidos
3.4.4.	ES ir nacionalinė paramos teikimo tvarka kelia griežtus administravimo ir partnerystės reikalavimus bei numato kaimo gyventojų verslumo stiprėjimą. Jei bendradarbiavimo tarp vietos valdžios, vietos veiklos grupės, kaimo vietovėse veikiančių organizacijų nebus integruotas į vietos valdžios praktiką, reikšis politinis biourokratizmas nustelbtas biurokratinių procedūrų ir valdžios abejingumu kaimo problemoms, ko pasekoje panaudotos paramos lėšos nesukurs siekiamų socialinės, kultūrinės, ekonominės ir aplinkosauginės prodėtinės vertės.
3.4.5.	Dėl kitų regionų aktyvios ekonominės plėtros mažėjantis vietovės investicinis patrauklumas.
3.4.6.	Pašalpų nepasiturintiems gyventojams ir bedarbiams sistema neskatins kaimo gyventojų ieškoti kitų pajamų šaltinių.
3.4.7.	Darnios kaimiškųjų vietovių ir miesto sąveikos stoka, nepakankama infrastruktūra lems intensyvius migracijos iš kaimo vietovių, ypač jaunimo, srautus, darbo išteklių trūkumą. Kvalifikuotų darbuotojų trūkumas gali stabdyti vietos ūkio plėtrą.

4. VVG teritorijos plėtros poreikių nustatymas prioritetine tvarka				
Eil. Nr.	**VVG teritorijos plėtros poreikių nustatymas (prioritetine tvarka)**	**Poreikį pagrindžiantys VVG teritorijos SSGG teiginiai (Nr.)**	**Sąsaja su KPP 2014–2020 m. nustatytais nacionaliniais kaimo plėtros poreikiais**	**Poreikio tenkinimas / netenkinimas iš VPS lėšų**
4.1.	Mažos apimties gamybos, vietos paslaugų, amatininkystės bei produktų pasiūlos skatinimas ir vystymas	3.1.1., 3.1.2., 3.1.4., 3.1.6., 3.2.1., 3.2.2., 3.3.1., 3.3.3., 3.3.5., 3.3.6., 3.3.7., 3.4.2., 3.4.5., 3.4.6., 3.4.7	Nr. 10	Taip
4.2	Vandens tiekimo ir nuotekų infrastruktūros vystymas bei geriamojo vandens kokybės užtikrinimas	3.2.7., 3.4.7	Nr. 15	Taip. (Geriamojo vandens kokybės užtikrinimas) Ne. (Vandens tiekimo ir nuotekų infrastruktūros vystymas). Priemonė finansuojama ES Sanglaudos fondo lėšomis regiono planavimo būdu.
4.3.	Gyvenviečių viešųjų vietų/kraštovaizdžio sutvarkymas, įrengimas, saugios aplinkos kūrimas	3.1.3., 3.1.5., 3.1.6., 3.2.7., 3.3.4., 3.4.1., 3.4.7.	Nr. 16	Taip
4.4.	Viešųjų pastatų atnaujinimas, sukuriant darbo vietas bei avarinės būklės pastatų sutvarkymas/nugriovimas	3.1.3., 3.2.2., 3.2.5., 3.2.7., 3.3.5., 3.4.7	Nr. 19	Taip (viešųjų pastatų atnaujinimas, sukuriant darbo vietas) Ne (avarinės būklės pastatų sutvarkymas/nugriovimas). Priemonė finansuojam ES Sanglaudos fondo lėšomis.
4.5.	Trūkstamų socialinių paslaugų teikimo skatinimas kaimiškose vietovėse	3.1.3., 3.2.4., 3.2.5., 3.2.6., 3.3.5., 3.4.3., 3.4.4	Nr. 18	Taip
4.6.	Nevyriausybinių organizacijų iniciatyvų palaikymas, bendradarbiavimo ir partnerystės skatinimas	3.1.3., 3.2.4., 3.3.5., 3.3.6., 3.4.4	Nr. 21	Taip
4.7.	Jaunimo informavimas apie galimybes	3.1.1., 3.1.2., 3.1.5.,	Nr. 8	Taip

	mokytis, kurti verslą	3.2.3., 3.3.1., 3.3.3.,3.3.6., 3.4.5., 3.4.6., 3.4.7		
4.8.	Socialinę atskirtį patiriančių grupių užimtumo organizavimas	3.1.3., 3.2.3., 3.2.5., 3.2.6., 3.2.7., 3.3.5., 3.4.3., 3.4.5., 3.4.6.	Nr.9	Taip
4.9.	Atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimas	3.1.1., 3.1.5., 3.2.1, 3.3.1., 3.4.2., 3.4.5.	Nr. 14	Taip
4.10.	Kelių infrastruktūros ir komunalinio ūkio veiklos gerinimas	3.2.7., 3.3.1., 3.4.7.	Nr.9	Ne (kelių infrastruktūros gerinimas). Priemonė finansuojama iš kito finansavimo šaltinio. Ne. (komunalionio ūkio veiklos gerinimas). Priemonė finansuojama iš kito finansavimo šaltinio.

II DALIS. KOKIE MŪSŲ PRIORITETAI IR TIKSLAI?

5. VPS prioritetai, priemonės ir veiklos sritys			
5.1.	**VPS prioritetai, priemonės ir jų veiklos sritys (jei veiklos sritys numatytos):**		**Sąsaja su VVG teritorijos poreikiais**
5.1.1.	**I prioritetas:** Kaimo vietovių konkurencingumo didinimas ir patrauklios gyvenamosios aplinkos kūrimas		
		Kodai:	
5.1.1.1.	Priemonė: Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse	LEADER-19.2.- 7	4.2., 4.3., 4.6., 4.8.
5.1.1.1.1.	- *veiklos sritis*: Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą	LEADER-19.2.- 7.2	4.2., 4.3., 4.6., 4.8.
5.1.2.	**II prioritetas:** Ekonominės veiklos plėtra ir užimtumo didinimas		
		Kodai:	
5.1.2.1.	Priemonė: Veiklos įvairinimas ir plėtra kaimiškoje vietovėje”	LEADER-19.2.- SAVA-5	4.1., 4.9.
5.1.2.1.1.	- *veiklos sritis:* Paslaugų verslo ir alternatyvių žemės ūkio veiklų skatinimas	LEADER-19.2.- SAVA-5.1	4.1.
5.1.2.1.2.	- *veiklos sritis:* Inovatyvi gamyba ir efektyvus išteklių panaudojimas	LEADER-19.2.- SAVA -5.2	4.1., 4.9.
5.1.2.2.	Priemonė: Bendruomeninio verslumo kaimiškoje vietovėje kūrimas ir plėtra	LEADER-19.2.-SAVA-6	4.1., 4.4., 4.5., 4.6.
5.1.3.	**III prioritetas:** Naujovėms imlios, socialiai saugios, sveikos, pilietinės ir patriotiškos visuomenės /bendruomenės formavimas		
		Kodai:	
5.1.3.1.	Priemonė: Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas	LEADER-19.2.-SAVA-7	4.6., 4.7., 4.8.
5.1.3.1.1.	-*veiklos sritis:* Bendruomeninių, nevyriausybinių organizacijų, kaimo gyventojų iniciatyvų skatinimas	LEADER-19.2.-SAVA-7.1	4.6., 4.7.
5.1.3.1.2.	- *veiklos sritis:* Socialinę atskirtį patiriančių grupių fizinio aktyvumo ir sveikatinimo ugdymas	LEADER-19.2.-SAVA-7.2.	4.8.

6. VPS prioritetų, priemonių ir veiklos sričių sąsaja su ESIF teminiais tikslais ir EŽŪFKP prioritetais bei tikslinėmis sritimis									
VPS turinys	**ESIF teminiai tikslai**								
	1	10	3	3	5-6	4	8	9	2
	EŽŪFKP prioritetai ir tikslinės sritys								
	1A	1C	2B	3A	4A	5C	6A	6B	6C
I VPS prioritetas: Kaimo vietovių konkurencingumo didinimas ir patrauklios gyvenamosios aplinkos kūrimas									
VPS priemonė: Pagrindinės paslaugos ir kaimų	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

atnaujinimas kaimo vietovėse									
VPS priemonės veiklos sritis: Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐
II VPS prioritetas: Ekonominės veiklos plėtra ir užimtumo didinimas									
VPS priemonė: Veiklos įvairinimas ir plėtra kaimiškoje vietovėje	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
VPS priemonės veiklos sritis: Paslaugų verslo ir alternatyvių žemės ūkio veiklų skatininimas	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐
VPS priemonės veiklos sritis: Inovatyvi gamyba ir efektyvus išteklių panaudojimas	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐
VPS priemonė: Bendruomeninio verslumo kaimiškoje vietovėje kūrimas ir plėtra	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐
III VPS prioritetas: Naujovėms imlios, socialiai saugios, sveikos, pilietinės ir patriotiškos visuomenės /bendruomenės formavimas									
VPS priemonė: Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
VPS priemonės veiklos sritis: Bendruomeninių, nevyriausybinių organizacijų, kaimo gyventojų iniciatyvų skatinimas	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
VPS priemonės veiklos sritis: Socialinę atskirtį patiriančių grupių fizinio aktyvumo ir sveikatinimo ugdymas	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

7. VPS sąsaja su VVG teritorijos strateginiais dokumentais ir ESBJRS		
Strateginio dokumento pavadinimas		**VPS sąsajos pagrindimas**
7.1.	VVG teritorijos savivaldybės plėtros strateginis planas	*I prioriteto ,,Kaimo vietovių konkurencingumo didinimas ir patrauklios gyvenamosios aplinkos kūrimas“* priemonės ,,Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ veiklos sritis ,,Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą “ atitinka Kupiškio rajono plėtros iki 2020 m. strateginio plano III prioriteto ,,Darni gyvenamosios aplinkos plėtra“ tikslą gerinti ir plėsti gyvenamąją aplinką ir viešąją infrastruktūrą ir II prioriteto ,,Verslo aplinkos gerinimas ir turizmo plėtotė“ tikslą didinti rajono rekreacinį ir turistinį patrauklumą. VPS numatyta priemonės veiklos sritis atitinka Kupiškio rajono plėtros plane uždavinius: ,,Sutvarkyti bei plėsti viešąsias erdves ir poilsio zonas rajone” bei ,,Gerinti turizmo infrastruktūrą, restauruoti paveldo objektus ir didinti jų pritaikymą turizmo reikmėms”. *II prioriteto ,,Ekonominės veiklos plėtra ir užimtumo didinimas*“ priemonė ,,Veiklos įvairinimas ir plėtra kaimiškoje vietovėje” ir priemonė ,,Bendruomeninio verslumo kaimiškoje vietovėje kūrimas ir plėtra“ atitinka Kupiškio rajono plėtros iki 2020 m. strateginio plano II prioriteto ,,Verslo aplinkos gerinimas ir turizmo plėtotė“ tikslus kurti palanką aplinką verslo vystymui ir didinti rajono konkurencingumą, didinti rajono rekreacinį ir turistinį patrauklumą bei skatinti žemės ūkio ir kaimo plėtrą. VPS numatytos veiklos sritys ,,Paslaugų verslo ir alternatyvių žemės ūkio veiklų skatinimas“ ir ,,Inovatyvi gamyba ir efektyvus išteklių panaudojimas“ atitinka Kupiškio rajono plėtros plane uždavinį ,,Didinti veiklų įvairumą ir bendradarbiavimą kaimiškose vietovėse”. *III prioriteto ,,Naujovėms imlios, socialiai saugios, sveikos, pilietinės ir patriotiškos bendruomenės/visuomenės formavimas“* priemonė ,,Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas“ atitinka Kupiškio rajono plėtros iki 2020 m. strateginio plano *I prioriteto* ,,Išsilavinusios, pilietiškos, saugios ir sveikos visuomenės vystymasis“ tikslą saugoti ir skleisti etninę kultūrą, skatinti sportinį aktyvumą. VPS numatyta veiklos sritis ,,Bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų, kaimo gyventojų iniciatyvų skatinimas“ atitinka Kupiškio rajono plėtros plane numatytus uždavinius ,,Didinti kultūros paslaugų įvairovę bei gerinti jų prieinamumą“ bei ,,Didinti mokymosi visą gyvenimą ir neformalaus ugdymo galimybes“. VPS numatyta veiklos sritis ,,Socialinę atskirtį patiriančių grupių fizinio aktyvumo ir sveikatinimo ugdymas“ atitinka Kupiškio rajono plėtros plane numatytą uždavinį ,,Sudaryti palankias sąlygas sveikos gyvensenos ir fizinio aktyvumo propagavimui“.
7.2.	VVG teritorijoje patvirtintas regiono plėtros planas	*I prioriteto ,,Kaimo vietovių konkurencingumo didinimas ir patrauklios gyvenamosios aplinkos kūrimas“* priemonės ,,Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ veiklos sritis ,,Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą“ atitinka Panevėžio regiono

		plėtros plano (*Panevėžio regiono plėtros planas nepatvirtintas. Remiamasi projektu*[121]*)* II prioriteto ,,Ekonominiam augimui palanki aplinka" tikslą padidinti teritorinę sanglaudą ir gerinti aplinkos būklę. VPS numatytos priemonės veiklos sritis prisidės prie Panevėžio regiono plėtros plane keliamo uždavinio sprendimo ,,Padidinti gyvenamųjų vietovių konkurencingumą, ekonomikos augimą ir gyvenamosios vietos patrauklumą". *II prioriteto ,,Ekonominės veiklos plėtra ir užimtumo didinimas*" priemonė ,,Veiklos įvairinimas ir plėtra kaimiškoje vietovėje*"* ir priemonė ,,Bendruomeninio verslumo kaimiškoje vietovėje kūrimas ir plėtra" atitinka Panevėžio regiono plėtros plano II prioriteto ,,Ekonominiam augimui palanki aplinka" tikslą padidinti teritorinę sanglaudą ir gerinti aplinkos būklę. VPS numatyta veiklos sritys: ,,Paslaugų verslo ir alternatyvių žemės ūkio veiklų skatinimas", ,,Inovatyvi gamyba ir efektyvus išteklių panaudojimas" prisidės prie Panevėžio regiono plėtros plane keliamo uždavinio sprendimo ,,Pagerinti gyvenamąją aplinką bei skatinti darnų išteklių naudojimą". *III prioriteto ,,Naujovėms imlios, socialiai saugios, sveikos, pilietinės ir patriotiškos bendruomenės/visuomenės formavimas"* priemonės ,,Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas" veiklos sritis ,,Fizinio aktyvumo ir sveikatinimo ugdymas" prisidės prie Panevėžio regiono plėtros plane pirmojo prioriteto ,,Kokybiškos viešosios paslaugos" keliamo uždavinio sprendimo ,,Sustiprinti sveikatą". Parengta ir patvirtinta Kupiškio VVG narių visuotinio susirinkimo ,,Kupiškio rajono integruota 2016-2023 m. vietos plėtros strategija" spausdintine versija buvo įteikta pagal vadovo įgaliojimą Panevėžio regiono plėtros tarybai. Pastabų nebuvo gauta.
7.3.	Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategija (ESBJRS)	*Pagrindiniai ESBJRS tikslai:* išgelbėti jūrą, suvienyti regioną ir padidinti jo gyventojų gerovę (turizmas, kultūra, inovacijos, sveikata, švietimas). *I prioriteto ,,Kaimo vietovių konkurencingumo didinimas ir patrauklios gyvenamosios aplinkos kūrimas* priemonės ,,Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse" veiklos sritis ,,Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą" atitinka Makro-regiono (ES BJRS) tikslą ,,Padidinti gyventojų gerovę" . *II prioriteto ,,Ekonominės veiklos plėtra ir užimtumo didinimas*" priemonė ,,Veiklos įvairinimas ir plėtra kaimiškoje vietovėje" ir priemonė ,,Bendruomeninio verslumo kaimiškoje vietovėje kūrimas ir plėtra" dera su prioritetine ES BJRS sritimi **PA SME –** verslumo skatinimas bei smulkaus ir vidutinio verslo regione augimo skatinimas. Tai atitinka Makro-regiono (ES BJRS) tikslą ,,Suvienyti regioną". *III prioriteto ,,Naujovėms imlios, socialiai saugios, sveikos, pilietinės ir patriotiškos bendruomenės/visuomenės formavimas"* priemonė ,,Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės

[121] http://www.lietuvosregionai.lt/lt/8/regiono-pletros-planas-212;92;94.html

		integracijos skatinimas“ dera su ES BJRS prioritetine sritimi **PA Education –** inovatyvaus ugdymo vystymas ir *jaunimas*. Šios priemonės veiklos sritis „Socialinę atskirtį patiriančių grupių fizinio aktyvumo ir sveikatinimo ugdymas” dera su ES BJRS prioritetine sritimi **PA Health –** skatinti ir gerinti žmonių sveikatą, įskaitant jos socialinius aspektus. Tai atitinka Makro-regiono (ES BJRS) tikslams „Suvienyti regioną“ ir „Padidinti jo gyventojų gerovę“.
7.4.	Viensetorės žuvininkystės VVG VPS (taikoma, kai tokia VPS yra patvirtinta VVG teritorijoje)	Kupiškio rajono VVG teritorijoje patvirtintos žuvininkystės VVG VPS nėra.

III DALIS. KAIP PASIEKSIME UŽSIBRĖŽTUS TIKSLUS?

8. LEADER metodo principų bei horizontaliųjų principų ir prioritetų įgyvendinimas	
LEADER metodo principai	
8.1.	**Teritorinis principas:**
8.1.1.	*Principo laikymasis rengiant VPS*: Itin sparčiai besikeičianti ekonominė bei socialinė padėtis šalyje ir pasaulyje, akivaizdūs regionų išsivystymo skirtumai, staigūs ir ženklūs pokyčiai technologinėje bei teisinėje aplinkoje sukuria dar didesnius iššūkius, siekiant tolygios ir visa apimančios rajono plėtros. Tikslinga, kryptinga plėtra galima tik tada, kai žinome, ko siekiame ir tai yra naudinga visai bendruomenei. Teritorinio principo įgyvendinimui svarbus VVG veiklos teritorijos pasirinkimo pagrindimas. Kupiškio rajono VVG veiklos teritorija yra vientisa geografine, teritorine-administracine, ekonomine, socialine ir kultūrine prasmėmis. Atlikusi teritorijos analizę, VVG nustatė svarbiausius jos vientisumą pagrindžiančius bruožus: VVG pasirinkta teritorija sutampa su savivaldybės administracine teritorija (išskyrus Kupiškio miestą), bendra rajono infrastruktūra, VVG atstovauja Kupiškio rajone registruotas organizacijas, teritorijos gyventojus vienija tautinis identitetas – 97,17% gyventojų yra lietuvių tautybės, kaimiškųjų vietovių gyventojų, bendruomenių numatomos kaimo plėtros galimybės siejamos su savivaldybės teritorijos ribomis, bendra etnokultūra – istorinė praeitis, papročiai, tarmė, tikėjimas. Kupiškio rajono VVG teritorija yra mažiausia Panevėžio apskrityje, tačiau joje yra pakankami žmogiškieji, finansiniai ir ekonominiai ištekliai, sudarantys sąlygas sėkmingai įgyvendinti tvarią vietos plėtros strategiją. Identifikuojant ilgalaikei vietos plėtrai svarbiausias problemas ir išteklius, laikytasi teritorinio vientisumo: atlikta išsami atstovaujamų kaimo vietovių socialinė, ekonominė bei aplinkos situacijos analizė, kuri padėjo išsiaiškinti „teritorijos kapitalą“ (žmonės, veikla, kraštovaizdžiai, paveldas, žinios). Siekiant užtikrinti teritorinio principo įgyvendinimą, buvo surinkta informacija seniūnijų lygmeniu, nustatytos pagrindinės konkrečiai vietovei būdingos problemos bei ištekliai. Strateginiai VVG teritorijos plėtrai svarbūs sprendimai buvo priimami remiantis apibendrintais visų kaimiškų seniūnijų duomenimis. Tai leido kompleksiškai apžvelgti situaciją VVG teritorijoje, numatyti vietovės stipriąsias ir silpnąsias puses, paisyti bendrų lūkesčių. Vietos bendruomenės sutelktumas, socialinių santykių palaikymas, bendravimo ir bendradarbiavimo kultūra – svarbūs aspektai ilgalaikės kaimo plėtros požiūriu. Darnus socialinių ir teritorinių ryšių palaikymas padėjo struktūrizuoti bendruomenės lūkesčius, pasiruošti pokyčiams. Plėtros perspektyvas padėjo atskleisti išsami visos VVG teritorijos gyventojų poreikių analizė. Anketinėje apklausoje irgi buvo siekta teritorinės reprezentacijos – anketos buvo platinamos visose VVG teritorijos seniūnijose. Organizuotuose fokus grupių intervių dalyviai (organizuoti 6 susitikimai) atstovavo savo vietovės socialines demografines charakteristikas bei skirtingas kaimo vietoves. Todėl galima teigti, kad atliktas gyventojų poreikių tyrimas identifikavo problemas ir lūkesčius, kurie atspindėjo visos VVG teritorijos gyventojų nuomonę. Atlikta analizė leido nustatyti konkrečias vietos plėtros strategijos kryptis, kurios efektyviausiai gali prisidėti prie kaimo gyventojų gyvenimo kokybės gerinimo. Kryptingas bendravimas su vietos bendruomenės nariais, tikslinėmis grupėmis, seniūnais bei aiškus jų poreikių įvardijimas ne tik padėjo nustatyti esamas problemas ir žmonių lūkesčius, bet tuo pačiu įtraukė kaimo gyventojus į vietos plėtros strategijos rengimo procesą. Atlikus VVG teritorijos analizę, VVG konsultuodamasi su VVG teritorijos

	gyventojais ir organizacijomis, nustatė atstovaujamos teritorijos plėtros viziją iki 2030 m., kuriai buvo pritarta. VVG konsolidavo visus su kaimo plėtra susijusius vietos dalyvius ir motyvavo kaimo gyventojus bendrai veiklai siekiant numatytų tikslų 2014–2020 m. laikotarpiu.
8.1.2.	*Principo laikymasis įgyvendinant VPS*: Vietos plėtros strategijos įgyvendinimo sėkmė didele dalimi priklauso nuo to, koks yra ryšys tarp vietovės gyvenimo kokybės ir vietos bendruomenės narių aktyvumo. Planuojama, kad VPS viešųjų ryšių specialistas nuolatos bendraus su potencialiais ir vietos projektų paraiškas planuojančiais teikti pareiškėjais t.y. teiks konsultacijas rengiant VP paraiškas, padės jiems generuoti vietos projektų idėjas. Visa reikalinga informacija bus talpinama ir viešinama Kupiškio rajono VVG internetiniame puslapyje. Šie veiksmai užtikrins Kupiškio r. VVG vietos plėtros strategijos įgyvendinimo lėšų panaudojimo tolygumą bei racionalumą. Užtikrinant integruotą VVG teritorijos plėtrą, VVG siekia įvairių interesų grupių bendradarbiavimo. Priemonė ,,Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas" veiklos sritis ,,Bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų iniciatyvų skatinimas, kaimo gyventojų aktyvinimas" numatyta skatinti kaimo gyventojų užimtumą, bendradarbiavimą ir partnerystę per organizuojamas bendra veiklas, didinti mokymosi visą gyvenimą ir neformalaus ugdymo galimybes tokiu būdu prisidedant prie žmogiškųjų išteklių (ypač jaunų žmonių iki 29 m.) išsaugojimo kaimo vietovėse, skatinti jaunimo pilietiškumą, savo krašto tradicijų, kultūros ir istorijos pažinimą, ugdyti tautiškumą. Priemonė ,,Bendruomeninio verslumo kaimiškoje vietovėje kūrimas ir plėtra" numatyta kurti ir plėtoti verslus, didinant darbo vietų skaičių bei taip užtikrinti kaimo gyventojų užimtumo didinimą, skatinti bendruomeninį verslumą partnerystėje. Numatytų priemonių įgyvendinimas didins VVG teritorijos gyvybingumą, stiprins vietos gyventojų atsakomybę už ilgalaikę ir darnią teritorijos plėtrą. Išskirtinis Kupiškio krašto turtas - nematerialus kultūros paveldas. Kupiškis nuo seno garsėja savo tarme bei vestuvių papročiais, giliomis tautinio paveldo tradicijomis, turi unikalų kaimo kultūros paveldą. Šie turtai stiprina vietovės rekreacinį - pažintinį potencialą, pabrėžia VVG teritorijos savitumą ir unikalumą. Tam skirta priemonės ,,Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas" veiklos sritis ,,Bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų, kaimo gyventojų iniciatyvų skatinimas", kuria numatoma skatinti jaunimo pilietiškumą, savo krašto tradicijų, kultūros ir istorijos pažinimą, ugdyti tautiškumą. Kupiškio rajono VVG teritorija turi pakankamai gamtos, kultūros objektų, kurie yra prižiūrimi ir puoselėjami. Siekiant VVG teritoriją padaryti dar patraukliasne vietiniams gyventojams bei atvykstantiems turistams skirta priemonės ,,Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse" veiklos sritis ,,Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą". Tikimasi, kad bendros tarpsektorinės partnerių idėjos, sudarys sąlygas parengti ir įgyvendinti vietos projektus, kurie turės teigiamą Kupiškio rajono kaimo vietovių identiteto ir išskirtinumo puoselėjimui, leis atrasti inovatyvius vietos problemų sprendimus ir tokiu būdu kurs pridėtinę VPS vertę.
8.2.	**„Iš apačios į viršų" principas:**
8.2.1.	*Principo laikymasis rengiant VPS*: VPS rengimo procese principo „Iš apačios į viršų" buvo nuosekliai laikomasi: prie įvairių strategijos rengimo etapų prisidėjo VVG nariai – bendruomeninės organizacijos, verslininkai, vietos valdžios atstovai bei vietos gyventojai ir organizacijos. VPS yra bendras VVG narių, administracijos ir vietos bendruomenės bendradarbiavimo rezultatas. • Atliekant Kupiškio VVG teritorijos socialinės, ekonominės ir aplinkos situacijos analizę, VVG kreipėsi į įvairias vietos organizacijas (savivaldybės administraciją,

	Darbo biržą, Sodrą, seniūnijas ir kt.) prašydama pagalbos dėl reikiamos statistinės informacijos surinkimo. • Atliekant gyventojų poreikių tyrimą buvo organizuojami susitikimai seniūnijose, į kuriuos buvo kviečiami įvairių sektorių atstovai (verslininkai, ūkininkai, seniūnai, bendruomenių organizacijų lyderiai, moterys, jaunimas, politikai, žmonės su negalia), taip pat visoje VVG teritorijoje buvo platinama kaimo gyventojų apklausos anketa. Susitikimų su gyventojais metu taikyti aktyvieji komunikavimo metodai (klausimų pateikimas, darbas grupėse, laisva diskusija, argumentavimas ir kt.), kurių dėka išgrynintos vietovės problemos leido sudaryti aiškų vietovės plėtros vaizdą. Šių veiksmų tikslas buvo kuo išsamiau susipažinti su vietos poreikiais, identifikuoti aktualiausias strategines kaimo plėtros kryptis. Tuo pačiu vietos bendruomenė buvo informuojama apie naujos Kupiškio r. VVG kaimo vietovių plėtros strategijos rengimą ir aktyvinama dalyvauti jos rengime bei įgyvendinime. Per visa strategijos rengimo laikotarpį įvyko 17 susitikimų su Kupiškio kaimiškosios teritorijos vietos gyventojais, jaunimo, įmonių, organizacijų, savivaldos, verslo atstovais. • Siekiant sukonkretinti veiklos sritis, Kupiškio VVG per seniūnijas išplatino ir surinko preliminarius projektinius pasiūlymus vietos projektams įgyvendinti pagal rengiamą 2016–2023 m. VPS. VVG gavo 51 projektinį pasiūlymus, pateiktus bendruomeninių organizacijų, vietos verslininkų ir fizinių asmenų (kaimo gyventojų, ūkininkų). Šie preliminarūs projektiniai pasiūlymai buvo svarbūs nustatant VPS prioritetus, priemones ir veiklos sritis. • Planuojant VPS įgyvendinimo finansinius išteklius buvo atsižvelgiama į pateiktus potencialių pareiškėjų projektinius pasiūlymus. Šiuose pasiūlymuose potencialūs būsimi vietos projektų vykdytojai nurodė, kaip planuoja prisidėyi prie projekto įgyvendinimo: piniginiu įnašu ar įnašu natūra ir prisidėjimo procentinę išraišką nuo paramos dalies. • 2015 m. rugsėjo 18 d. mėnesį VVG organizavo informacinį renginį VVG teritorijos bendruomenei, kuriame buvo pristatyti VPS prioritetai, priemonės ir veiklos sritys. VVG teritorijos bendruomenė pritarė pasirinktiems 2016–2023 m. VPS prioritetams, priemonėms ir veiklos sritims, organizacijos vertybėms, vizijai bei misijai.
8.2.2.	*Principo laikymasis įgyvendinant VPS*: Sprendimai dėl konkrečių projektų ir veiksmų finansavimo priimami vietos lygmeniu. Tokiu būdu, įgyvendinant priemonę sukuriama didesnė pridėtinė vertė. Vietos projektų tvirtinimas vyks Kupiškio r. VVG valdymo organo posėdžiuose. Valdymo organas sudarytas iš VVG narių išrinktų atstovų, kurie atstovauja pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios sektorius, bei atstovaujamos teritorijos interesams, todėl rengiant bei tvirtinant kvietimų teikti vietos projektų paraiškas dokumentaciją, tvirtinant projektus, bus atsižvelgiama į Kupiškio r. VVG teritorijos bendruomenės poreikius. Kviečiant teikti vietos projektų paraiškas principo „iš apačios į viršų“ įgyvendinimas vyks užtikrinant informacijos sklaidą apie galimybę teikti vietos projekto paraišką. Kvietimai teikti vietos projektų paraiškas, jų dokumentacija bus viešai prieinami Kupiškio r. VVG tinklapyje (http://www.kvvg.lt). Taip pat viešai bus skelbiami patvirtinti vietos projektai ir informacija apie VPS įgyvendinimo eigą. VVG teritorijoje bus viešinama geroji vietos projektų įgyvendinimo patirtis, aptariamos nesėkmės. Bus pasitelkiama visa VVG teritorija – kaimo bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų, seniūnaičių, seniūnijų ir verslo atstovai, kurie platins informaciją apie VVG organizuojamus kvietimus teikti vietos projektų paraiškas. Kiekvienais metais visuotiniame Kuipškio r. VVG narių susirinkime bus pristatoma

	VPS įgyvendinimo eigos ataskaita. VVG narių susirinkime plačiai atstovaujami įvairūs VVG teritorijos kaimo plėtros dalyviai, tokiu būdu į šį procesą bus įtraukiamios pilietinės visuomenės, taip pat verslo ir vietos valdžios atstovai. VPS įgyvendinimo stebėseną vykdys Kupiškio r. VVG narių išrinkti atstovai, kurie atstovaus visiems sektoriams (pilietinės visuomenės, verslo ir valdžios), stebėdami VPS įgyvendinimo procesą bei įsiklausydami į Kupiškio r. VVG teritorijos gyventojų poreikius bei lūkesčius, teiks aktualias pastabas ir svarbius patarimus VPS įgyvendinimo procesui. Kupiškio r. VVG narius sudaro 40 narių: pilietinei visuomenei atstovauja 20, verslui-11, vietos valdžiai- 9. Aktyvindamas VVG teritorijos gyventojus ir organizacijas, VVG viešųjų ryšių specialistas vietose dirbs su potencialiais ir projektų paraiškas planuojančiais teikti pareiškėjais, padėdamas generuoti vietos projektų idėjas, teikdamas VP paraiškų rengimo pagalbą. VVG rengs kaimo gyventojams mokymus, susijusius su vietos projektų rengimu ir vadyba, organizuos informacinius susitikimus vietose. VVG yra numačiusi tokius parengtos VPS viešinimo veiksmus kaip VVG ir vietos gyventojų bei organizacijų atstovų, esamų bei potencialių pareiškėjų susitikimus, konsultacijas, bendrus renginius (žr. 10 lentelę „VPS įgyvendinimo veiksmų planas“).
8.3.	**Partnerystės principas:**
8.3.1.	*Principo laikymasis rengiant VPS*: VPS rengimo metu partnerystė tarp pilietinės, verslo ir vietos valdžios buvo stiprinama šiomis priemonėmis: - VVG valdymo organas suformuotas atsižvelgiant į pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios partnerystės stiprinimą. VVG nariai, siekdami stiprinti partnerystės principą, kandidatus į valdymo organą proporcingai siūlė iš visų trijų sektorių. Toks VVG narių siūlymas rodo stiprų partnerystės suvokimą ir siekį ją išlaikyti bei stiprinti; - VVG, vykdydama gyventojų poreikių tyrimą, į susitikimus su vietos bendruomene seniūnijose sėkmingai įtraukė pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios atstovus. Skirtingų sektorių atstovai diskusijose išgrynino svarbiausias vietovės problemas bei lūkesčius, taip pat numatė savo indėlį, siekiant gyvenamosios vietovės gėrovės. - Sudaryta neformali VPS rengimo darbo grupė (visų trijų sektorių: pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios atstovai), sudaryta iš valdybos narių. Darbo grupės posėdžiuose buvo stiprinama visų trijų sektorių partnerystė, siekiant kurti visų interesų pusiausvyrą savyje turinčią VPS, suteikiančią galimybes tarpusavyje bendradarbiauti ir kurti tvarią Kupiškio rajono plėtrą.
8.3.2.	*Principo laikymasis įgyvendinant VPS*: VVG veikla grindžiama partneryste tarp 3 sektorių – pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios, todėl visi su VPS įgyvendinimu susiję sprendimai bus priimami bendru partnerių sutarimu. Kupiškio r. VVG įstatuose numatyta VVG valdybos narių rotacija (kas 3 metai keičiant ne mažiau kaip trečdalį valdybos narių) taip pat prisidės užtikrinant lanksčią, atvirą ir nediskriminuojančią VVG veiklą. - Įgyvendinant VPS, VVG sieks toliau užtikrinti konstruktyvią pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios partnerystę sėkmingos bei tvarios Kupiškio rajono plėtros labui. - VPS įgyvendinimo laikotarpiu VVG valdymo organas išlaikys proporcingą pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios atstovavimą. - Įgyvendinant VPS bus organizuojami susitikimai su vietos bendruomenėmis siekiant pristatyti VPS įgyvendinimo eigą, paskatinti vykdyti vietos projektus. Į susitikimus bus kviečiami pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios atstovai. - Į VPS įgyvendinimo stebėseną ir kontrolę bus įtraukiami pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios atstovai. - Gyventojų aktyvinimo veiklos bus orientuotos į partnerystės stiprinimą, siekiant inicijuoti tęstinius, vienas kitą papildančius projektus.

	Jau buvo minėta, kad Kupiškio r. VVG teritorijos parengtoje vietos plėtros strategijoje yra numatytos specialios priemonės / priemonių veiklos sritys, kurios tikslingai skatina įvairių sektorių pareiškėjų bendradarbiavimą ir partnerystę.
8.4.	**Inovacijų principas:**
8.4.1.	*Principo laikymasis rengiant VPS*: Inovacijų principas yra vienas iš svarbiausių LEADER metodo principų, skatinantis inovatyvią, novatorišką kaimo plėtrą. Rengiant VPS Kupiškio rajono VVG sudarė sąlygas bendradarbiauti skirtingų institucijų, organizacijų, verslo ir vietos valdžios atstovams: siekdama išsiaiškinti vietos poreikius bei vietovės plėtros kryptis, VVG organizavo susitikimus, pritaikydama inovatyvų World cafe metodą, kuomet skirtingų sektorių atstovai galėjo papildyti vienas kitą. Poreikį plėtoti ir skatinti ekonomines veiklas kaime patvirtino ir aktyvus bendruomenės dalyvavimas: gyventojų nuomonės tyrimas, susitikimai su jais seniūnijose, idėjų mainai tarp vietos gyventojų ir valdžios atstovų, tapo mobilizuojančia priemone siekiant darnios, novatoriškos plėtros, ieškant inovatyvių, bendruomenės poreikius atitinkančių kaimo plėtros sprendimų. Visi šie veiksmai padėjo ne tik parengti išsamią VPS, bet ir ją diferencijuoti, atsižvelgiant į vietovės specifiką, kultūrinį, socialinį, ekonominį kontekstą. VPS rengėjai numatė, jog išsamus vietovės plėtros poreikių įvardijimas suteiks galimybes įgyvendinti šias inovacijas: inovatyvios gamybos ir atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimas; kurti ir plėtoti vietos rinkos poreikius atitinkančias ekonomines veiklas; vykdyti efektyvią, lanksčią gyventojų užimtumo politiką; naujų veiklų įgyvendinimo pagrindu kurti naujas žinias ir jomis efektyviai dalytis bendruomenės viduje, siekiant plėsti vietos partnerystę ir bendradarbiavimą tarp skirtingų sektorių; sudaryti geras sąlygas jaunimui įsikurti ir išsilaikyti teritorijoje; skatinti vietos plėtrą ir konkurencingumą tarptautiniu ir vietos mastu; modernizuoti tradicinį kaimo įvaizdį, keičiant jį inovatyviu, dinamišku identitetu ir kt.
8.4.2.	*Principo laikymasis įgyvendinant VPS*: Inovacijų principo bus laikomasi ir užtikrinant efektyvią VPS įgyvendinimo veiklą. Vietos projektų atrankos metu bus taikomos naujausios informacinės ir komunikacinės technologijos, novatoriškumo ir naujumo principas įgyvendinamas mažinant informacinę izoliaciją tarp skirtingų VVG vietovių, užtikrinant, jog projektų atranka vyktų bendradarbiaujant politikos, vietos valdžios, bendruomenės atstovams. Tokiu būdu vykdoma atranka leis stiprinti bendruomeninius ryšius, garantuoti atvirą ir skaidrų projektų atrankos procesą. Kupiškio r. VVG parengtoje VPS yra priemonių ir veiklos sričių nukreiptos įvairiais būdais (tiesiogiai remiant naujoviškas veiklas, skatinant naujoves per atrankos kriterijus) skatinti inovacijas: • sąlygos inovacijoms plėtoti – numatyta priemonė „Veiklos įvairinimas ir plėtra kaimiškoje vietovėje“ veiklos sritis „Inovatyvi gamyba ir efektyvus išteklių panaudojimas“ suteiks išskirtines sąlygas naujų technologijų diegimui. • sąlygos aktyvinant bendruomenę – numatyta priemonė „Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas“ veiklos sritis „Bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų, kaimo gyventojų iniciatyvų skatinimas“. Viena iš galimų veiklų bus remiama vietovei nauji, su praktiniais įgūdžiais susiję mokymai (išskirtinis dėmesys skiriamas veikloms su jaunais žmonėmis iki 40 m.). Planuojama Kupiškio r. VVG tinklapyje sukurti skiltį „VP gerosios praktikos pavyzdžiai“, kuri supažindins su vietovėje įgyvendinamais inovatyviais projektais.
8.5.	**Integruoto požiūrio principas:**
8.5.1.	*Principo laikymasis rengiant VPS*: Rengiant VPS ypatingas dėmesys skirtas integruoto požiūrio principui. Norėdami ištirti atskirų socialinių, ekonominių ir aplinkosauginių sektorių situaciją VPS rengėjai

	atliko teritorijos situacijos ir poreikių analizę, apimdama visus ekonominius ir socialinius aspektus, apjungdama atskirus sektorius ir ūkio šakas. Šiame etape labai vertingas partneris buvo seniūnai - pasitelkę savo darbinę patirtį bei galimybes, pateikė analizei reikalingus duomenis, taip pat realiai vertino ir numatomas plėtros priemones, iškeltus tikslus. Kaimo bendruomenėms bei kitų nevyriausybinių organizacijų atstovams, buvo sudėtinga apimti visą teritoriją, nes jos labiau įpratusios spręsti vietines problemas. Šis integruotas požiūris suteikė strategijai logiško vientisumo, šeimininkiško požiūrio į turimus plėtros išteklius, kartu prisidėjo ieškant tinkamiausių sprendimų. VPS integruoto požiūrio principo laikymuisi ypatingą reikšmę turėjo VVG organizuojami atskiri susitikimai su tikslinėmis grupėmis: jaunimo, verslo, neįgaliųjų organizacijų, moterų ir kitų organizacijų atstovais. Situacijos analizė užbaigta integruota SSGG analize, kuri suformavo bendrą visos teritorijos vaizdą bei padėjo ieškoti naujų ir įdomių vietos plėtros problemų sprendimo variantų. Susitikimų metu nustatytoms atskirų sektorių problemoms spręsti tarpusavyje susieti galimi sprendiniai – VPS prioritetai, priemonės ir veiklos sritys tarpusavyje siejasi ir papildo viena kitą, tačiau kartu sprendžia atskirų socialinių, ekonominių ir aplinkosauginių sektorių problemas.
8.5.2.	*Principo laikymasis įgyvendinant VPS*: Siekiant integruotai – tarpusavyje susietai ir nuosekliai, spręsti atskirų socialinių, ekonominių ir aplinkosaugos sektorių problemas, įgyvenant VPS bus organizuojami kvietimai pagal atskiras VPS priemones. Priemonei ,,Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ planuojama 18,39% nuo VPS įgyvendinimui skirtų lėšų. Priemonei ,,Veiklos įvairinimas ir plėtra kaimiškoje vietovėje“ numatyta 61,61% nuo VPS įgyvendinimui skirtų lėšų. Priemonei ,,Bendruomeninio verslumo kaimiškoje vietovėje kūrimas ir plėtra“ numatyta 14,71% nuo VPS įgyvendinimui skirtų lėšų. Priemonei ,,Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas“ numatyta 5,29% nuo VPS įgyvendinimui skirtų lėšų. Įgyvendinant Kupiškio r. VPS numatyti 8 kvietimai teikti vietos projektų paraiškas. Kvietimai bus skelbiami atskiroms priemonėms / priemonių veiklos sritims, siekiant tarpusavyje susietai spręsti įvairių sektorių problemas (žr. 10 lentelę „VPS įgyvendinimo veiksmų planas“). **I kvietimas** numatomas 2016 m. IV ketvirčio priemonei ,,Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas“ pagal abi veiklos sritis, tam skiriant 2% VPS įgyvendinimui skirtų lėšų. **II kvietimas** 2017 m. I ket. priemonei ,,Veiklos įvairinimas ir plėtra kaimiškoje vietovėje“ pagal abi veiklos sritis tam skiriant 30% VPS įgyvendinimui skirtų lėšų. **III kvietimas** 2017 m. IV ket. priemonės ,,Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ veiklos sričiai, tam skiriant 9% VPS įgyvendinimui skirtų lėšų. **IV kvietimas** 2018 m. IV ket. priemonei ,,Bendruomeninio verslumo kaimiškoje vietovėje kūrimas ir plėtra“, tam skiriant 7,4 % VPS įgyvendinimui skirtų lėšų. **V kvietimas** 2019 IV ket. priemonei ,,Veiklos įvairinimas ir plėtra kaimiškoje vietovėje“ pagal abi veiklos sritis tam skiriant 31,61% VPS įgyvendinimui skirtų lėšų ir ,,Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas“ pagal abi veiklos sritis, tam skiriant 2,29% VPS įgyvendinimui skirtų lėšų. **VI kvietimas** 2020 m. IV ket. priemonei ,,Bendruomeninio verslumo kaimiškoje vietovėje kūrimas ir plėtra“, tam skiriant 7,31% VPS įgyvendinimui skirtų lėšų ir priemonės **VII kvietimas** 2021 m. III ket. priemonės ,,Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ veiklos sričiai, tam skiriant 9,39 % VPS įgyvendinimui skirtų lėšų. **VIII kvietimas** 2022 m. II ket. priemonės ,,Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas“ pagal abi veiklos sritis, tam skiriant 1% VPS įgyvendinimui skirtų lėšų.

	Siekiant efektyvaus VPS įgyvendinimo, bus vykdomas darbas su potencialiais ir paraiškas teikiančiais VVG teritorijos gyventojais. Tikslingą lėšų panaudojimą užtikrins VPS įgyvendinimo metu vykdoma nuolatinė stebėsena (žr. 13 lentelę „VPS įgyvendinimo vidaus valdymas ir stebėsena“).
8.6.	**Tinklaveikos ir bendradarbiavimo principas:**
8.6.1.	*Principo laikymasis rengiant VPS*: *Dalyvaujant VVG tinkle:* Kupiškio rajono vietos veiklos grupė į Vietos veiklos grupių tinklą įstojo 2009 m. kovo 31 d. -2011m. dalyvauta tarptautiniuose seminaruose Latvijoje, Estijoje, Suomijoje, Švedijoje. Tikslas-užmegzti tarptautinio bendradarbiavimo ryšius su Baltijos valstybių šalimis; dalyvauta visuotiniame VVG tinklo narių susirinkime; dalyvauta įgyvendinamo projekto ,,Interneto svetainės LEADER metodo įgyvendinimui Lietuvoje sukūrimas“ pristatyme; dalyvauta projekto ,,Kaimo bendruomenių ir vietos veiklos grupių pasiekimai ir projektų idėjos 2011“ renginyje. Pavaduojantis atstovas LEADER metodo koordinavimo posėdyje (dalyvis). -2012 m. dalyvauta VVG tinklo narių ataskaitiniame ir visuotiniame susirinkime; dalyvauta tarptautinėje konferencijoje Slovakijoje; dalyvauta susitikime dėl VPS įgyvendinimo; dalyvauta konferencijoje ,,Penkeri metai kartu su LEADER metodu“, ,,Socialinis verslas-naujos galimybės kaimui“; dalyvauta organizuotuose mokymuose dėl viešų ir privačių interesų derinimo; dalyvauta VVG tinklo valdybos nario organizuotuose darbo posėdžiuose. Pavaduojantis atstovas LEADER metodo koordinavimo posėdyje (dalyvis). -2013 m. dalyvauta VVG tinklo narių ataskaitiniame susirinkime; dalyvauta VVGT valdybos posėdžiuose; dalyvauta mokymuose „Ugdomojo vadovavimo praktika“; dalyvauta konferencijoje „Padėk sau, patark kitiems“. Pavaduojantis atstovas LEADER metodo koordinavimo posėdyje (dalyvis). -2014 m. dalyvauta VVGT posėdžiuose; dalyvauta VVG tinklo valdybos nario organizuotuose darbo posėdžiuose; dalyvauta VVG tinklo narių ataskaitiniame susirinkime, tinklo organizuotoje konferencijoje (dalyvis). Bendradarbiaujant su kitomis Lietuvos VVG: – sėkmingai įgyvendinti projektai: Kupiškio rajono VVG kartu su Zarasų savivaldybės VVG du teritorinio bendradarbiavimo projektai: „...ti graži vėtala ir širdžiai ramumas, tų žmonėlių suvajimas ir visas linksmumas...“ (koordinatorius) bei „Zarasų ir Kupiškio VVG ir bendruomenių renginių organizavimo materialinės bazės užtikrinimas skatinant tarpregioninį bendradarbiavimą“ (partneris); Kupiškio VVG su Kėdainių rajono VVG ir VVG „Rietavo iniciatyvos“ teritorinio bendradarbiavimo projektas „Bendraujame be ribų“ (koordinatorius); Kupiškio VVG kartu su VVG „Rietavo iniciatyvos“, Plungės VVG ir Telšių VVG teritorinio bendradarbiavimo projektas „Pieno kelias“ (partneris). - Pasirašyti bendradarbiavimo susitarimai: su Aukštaitijos VVG (Kupiškis, Pasvalys, Rokiškis, Biržai, Utena, Panevėžys, Ignalina, Zarasai, Anykščiai, Molėtai, Zarasai, Švenčionys) (iniciatorius), Sūduvos VVG, Utenos regiono VVG, Pasvalio rajono VVG, Zarasų savivaldybės VVG, Ignalinos rajono VVG, Kėdainių rajono VVG. Bendradarbiaujant su kitomis organizacijomis: - Įgyvendintas projektas ,,LPD ir Kupiškio rajono kaimo bendruomenių veiklos plėtojimas gerinant gyvenimo kokybę kaime“ su Lietuvai pagrąžinti draugija (partneris). - Pasirašytas bendradarbiavimo susitarimas su Panevėžio teritorine darbo birža (partneris).

	- Lietuvos kaimo tinklo narys, LEADER ir bendruomeniškumo komiteto narys. Bendradarbiaujant su užsienio VVG: - Kupiškio VVG kartu su Latvijos PARTNERIBA LAUKIEM UN JŪRAI įgyvendintas tarptautinio bendradarbiavimo projektas „Jaunimo šokių grupių bendradarbiavimas ir pasikeitimas patirtimi“ (partneris); - Pateikta paraiška ir gautas laikinas pritarimas įgyvendinti projektą „Europos virtuvės“ kartu Čekijos VVG LAG KRALOVSKA STEZKA O.P.S., Suomijos VVG PERÄPOHJOLAN KEHITYS RY, Čekijos VVG MÍSTNÍ AKČNÍ SKUPINA ROŽNOVSKO (koordinatorius); - Pasirašytas ketinimų protokolas su Suomijos VVG Joensuun seudun Leader (iniciatorius Kupiškio r. VVG); - Pasirašytas bendradarbiavimo susitarimas su asociacija „Kaimo partnerystė Sėlija“ (Latvija), siekiant stiprinti regiono žmonių etnokultūrinę savimonę, gaivinant sėliškos kilmės raišką (partneris); - Pasirašytas bendradarbiavimo susitarimas su asocicija Bauskas rajona Lauku partneryba (Latvija), dėl bendrų projektų kūrimo (iniciatorius Kupiškio r. VVG).
8.6.2.	*Principo laikymasis įgyvendinant VPS*: *Dalyvaujant VVG tinkle:* Bendradarbiaujant su kitomis Lietuvos VVG: - Kupiškio rajono VVG inicijuos Panevėžio apskrities VVG reguliarių susitikimų organizavimą (kartą per ketvirtį), pasitarti dėl neaiškumų, kilusių įgyvendinant VPS, teritorinio ir tarptautinio bendradarbiavimo projektus; - Įgyvendinant 2016–2023 m. Kupiškio rajono VPS, VVG ketina inicijuoti teritorinio bendradarbiavimo projektą, kuris skatintų regioninį bendradarbiavimą. Šis teritorinio bendradarbiavimo projektas būtų skirtas skatinti verslumą, populiarinant vietos produktus ir paslaugas; - Įgyvendinant 2016–2023 m. Kupiškio rajono VPS, VVG ketina inicijuoti vietos lygmens bendradarbiavimą (tarp miesto ir kaimo). Bendradarbiaujant su kitomis užsienio VVG: - Palaikysime santykius su esamais partneriais ir ieškosime naujų partnerių bei tarptautinių projektų idėjų; - Kupiškio rajono VVG ketina inicijuoti tarptautinio bendradarbiavimo projektus: preliminariai tartasi su partneriais Čekijos VVG LAG KRALOVSKA STEZKA O.P.S. dėl projekto, skirto vietos produktų bei paslaugų populiarinimui; Kitas projektas būtų skirtas jaunimo užimtumo problemų sprendimui su Suomijos VVG Joensuun seudun LEADER. Šie projektai tiesiogiai prisideda prie ES BJRS tikslo „Sujungti regioną“ įgyvendinimo, taip pat turi teigiamos įtakos tikslų „Apsaugoti jūrą“ ir „Kelti regiono gerovę“ siekimui.
8.7.	**Vietos finansavimo ir valdymo principas:**
8.7.1.	*Principo laikymasis rengiant VPS*: Vietos finansavimo ir valdymo principo, mažinančio vietos iniciatyvų finansavimo pasiūlos ir paklausos neatitiktį laikymasis buvo užtikrintas siekiant tarpusavyje bendradarbiauti vietos valdžiai, verslui ir pilietinei visuomenei. Rengiant VPS diskusijose aktyviai dalyvavo visų sektorių atstovai. Diskusijų metu buvo atrastos naujos iniciatyvos, tariamasi dėl jų įgyvendinimo finansavimo galimybių prisidedant verslo sektoriui. Susitikimuose su VVG teritorijos gyventojais buvo akcentuojama, kad 2016–2023 m. VPS ypatingas dėmesys bus skiriamas užimtumo didinimui, inovatyviems vietos projektams, atkreiptas dėmesys, kad prie visų projektų reikia prisidėti savu įnašu, todėl potencialūs vietos projektų vykdytojai buvo raginami ieškoti naujų iniciatyvų bei naujų vietos projektų

	ko -finansavimo būdų. 2007–2013 m. VPS įgyvendinimo pradžioje visuomenės požiūris į bendruomeninį judėjimą bei LEADER programą buvo skeptiškas ir nepalankus vietos iniciatyvoms. Praeito laikotarpio gerosios patirties sklaida apie VVG veiklą bei LEADER programą suaktyvino dar daugiau pareiškėjų, todėl padidėjo poreikis finansuoti vietos iniciatyvas iš VPS lėšų. Teigiamas visuomenės požiūris skatina projektų iniciatorius ir ugdo vietos bendruomenės pasitikėjimą jų idėjomis. Dėl šios priežasties būtina ieškoti naujų finansavimo būdų, mažinančių vietos iniciatyvų finansavimo pasiūlos ir paklausos neatitiktį. Atlikti gyventojų apklausos ir bendruomenių poreikių tyrimai parodė, jog bendruomeninės, jaunimo ir kitos nevyriausybinės organizacijos dažnai jaučiasi „išlaikytinėmis“. Rengdamos ir įgyvendinamos projektus, jos didžiąja dalimi (dėl ko-finansavimo dalies) priklauso nuo vietos valdžios, verslininkų ar kitų organizacijų geros valios, kuri dažnai būna ir tam tikros naudos siekimo pobūdžio. Todėl strategijoje, vietos finansavimo ir valdymo principą, pažymi bendruomenės veiklos ekonominės plėtros aspektas, kuris grindžiamas priemone „*Bendruomeninio verslumo kaimiškoje vietovėje kūrimas ir plėtra“.* Be to, vietos projektų įgyvendinimo dalyviai, kaip ko–finansavimo šaltinį numato ir asmeninius įnašus bei savanorišką darbą. Tai rodo rimtus, bendruomeninių ir kitų organizacijų ketinimus, tapti rimtais partneriais sprendžiant kaimo plėtros perspektyvas. Rengiant Kupiškio r. VVG teritorijos 2016–2023 m. VPS buvo kuriami ir stiprinami ryšiai tarp skirtingų vietos plėtros veikėjų, siekiant realių Kupiškio r. VVG teritorijos plėtros rezultatų. Šių ryšių kūrimo priemonės – susitikimai su vietos bendruomene seniūnijose, strategijos kūrimo darbo grupės posėdžiai, susitikimai su tikslinių grupių atstovais. Ypatingas dėmesys buvo skirtas vietos valdžios, verslo ir pilietinės visuomenės sektorių atstovų tarpusavio bendravimo aktyvinimui bei bendradarbiavimui, nes būtent šių sektorių bendradarbiavimas užtikrina realius Kupiškio VVG teritorijos plėtros rezultatus. Rengiant 2016–2023 m. VPS, Kupiškio r. VVG nebuvo sudėtinga priderinti ilgalaikės plėtros strateginius sprendimus prie aktualių vietos poreikių tenkinimo, kadangi vietos bendruomenės diskusijų metu bei teikdamos preliminarius projektinius pasiūlymus dėl savo vietos problemų sprendimo, pirmiausia atsižvelgė į viso regiono kontekstą, problemas ir ieškojo galimybių spręsti vietos problemas kartu prisidedant prie regiono plėtros skirtumų mažinimo.
8.7.2.	*Principo laikymasis įgyvendinant VPS*: Kupiškio r. VPS įgyvendinimo plane numatyti šie vietos projektų finansavimo mechanizmai: • privataus verslo projektams, šiuo atveju paramos lyginamoji dalis sudaro iki 50% tinkamų finansuoti išlaidų, prie kurių įgyvendinimo pareiškėjai turi prisidėti nuosavu *piniginiu įnašu.* • ne pelno projektams, kurių paramos intensyvumas gali siekti iki 80% tinkamų finansuoti išlaidų ir sudaryta galimybė prie *vietos projekto* įgyvendinimo prisidėti ne tik piniginiu įnašu bet ir savanorišku darbu. Įgyvendinant infrastruktūrinius projektus galimas piniginis įnašas, bei nepiniginis įnašas (žeme ar kitu nekilnojamuoju turtu). Partnerystėje įgyvendinami vietos projektai sudaro galimybę apjungiant partnerių išteklius, siekti bendrų kaimo vietovės plėtros tikslų. (Pvz. savivaldybei nuosavybės teise priklausančiose patalpose ar erdvėse bendruomenių ar NVO organizacijos, įgyvendindamos vietos projektus, gali pagerinti esamą infrastruktūrą, o savivaldybė, savo ruožtu, gali prisidėti prie projekto įgyvendinimo piniginiu/nepiniginiu įnašu. Taip pat bendruomeninių organizacijų ir verslininkų bendri projektai, gali įveiklinti bendruomenės

	turimas patalpas, jose sukuriant naujas darbo vietas). Taip bus skatinami projektų vykdytojai ieškoti naujų iniciatyvų bei naujų vietos projektų kofinansavimo būdų, aktyviau įtraukiant verslo sektoriaus atstovus į vietos bendruomenę. Priemonės ,,Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ veiklos sritis ,,Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą“ numato galimybę savivaldybės administracijai priklausančias erdves pritaikyti visuomenės/bendruomenės rekreacijos reikmėms (pvz. upelio šlaitų išvalymas, prieigų sutvarkymas ir kt.), pritaikyti bendruomenei kuriant būtinas paslaugas (pvz.: įrengiant turgaus aikštę ir kt.). Priemone ,,Bendruomeninio verslumo kaimiškoje vietovėje kūrimas ir plėtra“ numatoma galimybė bendruomeninio verslumo skatinimui – bendruomenės turi surasti savo išskirtinumą ir siūlyti savo produktus bei paslaugas kitiems dalyviams, tokiu būdu užsitikrinant savo finansinį stabilumą bei partnerystės su vietos verslo atstovais skatinimas, tai užtikrintų projekto tolimesnį įgyvendinimą ir stiprintų vietos partnerystę bei patriotiškumą. Priemonės ,,Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas“ veiklos sritis ,,Bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų, kaimo gyventojų iniciatyvų skatinimas“ atrankos kriterijuose papildomi balai suteikiami, jeigu pareiškėjas numato įgyvendinti projektą partnerystėje.
Horizontalieji principai ir prioritetai:	
8.8.	**Jaunimas:**
8.8.1.	*VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi rengiant VPS*: Kupiškio rajono VVG valdyboje 5 iš vienuolikos narių (t.y. 45% valdybos narių) – tai jauni žmonės iki 40 m., asmenys nuo 30 m. iki 40 m. Siekiant išsiaiškinti jaunimo (nuo 14-29 m.) poreikius VVG valdybos nariai, rinko informaciją ir statistinius duomenis, reikalingus VVG teritorijos socialinės, ekonominės ir aplinkos situacijos analizei. Valdybos narių surinkta informacija buvo nagrinėjama ir apibendrinama bendrame valdybos susirinkime. Taip pat (2015-07-16) buvo organizuotas susitikimas su kaimiškųjų vietovių jaunimu. Susitikime dalyvavo 21 jaunuolis, nuo 14-29 metų amžiaus. Susitikimo, laisvų diskusijų metu jaunuoliai išsakė savo įžvalgas dėl rengiamos VPS. Jaunimo atstovai savo nuomonę, poreikius galėjo išreikšti dalyvaudami anketinėje apklausoje, atliekant VVG teritorijos socialinės, ekonominės ir aplinkos situacijos analizę ir SSGG: jauni asmenys nuo 14 iki 29 m. (įskaitytinai) sudarė 19% visų respondentų, o asmenys nuo 30 m. iki 39 m sudarė 12% visų respondentų. Rengiant SSGG buvo atsižvelgiama į gyventojų poreikių tyrimo rezultatus, susijusius su jaunimo problemų sprendimo būdais bei jaunų žmonių situacijos analizės rezultatus. Jaunų žmonių poreikių nustatymui ir poreikių prioritetų nustatymui lemiamą reikšmę turėjo Kupiškio VVG susitikimuose seniūnijose dalyvavusių jaunų žmonių nuomonė bei siūlymai, į ką pirmiausiai reikėtų atkreipti dėmesį, norint tolygiai spręsti jaunų žmonių problemas. Išanalizavusi jaunų žmonių poreikius ir lūkesčius, Kupiškio r. VVG į vietos plėtros strategiją įtraukta veiklos sritį ,,Bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų, kaimo gyventojų iniciatyvų skatinimas“, kurioje remiamos veiklos susitikimai, nauji vietovei mokymai, specialieji ir praktiniai užsiėmimai, verslo kūrimo pradžiamokslis, jaunimo informavimas apie galimybes mokytis bei siekiama stiprinti gyventojų ir bendruomenių kultūrinę tapatybę, didinti jų kūrybingumą, bendruomeniškumą ir pilietiškumą ir kt. Veiklos srityje ,,Socialinę atskirtį patiriančių grupių fizinio aktyvumo ir sveikatinimo ugdymas“ numatytas atrankos kriterijus jaunimo inicijuoti projektai, kuris suteiks papildomų balų. Ši veiklos sritis inicijuos jaunimo socialines, kultūrines veiklas numatančias iniciatyvas, susijusias su sveikos gyvensenos propagavimu. Tokiu būdu

	siekiama didinti socialinę atskirtį patiriančių grupių užimtumo organizavimą kaime ir didinti gyvenamosios vietovės patrauklumą. Priemonės ,,Veiklos įvairinimas ir plėtra kaimiškoje vietovėje“ veiklos sričių ,,Paslaugų verslo ir alternatyvių žemės ūkio veiklų skatinimas“ bei ,,Inovatyvi gamyba ir efektyvus išteklių panaudojimas“ kaip atrankos kriterijus numatytas jaunas asmuo iki 40 m., kuris suteiks papildomų balų.
8.8.2.	*VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi įgyvendinant VPS*: Parengtą Kupiškio r. VPS administruos 3 darbuotojai. Planuojama, kad 1 VPS administracijos darbuotojas bus jaunesnis nei 40 m., todėl VPS administravimo komandoje bus 33% jaunų iki 40 m. žmonių. Kupiškio rajono VVG valdyboje 5 iš vienuolikos narių (t.y. 45% valdybos narių) – tai jauni žmonės iki 40 m., asmenys nuo 30 m. iki 40 m. Kupiškio r. VVG valdyba – kolegialus valdymo organas, turintis teisę priimti sprendimus dėl VPS ir vietos projektų įgyvendinimo atstovaujamoje teritorijoje. Jaunimo atstovai kartu su kitais VVG valdybos nariais lygiomis teisėmis dalyvaus valdybai priimant sprendimus ir atliekant kitas VVG valdybos funkcijas. VVG valdybos darbas organizuojamas remiantis valdybos darbo reglamentu, kurį priima ir keičia valdyba savo posėdyje. Jaunų žmonių įtraukimas į VVG valdymo organo veiklą užtikrins, kad jaunimo interesai būtų tinkamai atstovaujami. Kupiškio r. VVG valdybos kompetencija ir funkcijos: rengti VVG veiklos programą, veiklos planus, analizuoti jų įgyvendinimą, teikti pasiūlymus dėl jų įgyvendinimo; svarstyti VVG veiklos ataskaitą bei teikti ją tvirtinti visuotiniam narių susirinkimui; inicijuoti įstatų pakeitimus ir papildymus; svarstyti labdaros ir paramos teikimo klausimus, įgyvendinant šiuose įstatuose nurodytus VVG tikslus; priimti sprendimus dėl projektų įgyvendinimo atstovaujamoje teritorijoje; tvirtina valdybos darbo reglamentą; priima sprendimus dėl VVG pareigybių; atsiskaito už VVG valdybos veiklą visuotiniam VVG narių susirinkimui ir kt. (žr. Įstatai). VPS administracijos darbuotojai (tarp kurių 33% jauni iki 40 m. žmonės) rengs kvietimų teikti vietos projektus planą ir būtiną dokumentaciją, kurią svarstys ir tvirtins VVG valdyba, kurios sudėtyje 45% jaunimo (iki 40 m.). Taip pat VVG administracija organizuos vietos projektų vertinimą, pagal kurio rezultatus VVG valdyba atrinks finansuojamus projektus. VPS įgyvendinimo ir stebėsenos ataskaitas rengs VPS administracija, o jas svarstys ir tvirtins VVG valdyba tarp kurių bus ir jaunų žmonių iki 40 m. VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimo veiklas organizuos VPS administracija ir už jas bus atsakingas VPS viešųjų ryšių specialistas, kuris veiklą vykdys pagal numatytą ir VVG valdybos patvirtintą planą. Planuojama rengti informacinius renginius, kurių metu bus pristatomos galimybės teikti vietos projektų paraiškas. Šiuose informaciniuose renginiuose bus kviečiami dalyvauti jauni žmonės, jie bus skatinami teikti vietos projektų paraiškas ir įgyvendinti vietos projektus, skirtus jaunimo interesų tenkinimui, problemų sprendimui. Apibendrintai galima pasakyti, kad VPS administracijos ir VVG valdybos sudėtis, užtikrins aktyvų jaunų žmonių įtraukimą ir dalyvavimą visuose pagrindiniuose VPS administravimo ir valdymo etapuose. Parengtoje VPS nėra numatyta atskiros priemonės, kuri būtų orientuota būtent į jaunimą, bet minėtose veiklos srityse sudarytos dgalimybės jaunimo organizacijoms, jaunimui dalyvauti priemonėse, tai priklausys nuo jų pačių iniciatyvumo.
8.9.	**Kultūra:**
8.9.1.	*VVG veiksmai, susiję su prioriteto laikymusi rengiant VPS*:

	Kultūra atlieka svarbų vaidmenį stiprinant teritorijų patrauklumą ir unikalią konkrečių vietovių tapatybę. Kultūra ir kūrybiškumas gali būti svarbūs veiksniai, skatinantys ir leidžiantys įgyvendinti inovacijas. Be to, tai svarbus verslumo šaltinis. Kultūra – esminis veiksnys didinant iš turizmo gaunamas pajamas: kultūros turizmas yra vienas didžiausių ir greičiausiai augančių turizmo segmentų visame pasaulyje. Be to, kultūra svarbi skatinant socialinę sanglaudą. Siekiant nustatyti VVG teritorijos kultūros išteklių plėtros poreikius, atlikta vietovės kultūros išteklių analizė, įvertinant kultūros resursų pakankamumą gyventojų kultūrinių poreikių tenkinimui, vietos bendruomenės gebėjimą organizuoti tradicinius renginius, tokiu būdu išsaugant vietovės unikalumą, per daugelį metų suformuotas vertybines normas. 2015 m. kovo mėn. buvo išdalintos anketos, gyventojų poreikiams ištirti. Siekiant numatyti VPS prioritetus ir priemones bei veiklos sritis, kurios stiprintų VVG teritorijos gyventojų ir jų bendruomenių kultūrinę tapatybę, didintų jų kūrybingumą, bendruomeniškumą ir pilietiškumą, vykdytos aktyvios diskusijos su bendruomenės nariais. Organizuotuose šešiuose susitikimuose, kurie vyko seniūnijų centruose, buvo diskutuojama apie seniūnijų, rajono kultūrinį gyvenimą. Susitikimuose su vietos gyventojais aptartos kultūros išteklių infrastruktūros, tradicinių kultūros renginių plėtros galimybės, siekiant skatinti ir palaikyti vietos bendruomenės kūrybingumą, lyderystę, užtikrinti nenutrūkstamą dalyvavimą kultūrinėje veikloje. Siekiant užtikrinti įvairių interesų grupių atstovavimą, suformuotos vietos plėtros gairės taip pat aptartos 2015 m. rugsėjo 11 d. susitikime su vietos valdžios atstovais, kurių įžvalgos leido ne tik pagrįsti kultūros potencialo plėtros poreikį, bet ir apsvarstyti lėšų kultūros plėtotei skyrimo klausimus. VPS numatyta priemonė „*Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas"* veiklos sritis „Bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų, kaimo gyventojų iniciatyvų skatinimas". Ši veiklos sritimi siekiama stiprinti bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų kultūrinę tapatybę, didinti jų kūrybingumą, bendruomeniškumą, pilietiškumą, skatinti iniciatyvas per organizuojamus susitikimus, specialiuosius ir praktinius užsiėmimus, verslo kūrimo pradžiamokslį, jaunimo informavimą apie galimybes mokytis ir kt. Numatyta surinkti 5 paraiškas. Šiai veiklos sričiai skiriama 3,09% nuo VPS įgyvendinimui skirtų lėšų.
8.9.2.	*VVG veiksmai, susiję su prioriteto laikymusi įgyvendinant VPS*: Kultūrinės veiklos palaikymas bus užtikrintas ir VPS įgyvendinimo metu: - Vykdant VVG teritorijos gyventojų aktyvinimo veiklas (dalykinius bei vietos gyventojų susitikimus ir kt.) bus stengiamasi įtraukti įvairaus amžiaus, socialinio statuso, tautybės žmones jų neišskiriant, o suvokiant kaip vieningos, nesusiskaldžiusios bendruomenės dalyvius. -Ypatingas dėmesys bus skiriamas etninei kultūrai, kuri rodo konkrečios visuomenės, bendruomenės savitumą ir išskirtinumą. Daugumoje šeimų gyvosios etninės tradicijos tąsa yra nutrūkusi ir jos palaikymas reikalauja pastangų. Kultūros perdavimo iš kartos į kartą, etninės kultūros tęstinumo užtikrinimui ypatingas vaidmuo tenka bendruomenei. -Visapusiška vietovės puoselėjimo patirties sklaida taip pat bus užtikrinama rengiant informacinius renginius, skirtus visai VVG bendruomenei. Jų metu vietos gyventojai galės pasidalyti savo pastebėjimais dėl VPS įgyvendinimo efektyvumo, aktyviai diskutuoti, keliant probleminius klausimus, ugdant lyderystės, kūrybiškumo gebėjimus. Vietos gyventojų susitelkimas, domėjimasis bendromis problemomis ir plėtotės galimybėmis stiprins bendruomenę iš vidaus, didins pilietiškumo jausmą, stiprins virtos identitetą.
8.10.	**Darnus vystymasis (įskaitant aplinkosaugą ir klimato kaitos švelninimo veiksmus):**
8.10.1.	*VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi rengiant VPS:*

	Kupiškio kraštas, žinomas kaip ekologiškas kraštas. Čia nėra stambių pramoninės bei žemės ūkio produktų gamybos centrų. Kupiškio r. VVG atlikto tyrimo rezultatai parodė[122], kad diduma vietos gyventojų didžiuojasi krašto grožiu ir gamtos turtais. Kita vertus, nežiūrint didžiulio krašto gamtos išteklių potencialo ir jo atsinaujinimo galimybių, rajono ekologinė būklė nėra stabili. Ekologinį krašto nestabilumą lemia prastoka valymo įrenginių būklė. Nepatenkinama kai kurių kaimų ir miestelių sanitarinė bei vandens telkinių būklė, neracionaliai naudojami vietos ištekliai. Rengiant VPS buvo analizuoti VVG teritorijos turimi gamtos ištekliai (žr. 2.6. skyrių „VVG teritorijos gamtos išteklių analizė“): surinkta ir apibendrinta informacija apie Kupiškio rajono VVG teritorijos kraštovaizdį, biologinę įvairovę, saugomas teritorijas, taip pat buvo nagrinėjama vandens kokybė, teritorijoje naudojami atsinaujinantys ištekliai, ekologinio ūkininkavimo paplitimas ir kt. Šiai informacijai surinkti buvo naudojamasi Kupiškio rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano, žemės informacinės sistemos (http://www.zis.lt), Lietuvos vartotojų instituto (http://www.vartotojai), verslo informacijos centro (http://www.vic.lt), saugomų teritorijų valstybės kadastro (www.stk.vstt.lt), atsinaujinančių energijos išteklių (http://www.avei.lt) svetainių duomenimis. VPS turės teigiamą poveikį darnaus vystymosi sričiai, nes visuomenei svarbių veiklų plėtojimas padės sutelkti vietos gyventojus, sustiprins jų pasitikėjimą savo jėgomis, skatins naujas iniciatyvas. Sėkmingas VPS įgyvendinimas padės sukurti patrauklią socialinę kultūrinę aplinką, kas mažins vietos gyventojų socialinę atskirtį, didins vietovės patrauklumą ir potencialiai turės teigiamos įtakos investicijų pritraukimui, turizmo plėtrai. Prie darnaus vystymosi principo įgyvendinimo siekiama aktyviai prisidėti visose trijose VPS prioritetuose. Tiesioginį teigiamą poveikį rajono darniai plėtrai suteiks visos VPS priemonės: VPS I prioriteto priemonė LEADER-19.2-7, kuri numato viešųjų erdvių/infrastruktūros sutvarkymą ir (arba) įrengimą, pritaikant jas rekreacijai, sveikatinimui ir laisvalaikiui sporto ir poilsio zonų įrengimą, II prioriteto priemonė LEADER-19.2-SAVA-6, kur numatomas veiklos įvairinimas ir plėtra kaimiškose vietovėse, II prioriteto priemonė LEADER-19.2-SAVA-5, numatomas bendruomeninio verslo kaimiškose vietovėse kūrimas ir plėtra, VPS III prioriteto priemonė LEADER-19.2-SAVA-7, kuri numato žmogiškųjų išteklių plėtrą, kultūros savitumo išsaugojimą, tradicijų tęstinumą, įgyvendinimas mokymąsi visą gyvenimą skatinimą, aktyvaus gyvenimo būdo ir socialinės integracijos ugdymą.
8.10.2.	*VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi įgyvendinant VPS*: Siekiant darnios plėtros Kupiškio VVG teritorijoje, buvo įvertintos išorės grėsmes ir galimybes kaimo ir miesto bendradarbiavimo kontekste. Subalansuotos ir darnios kaimo ir miesto plėtros derinimas, padės ne tik išsaugoti vertingus vietos gamtos, kultūros ir kitus išteklius, bet ir pagal galimybes leis juos pritaikyti bendruomeniniams ir visuomeniniams poreikiams. Kupiškio VVG skatins vietos projektus, taip pat rengs ir teiks VVG bendradarbiavimo projektus, kuriais siekiama išlaikyti, saugoti ir gerinti aplinkos kokybę. Kupiškio VVG imsis darnaus vystymo ir jos aplinkos būklės gerinimo atskirais VPS įgyvendinimo etapais: - Kvietimų teikti vietos projektus metu bus numatytas reikalavimas vietos projektų vykdytojams pagrįsti, kad vietos projektas neturės neigiamos įtakos VVG teritorijos darniam vystymuisi ir jos aplinkos būklei; - Vietos projektų atrankų metu padės VVG valdybos pirmininkas turintis gebėjimų darnaus vystymo ir aplinkos apsaugos srityje; - Vietos projektų įgyvendinimo metu bus teikiama metodinė pagalba vietos projektų

[122] Kupiškio rajono gyventojų poreikių tyrimas

	vykdytojams, susiduriantiems su aplinkos apsaugos reikalavimais; - VPS rezultatų sklaidos metu bus imtasi specialiųjų viešinimo būdų, informuojant apie vietos projektus, kurių rezultatai prisideda prie darnaus vystymosi ir (arba) gerina aplinkos būklę. VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimo metu imsimės integruotų veiksmų, telkiančių VVG teritorijos gyventojus veikti kartu, siekiant VVG teritorijos darnaus vystymo ir aplinkos būklės gerinimo.
8.11.	**Moterų ir vyrų lygios galimybės ir nediskriminavimo skatinimas**
8.11.1.	*VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi rengiant VPS:* Kupiškio r. VVG, organizuodama savo veiklą, sudarė vienodas galimybes visiems norintiems ir įvairias sritis atstovaujantiems rajono gyventojams, neatsižvelgiant į jų lytį, tautybę, rasinę ar etninė kilmę, kalbą, religiją, tikėjimą, įsitikinimus ar pažiūras, negalią, socialinę padėtį, amžių arba seksualinę orientaciją dayvauti VPS rengimo procese. Tai užtikrino VVG valdybos, kuri tiesiogiai priima strateginius plėtros sprendimus, sudėtis – vyrai - moterys (santykis 60:40), taip pat į VVG valdybą įtraukti jauni žmonės (asmenys iki 40 m. sudaro 45 proc. valdybos narių). Rengiant VPS buvo atsižvelgiama į rajono labiausiai pažeidžiamų kaimo gyventojų grupių problemas ir poreikius. VVG tikslinėmis strategijos poveikio grupėmis laikoma socialinę atskirtį patiriančios grupės: moterys, jaunimas, neįgalieji. Su šiomis grupėmis buvo organizuoti 3 susitikimai, kurių metu buvo konsultuojamasi dėl socialinės atskirties raiškų kaimo vietovėse. Kupiškio rajono VVG, siekdama užtikrinti lygių galimybių ir nediskriminavimo principų įgyvendinimą, VPS yra numačiusi priemones ir priemonių veiklos sritis, kuriose ypatingas dėmesys skiriamas socialiai pažeidžiamų grupių įtraukimui, lygių galimybių užtikrinimui: - priemonės „Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas“ veiklos sritis „Socialinę atskirtį patiriančių grupių fizinio aktyvumo ir sveikatinimo stiprinimas“, siekiama socialinę atskirtį patiriančių grupių užimtumo organizavimu skatinti fizinį aktyvumą ir sveiką gyvenseną. - kaip netiesioginę kaimo socialinės atskirties mažinimo priemonę galima laikyti VPS priemonę *„Bendruomeninio verslumo kaimiškoje vietovėje kūrimas ir plėtra”.* Bendruomenėms patikint ne tik laisvalaikio organizavimą, socialinių paslaugų teikimą, bet ir skatinant imtis verslumo iniciatyvų. Sustiprėjusios kaimo bendruomenės gali konkrečiai spręsti socialinės atskirties mažinimo problemas ir įtraukti į sprendimų procesą visus tuo suinteresuotus kaime asmenis.
8.11.2.	*VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi įgyvendinant VPS:* Už Kupiškio rajono VPS įgyvendinimą atsakingi VPS administracija ir VVG valdyba, sieks užtikrinti moterų ir vyrų lygybę ir nediskriminavimą dėl įsitikinimų, negalios, amžiaus ir kt. skirtumų. Moterų ir vyrų lygių galimybių ir nediskriminavimo principas, organizuojant VPS administracijos darbą, bus užtikrintas visiems suteikiant lygias galimybes būti įdarbintais VPS administracijoje. Be to VVG valdyba, turinti sprendimų priėmimo galią, stebės, kad VPS administracijos santykiai su potencialiais ir esamais VP pareiškėjais, užtikrintų lygybės ir nediskriminavimo principo laikymą. Gyventojų aktyvumo skatinimo metu Kupiškio rajono VVG numato vienodą dėmesį skirti tiek vyrų, tiek moterų aktyvinimui, įtraukiant ir kitas (ypač socialiai pažeidžiamas) gyventojų grupes. Didinant gyventojų sąmoningumą šioje srityje, VVG plačiai vykdys švietėjišką, aiškinamąją veiklą, pateiks lygių galimybių ir nediskriminavimo principo laikymosi reikalavimus. Vietos projektų atranka ir jų priežiūra bus organizuojami taip, kad nesusidarytų

	tiesioginių ar netiesioginių kliūčių juose dalyvauti ir pasinaudoti jų rezultatais visoms visuomenės grupėms. Kupiškio rajono VVG nustatyti vietos projektų įgyvendinimo rodikliai numato, kad tarp fizinių asmenų pateiktų VP, vienodos galimybės būtų suteiktos moterų ir vyrų teikiamoms paraiškoms, jaunų žmonių projektams (žr. 12 skyrių „VPS įgyvendinimo rodikliai“). Lygių galimybių principo įgyvendinimą užtikrina ir Kupiškio VVG sudėtis, kurioje subalansuotas vyrų ir moterų, pagrindinių sektorių ir įvairių amžiaus žmonių atstovavimas. Kupiškio vietos veiklos grupėje, atsakingoje už VPS įgyvendinimą, yra abiejų lyčių (santykiu 40:60) ir asmenų iki 40 m. atstovų skaičius. VVG veikla grindžiama partneryste tarp 3 sektorių: pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios, kai sprendimų priėmimo lygiu (VVG valdymo organe) balsavimo teisės paskirstomos taip, kad būtų užtikrinta, jog nė viena VVG partnerystės šalis (pilietinė visuomenė, verslas ir vietos valdžia) neturi daugiau nei 49% balsavimo teisių. Viešinant VPS įgyvendinimo rezultatus, visuomenė bus informuojama, apie tai, kaip įgyvendinami vietos projektai prisideda prie lygių galimybių ir nediskriminavimo principo užtikrinimo.

9. VPS priemonių ir veiklos sričių aprašymas		
9.1.VPS priemonės, neturinčios veiklos sričių		
9.1.1. VPS prioritetas Nr. II „Ekonominės veiklos plėtra ir užimtumo didinimas“		
9.1.2. VPS priemonė „Bendruomeninio verslumo kaimiškoje vietovėje kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-6)		
9.1.3.	VPS priemonės tikslas: skatinti bendruomenines organizacijas būti savarankiškomis, didinti kaimo gyventojų užimtumą, kuriant naujas darbo vietas bei išlaikyti esamas taip mažinant skurdo riziką bei gerinant gyvenimo kokybę kaimiškose vietovėse.	
9.1.4.	Priemonės apibūdinimas	Pagal priemonę remiamos bendruomeninių organizacijų iniciatyvos imtis kaimo gyventojams naudingos veiklos (vietos paslaugų, produktų pasiūlos skatinimas, amatininkystės, mokomųjų programų, trūkstamų socialinių, kultūrinių ir turizmo paslaugų plėtra ir pan.), sutvarkyti/įrengti trūkstamą infrastruktūrą, kuri užtikrintų organizacijų gyvybingumą bei kurtų naujas darbo vietas. Taip pat skatinama partnerystė, kuri sudarys sąlygas parengti ir įgyvendinti vietos projektus, kurie turės teigiamą Kupiškio rajono kaimo vietovių identiteto ir išskirtinumo puoselėjimui, leis atrasti inovatyvius vietos problemų sprendimus. **Remiamos veiklos:** • įvairių paslaugų kūrimas ir plėtra; • veiklos ir paslaugos, susijusios su turiningo laisvalaikio ir aktyvaus poilsio organizavimu, turizmo skatinimu; • amatininkystės skatinimas (informacijos sklaida, priemonės ir medžiagos, kurios reikalingos

		puoselėti ir išsaugoti amatus); • bendruomeninių organizacijų ar kitų pelno nesiekiančių organizacijų vykdoma įvairių gaminių ir produktų gamyba (tiek žemės ūkio, tiek ne žemės ūkio), produktų perdirbimas, rinkodara ir realizavimas. • investicijos į nekilnojamą turtą, (pastatus), trūkstamos infratruktūros sutvarkymas/įrengimas reikalingos įrangos įsigijimą, materialinės bazės stiprinimą ir pan.
9.1.5.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.1.5.1	*pelno*	☒
9.1.5.2.	*ne pelno*	☐
9.1.6.	Tinkami paramos gavėjai	Juridiniai asmenys: kaimo bendruomenės, nevyriausybinės organizacijos, viešosios įstaigos (kurių viena iš steigėjų nėra savivaldybė) registruotos Kupiškio r. VVG teritorijoje
9.1.7.	Priemonės tikslinė grupė	Pareiškėjai, Kupiškio rajono VVG teritorijos gyventojai
9.1.8.	Tinkamumo sąlygos	Vietos projektai teikiami pagal priemonę „Bendruomeninio verslumo kaimiškoje vietovėje kūrimas ir plėtra“ turi atitikti numatytą priemonės tikslą ir remiamas veiklas. 1. Pareiškėjas registruotas ir veiklą vykdantis Kupiškio r. VVG teritorijoje. 2. Pareiškėjas su paraiška turi pateikti verslo planą. 3.VP pagrįsta, kad pareiškėjas turi administravimo gebėjimų įgyvendinti projektą (pateikiami kvalifikaciją įrodantys dokumentai (pažymėjimai, sertifikatai ir kt.), pateikiama patirtis
9.1.9.	Vietos projektų atrankos kriterijai	1. Projektas teikiamas su partneriu. 2. VP užtikrintas projekto tęstinumas – pagrįstos sukurtų darbo vietų išlaikymo galimybės ir (ar) pagrįsti sukurtos infrastruktūros priežiūros, komunalinių išlaidų apmokėjimo šaltiniai po projekto įgyvendinimo.
9.1.10.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	- iki 25 000 € *Paramos suma projektams:* - 5 projektai iki 25 000 € Numatomų paremti projektų skaičius - 5 projektai. Numatomų sukurti naujų darbo vietų - 2,5 vnt.
9.1.11.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	- iki 80% tinkamų finansuoti išlaidų
9.2 VPS priemonės, turinčios veiklos sritis		
9.2.1.VPS prioritetas Nr. I „Kaimo vietovių konkurencingumo didinimas ir patrauklios gyvenamosios aplinkos kūrimas“		
9.2.2 VPS priemonė „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse”		

(kodas LEADER-19.2-7)		
9.2.3.	**VPS priemonės tikslas**: skatinti svarbių paslaugų kūrimą kaime vietovėje, kurti bei tvarkyti trūkstamą infrastruktūrą sudarant sąlygas aktyviam ir kultūringam poilsiui, puoselėti kaimo kraštovaizdį, tokiu būdu mažinant kaimo vietovių atskirtį, didinant vietovės patrauklumą ir gyvenimo kokybę kaime.	
9.2.4	***1 veiklos sritis***	***„Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą“ LEADER-19.2-7.2***
9.2.4.1	Veiklos srities apibūdinimas	Ši veiklos sritis skirta kaimo vietovių mažos apimties viešosios infrastruktūros sutvarkymui, siekiant gyvenimo kokybės gerinimo, kaimo gyvenamųjų vietovių patrauklumo didinimo, saugios gyvenamosios aplinkos kūrimo. Skatinama tarpsektorinė partnerystė, tai sudarys sąlygas parengti ir įgyvendinti vietos projektus, kurie turės teigiamą Kupiškio rajono kaimo vietovių identiteto ir išskirtinumo puoselėjimui, leis atrasti inovatyvius vietos problemų sprendimus. **Remiamos veiklos:** • viešųjų erdvių, susijusių su laisvalaikio, poilsio, sporto ir kultūrine veikla kaime, sutvarkymas/ sukūrimas. • prekyviečių, aikščių, pastatų ir kt., susijusių su teikiamomis paslaugomis kaimo vietovėse — atnaujinimas ir tvarkymas. • skatinamos investicijos vietinių vandens tiekimo sistemų, vandens gerinimo, geležies šalinimo sistemų sukūrimo arba atnaujinimo projektams įgyvendinti kaimo gyvenamosiose vietovėse iki 200 gyventojų. • projektai, susiję su inžinerinės infrastruktūros sukūrimu ir atnaujinimu kaimo gyvenvietėse, atliekant paviršinio ar gruntinio vandens surinkimą ir nuleidimą nuo viešųjų kaimo teritorijų, siekiant pagerinti gyvenimo sąlygas kaime. Sukurti darbo vietų nenumatoma.
9.2.4.2.	Pagal veiklos sritį remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.2.4.2.1	*pelno*	☐
9.2.4.2.2	*ne pelno*	☒
9.2.4.3	Tinkami paramos gavėjai	Juridiniai asmenys: savivaldybė ir savivaldybės institucijos, kaimo bendruomenės, asociacijos, viešosios įstaigos (kurių viena iš steigėjų nėra savivaldybė) registruotos (netaikoma savivaldybei ir savivaldybės institucijoms) Kupiškio r. VVG teritorijoje
9.2.4.4	Priemonės veiklos tikslinė grupė	Kupiškio rajono VVG teritorijos gyventojai. Asmenys/asmenų grupės, atvykstantys/atvykstančios turistiniais ar pažintiniais tikslais

9.2.4.5	Tinkamumo sąlygos	Vietos projektai teikiami pagal priemonę „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse" turi atitikti numatytus priemonės tikslus ir remiamas veiklas. 1. VP paraiškoje pagrįsta, kad pareiškėjas turi administracinių gebėjimų įgyvendinti vietos projektą (pateikiami kvalifikaciją įrodantys dokumentai (pažymėjimai, sertifikatai ir kt.), pateikiama patirtis. 2. Pareiškėjas registruotas (netaikoma savivaldybei ir savivaldybės institucijoms) ir veikiantis Kupiškio r. VVG teritorijoje. 3. Projekto idėja išvystyta bei aptarta su tiksline grupe ir atitinka jos poreikius (įrodymai, t.y. susitikimų protokolai, tikslinių grupių apklausos ir pan., pateikiami kartu su paraiška).
9.2.4.6	Vietos projektų atrankos kriterijai	1. Projektas teikiamas su partneriu. 2. Projektas teikia naudą didesnei Kupiškio r. VVG teritorijai (pridedamas dokumentas apie vietovės gyventojų skaičių)
9.2.4.7	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	- iki 50 000 € Numatomas paremti projektų skaičius - 4 projektai.
9.2.4.8	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	- iki 80% tinkamų finansuoti išlaidų
9.2.5	**VPS prioritetas Nr. II „Ekonominės veiklos plėtra ir užimtumo didinimas"**	
9.2.6.	**VPS priemonė „Veiklos įvairinimas ir plėtra kaimiškoje vietovėje" (kodas LEADER-19.2.-SAVA-5)**	
9.2.7.	**VPS priemonės tikslas**: gerinti mikroįmonių, mažų/vidutinių įmonių, ūkininkų bei kaimo gyventojų smulkiojo verslo iniciatyvų kūrimąsi ir plėtrą kaime, skatinti paslaugų verslą, gamybą bei efektyvų atsinaujinančių išteklių panaudojimą	
9.2.8.	***1 veiklos sritis***	***„Paslaugų verslo ir alternatyvių žemės ūkio veiklų skatinimas" (kodas LEADER-19.2.-SAVA-5.1)***
9.2.8.1.	Veiklos srities apibūdinimas	Šia veiklos sritimi yra skatinama alternatyvių žemės ūkio veiklų ir paslaugų kūrimas bei plėtra. Ekonominė veikla kaimo vietovėse yra svarbi kaimo vietovių plėtrai, konkurencingumui ir užimtumui užtikrinti. Parama ekonominei veiklai kaime skatinama didinti galimybes dalyvauti darbo rinkoje jauniems (iki 40 metų amžiaus), nedirbantiems asmenims. Šia parama sudaromos sąlygos naujoms darbo vietoms kurti ir esamoms išlaikyti. **Remiamos veiklos:** • mikroįmonių, mažų/vidutinių įmonių, ūkininkų bei kitų fizinių asmenų ekonominė veikla kaimo vietovėse, apimanti įvairius ne žemės ūkio verslus, įvairių paslaugų teikimą, įskaitant paslaugas žemės ūkiui.
9.2.8.2.	Pagal veiklos sritį remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.2.8.2.1.	*pelno*	☒

9.2.8.2.2.	*ne pelno*	☐
9.2.8.3.	Tinkami paramos gavėjai	Juridiniai asmenys: mikroįmonė, maža/vidutinė įmonė registruota Kupiškio r. savivaldybės teritorijoje. Fiziniai asmenys: ūkininkas, kaimo gyventojas deklaruojantis savo gyvenamąją vietą Kupiškio r. VVG teritorijoje.
9.2.8.4.	Priemonės veiklos srities tikslinė grupė	Pareiškėjai
9.2.8.5.	Tinkamumo sąlygos	Vietos projektai teikiami pagal priemonės „Veiklos įvairinimas ir plėtra kaimiškoje vietovėje“ veiklos sritį „Paslaugų verslo ir alternatyvių žemės ūkio veiklų skatinimas“ turi atitikti numatytus priemonės tikslus, taip pat veiklos srities tikslus ir remiamas veiklas. 1. Ūkininkas, kaimo gyventojas deklaruojantis savo gyvenamąją vietą ir projektas numatomas įgyvendinti Kupiškio r. VVG teritorijoje. 2. Mikroįmonė, maža/vidutinė įmonė registruota Kupiškio r. savivaldybės teritorijoje ir veikianti/veiksianti Kupiškio r. VVG teritorijoje. 3. Pareiškėjas su paraiška turi pateikti verslo planą.
9.2.8.6.	Vietos projektų atrankos kriterijai	1. Pareiškėjas jaunas asmuo. 2. Didesnis sukurtų darbo vietų skaičius.
9.2.8.7.	Didžiausia paramos suma projektui (Eur)	- iki 100 000 € Paramos suma vienam projektui: - vienas projektas iki 100 000 € - penkiolika projektų iki 34 000 € Numatomų paremti projektų skaičius – 16 projektų. Numatoma sukurti naujų darbo vietų –13 vnt.
9.2.8.8.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	- iki 50% tinkamų finansuoti išlaidų
9.2.9	***2 veiklos sritis***	***„Inovatyvi gamyba ir efektyvus išteklių panaudojimas“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-5.2)***
9.2.9.1.	Veiklos srities apibūdinimas	Šia veiklos sritimi yra teikiama parama gamybai ar jos plėtrai, diegiant inovatyvius sprendimus ir naujas technologijas. Ūkininkų, kaimo gyventojų, kaime veikiančių/veiksiančių labai mažų ir mažų/vidutinių įmonių veikla sąlygoja kaimo vietovių ekonominę plėtrą, mažina atotrūkį tarp miesto ir kaimo, didina kaimo vietovių gyvybingumą ir patrauklumą gyventi jose. Pareiškėjams (išskirtinis dėmesys skiriamas jauniems asmenims iki 40 metų paremti) sudaromos sąlygos susikurti papildomų pajamų šaltinį bei mažinti sezoninį užimtumo svyravimą. Šia parama sudaromos sąlygos naujoms darbo vietoms kurti ir esamoms išlaikyti. **Remiamos veiklos**: • įvairiai ne žemės ūkio veiklai, produktų gamybai (tiek žemės ūkio, tiek ne žemės ūkio), apdorojimui, perdirbimui, jų pardavimui. • biomasės, ypač atliekinės, panaudojimas

		energijos gamybai (biokuras). • inovacijų diegimas gamyboje. • Investicijos į nematerialųjį turtą.
	Pagal veiklos sritį remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.2.9.2.1.	*pelno*	☒
9.2.9.2.2.	*ne pelno*	☐
9.2.9.3.	Tinkami paramos gavėjai	Juridiniai asmenys: mikroįmonė, maža/vidutinė įmonė registruota Kupiškio r. savivaldybės teritorijoje. Fiziniai asmenys: ūkininkas, kaimo gyventojas deklaruojantis savo gyvenamąją vietą Kupiškio r. VVG teritorijoje.
9.2.9.4.	Priemonės veiklos srities tikslinė grupė	Pareiškėjai
9.2.9.5.	Tinkamumo sąlygos	Vietos projektai teikiami pagal priemonės „Veiklos įvairinimas ir plėtra kaimiškoje vietovėje“ veiklos sritį „Inovatyvi gamyba ir efektyvus išteklių panaudojimas“ turi atitikti numatytus priemonės tikslus, taip pat veiklos srities tikslus ir remiamas veiklas. 1. Ūkininkas, kaimo gyventojas deklaruojantis savo gyvenamąją vietą ir projektas numatomas įgyvendinti Kupiškio r. VVG teritorijoje. 2. Mikroįmonė, maža/vidutinė įmonė registruota Kupiškio r. savivaldybės teritorijoje ir veikianti/veiksianti Kupiškio r. VVG teritorijoje. 3. Pareiškėjas su paraiška turi pateikti verslo planą.
9.2.9.6.	Vietos projektų atrankos kriterijai	1. Pareiškėjas jaunas asmuo. 2. Didesnis sukurtų darbo vietų skaičius.
9.2.9.7.	Didžiausia paramos suma projektui (Eur)	- iki 200 000 € Paramos suma vienam projektui: - vienas projektas iki 200 000 € - du projektai iki 50 000 € Numatomų paremti projektų skaičius - 3 projektai. Numatoma sukurti naujų darbo vietų – 5 vnt.
9.2.9.8.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	- iki 50% tinkamų finansuoti išlaidų
9.2.10.	**VPS prioritetas Nr. III „Naujovėms imlios, socialiai saugios, sveikos, pilietinės ir patriotiškos visuomenės /bendruomenės formavimas“**	
9.2.11.	**VPS priemonė „Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas” (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7)**	
9.2.12.	**VPS priemonės tikslas**: ugdyti, skatinti ir telkti bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų narių, kaimo gyventojų iniciatyvas bendruomeninei veiklai ir partnerystei bei gerinti socialinę integraciją, telkiant įvairių socialinių sluoksnių ar grupių kaimo gyventojus	
9.2.13.	***1 veiklos sritis***	***Bendruomeninių, nevyriausybinių organizacijų, kaimo gyventojų iniciatyvų skatinimas (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.1.)***
9.2.13.1.	Veiklos srities	Šia veiklos sritimi siekiama sudaryti galimybes

	apibūdinimas	projektais skatinti verslumą ir užimtumą kaime bei užtikrinti vietinės iniciatyvos tęstinumą. Projektai turi būti susiję su kaimo gyventojų užimtumo, bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų iniciatyvų palaikymo, bendradarbiavimo ir partnerystės skatinimu. Skatinti kaimo vietovės gyventojų mokymosi visą gyvenimą ir neformalaus ugdymo galimybes, tokiu būdu prisidedant prie žmogiškųjų išteklių išsaugojimo kaimo vietovėse. Didinti jaunų žmonių informavimą apie galimybes kurti verslą (mokymai nauji vietovei, susiję su praktiniais įgūdžiais), kvalifikuotos darbo jėgos ugdymą ir pan. Skatinti jaunimo iniciatyvas, pilietiškumą, savo krašto tradicijų, kultūros ir istorijos pažinimą, ugdyti tautiškumą. **Remiamos veiklos**: • susijusios su tradicijų puoselėjimu, kultūros savitumo išsaugojimu ir kt. • bendruomeniškumo ir partnerystės skatinimas. • gebėjimų ugdymas, nauji vietovei, su praktiniais įgūdžiais susiję mokymai ir kt. • prekės ir paslaugos, priemonės ir medžiagos, kurios reikalingos numatytoms veikloms įgyvendinti.
9.2.13.2.	Pagal veiklos sritį remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.2.13.2.1.	*pelno*	☐
9.2.13.2.2.	*ne pelno*	☒
9.2.13.3.	Tinkami paramos gavėjai	Juridiniai asmenys: kaimo bendruomenės, asociacijos, registruotos Kupiškio r. VVG teritorijoje. Viešosios įstaigos (kurių viena iš steigėjų yra savivaldybė ar valstybė), viešosios įstaigos (kurių viena iš steigėjų nėra savivaldybė), asociacijos registruotos Kupiškio mieste, bet veiklą vykdančios Kupiškio r. VVG teritorijoje.
9.2.13.4.	Priemonės veiklos srities tikslinė grupė	Pareiškėjai, Kupiškio raj., VVG teritorijos gyventojai.
9.2.13.5.	Tinkamumo sąlygos	Vietos projektai teikiami pagal priemonės „Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas" veiklos sritį „Bendruomeninių, nevyriausybinių organizacijų iniciatyvų skatinimas, kaimo gyventojų aktyvinimas" turi atitikti numatytus priemonės tikslus, taip pat veiklos srities tikslus ir remiamas veiklas. 1. Pareiškėjai registruoti Kupiškio r. savivaldybės teritorijoje, veiklą vykdo Kupiškio r. VVG teritorijoje. 2. Jeigu organizuojami pažintiniai, praktiniai mokymai, tai mokymų teikėjas turi turėti mokymų organizavimo patirties (prie VP pridedami mokymų teikėjų darbuotojų kvalifikaciją įrodantys dokumentai, aprašoma mokymų

		organizavimo patirtis). 3. VP pagrįsta, kad pareiškėjas turi administravimo gebėjimų įgyvendinti projektą (pateikiami kvalifikaciją įrodantys dokumentai (pažymėjimai, sertifikatai ir kt.), pateikiama patirtis.
9.2.13.6.	Vietos projektų atrankos kriterijai	1. Pareiškėjas jaunimo organizacija. 2. Projekto įgyvendinimu ugdomas verslumas susijęs su praktiniais įgūdžiais (prie VP pridedami informacinio pobūdžio dokumentai, pasiūlymai ir kt. įrodantys mokymų tinkamumą). 3. Projektas skirtas jaunimui (projekto idėja išvystyta bei aptarta su tiksline grupe ir atitinka jos poreikius (įrodymai, t.y. susitikimų protokolai, tikslinių grupių apklausos ir pan., pateikiami kartu su paraiška). 4. Projektas teikiamas su partneriu.
9.2.13.7.	Didžiausia paramos suma projektui (Eur)	- *iki 7 000* € Numatomų paremti projektų skaičius - 5 projektai.
9.2.13.8.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	- iki 80% tinkamų finanasuoti išlaidų
9.2.14.	***2 veiklos sritis***	***Socialinę atskirtį patiriančių grupių fizinio aktyvumo ir sveikatinimo ugdymas (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.2.)***
9.2.14.1.	Veiklos srities apibūdinimas	Šia veiklos sritimi sprendžiama socialinę atskirtį patiriančių grupių kaimo vietovėse užimtumo organizavimo bei jų integracijos į visuomenę problema. Sveikos gyvensenos ir fizinio aktyvumo skatinimas bei propagavimas (pvz. organizuojamos sveikatingumo stovyklos, ligų prevencijos, užsiėmimai - praktiniai mokymai, susiję su sveikos gyvensenos propagavimu ir pan.) į veiklas įtraukiant socialinę atskirtį patiriančias grupes arba projekto įgyvendinimo rezultatu sudaroma galimybė jiems dalyvauti. Skatinamos jaunimo iniciatyvos. **Remiamos veiklos:** • prekės ir paslaugos, priemonės ir medžiagos, kurios reikalingos numatytoms veikloms įgyvendinti; • sportinių renginių, sveikatinimo stovyklų, susitikimų, praktinių mokymų ir kt. organizavimas.
9.2.14.2.	Pagal veiklos sritį remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.2.14.2.1.	*pelno*	☐
9.2.14.2.2.	*ne pelno*	☒
9.2.14.3.	Tinkami paramos gavėjai	Juridiniai asmenys: kaimo bendruomenės, asociacijos, registruotos Kupiškio r. VVG teritorijoje. Viešosios įstaigos (kurių viena iš steigėjų yra savivaldybė ar valstybė), viešosios įstaigos (kurių viena

		iš steigėjų nėra savivaldybė), asociacijos registruotos Kupiškio mieste, bet veiklą vykdančios Kupiškio r. VVG teritorijoje.
9.2.14.4.	Priemonės veiklos srities tikslinė grupė	Socialinę atskirtį patyriančios asmenų grupės
9.2.14.5.	Tinkamumo sąlygos	Vietos projektai teikiami pagal priemonės „Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas" veiklos sritį „Socialinę atskirtį patiriančių grupių fizinio aktyvumo ir sveikatinimo ugdymas" turi atitikti numatytus priemonės tikslus, taip pat veiklos srities tikslus ir remiamas veiklas. 1. Pareiškėjai registruoti Kupiškio r. savivaldybės teritorijoje, veiklą vykdo Kupiškio r. VVG teritorijoje. 2. Projekto veiklų tiesioginiai naudos gavėjai - socialinę atskirtį patyriančios asmenų grupės. 3. VP pagrįsta, kad pareiškėjas turi administravimo gebėjimų įgyvendinti projektą (pateikiami kvalifikaciją įrodantys dokumentai (pažymėjimai, sertifikatai ir kt.), pateikiama patirtis.
9.2.14.6.	Vietos projektų atrankos kriterijai	1. Pareiškėjas atstovauja socialinę atskirtį patiriančią grupę. 2. Projekto idėja išvystyta bei aptarta su tiksline grupe ir atitinka jos poreikius (įrodymai, t.y. susitikimų protokolai, tikslinių grupių apklausos ir pan., pateikiami kartu su paraiška).
9.2.14.7.	Didžiausia paramos suma projektui (Eur)	- *iki 7 000* € Numatomų paremti projektų skaičius - 5 projekai.
9.2.14.8.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	- iki 80% tinkamų finanasuoti išlaidų

10. VPS įgyvendinimo veiksmų planas		
	Planuojami veiksmai	**Sąsaja su VPS ir priemonėmis**
10.1.	**2016 m.**	
10.1.1.	*Susiję su VPS įgyvendinimu:* Avansinio mokėjimo prašymo teikimas, pirmojo mokėjimo prašimo teikimas, viešųjų pirkimų vykdymas, VPS įgyvendinimo ataskaitos teikimas, lėšų poreikio plano teikimas. **Kvietimas Nr. 1** priemonei pagal III VPS prioritetą (2016 m. IV ketv.) Pasirengimas Kvietimui Nr. 1 teikti vietos projektų paraiškas (dokumentacijos parengimas, kurioje bus pateikta visa informacija, kurią turi žinoti pareiškėjai, t.y. bendrųjų ir specialiųjų taisyklių, vidaus tvarkų, paraiškos formų ir kt. dokumentų rengimas bei derinimas su NMA, reikalingos dokumentacijos tvirtinimas VVG valdyboje). Kvietimo Nr. 1 teikti vietos projektų paraiškas paskelbimas. Kvietimo Nr. 1 vietos projektų vertinimas, tvirtinimas.	**1 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. III „Naujovėms imlios, socialiai saugios, sveikos, pilietinės ir patriotiškos visuomenės/bendruomenės formavimas“** VPS priemonė „Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7) Veiklos sritis „Bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų, kaimo gyventojų iniciatyvų skatinimas“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.1.) Veiklos sritis: „Socialinę atskirtį patiriančių grupių fizinio aktyvumo ir sveikatinimo ugdymas“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.2.)
10.1.2.	*Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:* Informacijos apie VPS sklaidą (Kupiškio r. VVG tinklalapyje www.kvvg.lt) VVG viešumo didinimas, teikiant informaciją apie VVG veiklą, organizuojant VVG ir vietos gyventojų, potencialių pareiškėjų susitikimus, informacinius renginius. Informavimas apie Kvietimo Nr. 1 vietos projektams keliamus reikalavimus. Darbas su vietos pareiškėjais, planuojančiais teikti vietos projektų paraiškas pagal Kvietimą Nr. 1, konsultuojant dėl projektų planuojamų vykdyti veiklų, vykdomos konsultacijos bei pagalba rengiant VP paraiškas. Pasirengimas Kvietimui Nr. 2: kaimo bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų aktyvinimas, konsultacijos dėl vietos projektų idėjų.	**1 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. III „Naujovėms imlios, socialiai saugios, sveikos, pilietinės ir patriotiškos visuomenės/bendruomenės formavimas“** VPS priemonė „Veiklos įvairinimas ir plėtra kaimiškoje vietovėje“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7) Veiklos sritis „Bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų kaimo gyventojų iniciatyvų skatinimas“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.1.) Veiklos sritis: Socialinę atskirtį patiriančių grupių fizinio aktyvumo ir sveikatinimo ugdymas (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.2.) **2 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. II „VPS prioritetas Nr. II „Ekonominės veiklos plėtra ir užimtumo didinimas“** VPS priemonė „Veiklos įvairinimas ir plėtra kaimiškoje vietovėje“

		(kodas LEADER-19.2.-SAVA-5) Veiklos sritis „Paslaugų verslo ir alternatyvių žemės ūkio veiklų skatinimas“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-5.1.) Veiklos sritis „Inovatyvi gamyba ir efektyvus išteklių panaudojimas“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-5.2.)
10.2.	**2017 m.**	
10.2.1.	*Susiję su VPS įgyvendinimu:* 2 MP teikimas (metų pradžioje), 3 MP teikimas metų pabaigoje, VPS įgyvendinimo ataskaitos teikimas, lėšų poreikio plano teikimas, viešųjų pirkimų vykdymas. Kvietimo Nr. 1 vietos projektų administravimas. Įgyvendinamų vietos projektų pareiškėjų patikrų vietoje organizavimas ir atlikimas. ***Kvietimas Nr.2***. priemonei pagal VPS III prioritetą (2017 m. I ketv.) Pasirengimas Kvietimui Nr. 2 teikti vietos projektų paraiškas (dokumentacijos parengimas, kurioje bus pateikta visa informacija, kurią turi žinoti pareiškėjai, t.y. bendrųjų ir specialiųjų taisyklių, vidaus tvarkų, paraiškos formų ir kt. dokumentų rengimas bei derinimas su NMA, reikalingos dokumentacijos tvirtinimas VVG valdyboje). Kvietimo Nr. 2 teikti vietos projektų paraiškas paskelbimas. Kvietimo Nr. 2 vietos projektų vertinimas. Kvietimo Nr. 2 vietos projektų tvirtinimas. Kvietimo Nr. 2 vietos projektų administravimas. Įgyvendinamų vietos projektų pareiškėjų patikrų vietoje organizavimas ir atlikimas. ***Kvietimas Nr.3*** priemonei pagal VPS I prioritetą (2017 m. IVketv.) Pasirengimas Kvietimui Nr. 3 teikti vietos projektų paraiškas (dokumentacijos parengimas, kurioje bus pateikta visa informacija, kurią turi žinoti pareiškėjai, t.y. bendrųjų ir specialiųjų taisyklių, vidaus tvarkų, paraiškos formų ir kt. dokumentų rengimas bei	**1 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. III „Naujovėms imlios, socialiai saugios, sveikos, pilietinės ir patriotiškos visuomenės /bendruomenės formavimas“** VPS priemonė „Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas” (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7) Veiklos sritis: Bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų , kaimo gyventojų iniciatyvų skatinimas (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.1.) Veiklos sritis: Socialinę atskirtį patiriančių grupių fizinio aktyvumo ir sveikatinimo ugdymas (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.2.) **2 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. II „VPS prioritetas Nr. II „Ekonominės veiklos plėtra ir užimtumo didinimas“** VPS priemonė „veiklos įvairinimas ir plėtra kaimiškoj vietovėje“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-5) Veiklos sritis „Paslaugų verslo ir alternatyvių žemės ūkio veiklų skatinimas“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-5.1.) Veiklos sritis „Inovatyvi gamyba ir efektyvus išteklių panaudojimas“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-5.2.)

	derinimas su NMA, reikalingos dokumentacijos tvirtinimas VVG valdyboje). Kvietimo Nr. 3 teikti vietos projektų paraiškas paskelbimas. Kvietimo Nr. 3 vietos projektų vertinimas.	**3 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. I „Kaimo vietovių konkurencingumo didinimas ir patrauklios gyvenamosios aplinkos kūrimas“** VPS priemonė „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimų vietovėse” (kodas LEADER-19.2-7) Veiklos sritis „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą” (kodas LEADER-19.2-7.2.)
10.2.2.	*Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:* Informacijos apie VPS ir jos įgyvendinimą sklaida, VVG viešumo didinimas, teikiant informaciją apie VVG veiklą, organizuojant VVG ir vietos gyventojų, organizacijų atstovų, esamų bei potencialių pareiškėjų susitikimus, konsultacijas, bendrus renginius. Informacijos sklaida apie VPS įgyvendinimo eigą, pateikiant įgyvendintų Kvietimo Nr. 1 VP geros praktikos pavyzdžius bei nesėkmes. Kvietimo Nr. 1 rezultatų viešinimas. Kvietimo Nr. 1 VP pareiškėjų konsultavimas dėl VP įgyvendinimo ir administravimo. Informavimas apie Kvietimo Nr. 2 vietos projektams keliamus reikalavimus, darbas su vietos pareiškėjais, planuojančiais teikti vietos projektų paraiškas pagal Kvietimą Nr. 2, konsultuojant dėl projektų planuojamų vykdyti veiklų, vykdomos konsultacijos bei pagalba rengiant VP paraiškas. Kvietimo Nr. 2 rezultatų viešinimas.	**1 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. II „Ekonominės veiklos plėtra ir užimtumo didinimas“** VPS priemonė „Veiklos įvairinimas ir plėtra kaimiškoje vietovėje“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-5) Veiklos sritis „Paslaugų verslo ir alternatyvių žemės ūkio veiklų skatinimas“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-5.1.) Veiklos sritis „Inovatyvi gamyba ir efektyvus išteklių panaudojimas“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-5.2.) **2 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. III „Naujovėms imlios, socialiai saugios, sveikos, pilietinės ir patriotiškos visuomenės /bendruomenės**

	Kvietimo Nr. 2 VP pareiškėjų konsultavimas dėl VP įgyvendinimo ir administravimo. Pasirengimas Kvietimui Nr. 3: kaimo bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų iniciatyvų skatinimas, vykdomi susitikimai su savivaldybės administracijos atstovais dėl planuojamų infrastruktūrinių projektų. Informavimas apie Kvietimo Nr. 3 vietos projektams keliamus reikalavimus, darbas su vietos pareiškėjais, planuojančiais teikti vietos projektų paraiškas pagal Kvietimą Nr. 3, konsultuojant dėl projektų planuojamų vykdyti veiklų, vykdomos konsultacijos bei pagalba rengiant VP paraiškas.	**formavimas“** VPS priemonė „Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas” (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7) Veiklos sritis: Bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų, kaimo gyventojų iniciatyvų skatinimas (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.1.) Veiklos sritis: Socialinę atskirtį patiriančių grupių fizinio aktyvumo ir sveikatinimo ugdymas (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.2.) **3 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. I „Kaimo vietovių konkurencingumo didinimas ir patrauklios gyvenamosios aplinkos kūrimas“** VPS priemonė „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimų vietovėse” (kodas LEADER-19.2-7) Veiklos sritis „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą” (kodas LEADER-19.2-7.2.)
10.3.	**2018 m.**	
10.3.1.	*Susiję su VPS įgyvendinimu:* 4 MP teikimas, VPS įgyvendinimo ataskaitos teikimas, lėšų poreikio plano teikimas, viešųjų pirkimų vykdymas. Informacijos apie VPS sklaidą (Kupiškio r. VVG tinklalapyje www.kvvg.lt) VVG viešumo didinimas, teikiant informaciją apie VVG veiklą, organizuojant VVG ir vietos gyventojų, potencialių pareiškėjų susitikimus, informacinius renginius. Kvietimo Nr. 3 vietos projektų tvirtinimas. Kvietimo Nr. 3 vietos projektų administravimas. Įgyvendinamų vietos projektų pareiškėjų patikrų vietoje organizavimas ir atlikimas.	**3 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. I „Kaimo vietovių konkurencingumo didinimas ir patrauklios gyvenamosios aplinkos kūrimas“** VPS priemonė „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimų vietovėse” (kodas LEADER-19.2-7) Veiklos sritis „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą” (kodas LEADER-19.2-7.2.)

	Kvietimas Nr.4. priemonei pagal VPS II prioritetą (2018 m. IV ketv.) Pasirengimas Kvietimui Nr. 4 teikti vietos projektų paraiškas (dokumentacijos parengimas, kurioje bus pateikta visa informacija, kurią turi žinoti pareiškėjai, t.y. bendrųjų ir specialiųjų taisyklių, vidaus tvarkų, paraiškos formų ir kt. dokumentų rengimas bei derinimas su NMA, reikalingos dokumentacijos tvirtinimas VVG valdyboje). Kvietimo Nr. 4 teikti vietos projektų paraiškas paskelbimas. Kvietimo Nr. 4 vietos projektų vertinimas.	**4 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. II „Ekonominės veiklos plėtra ir užimtumo didinimas“** VPS priemonė „Bendruomeninio verslo kaimiškoje vietovėje kūrimas ir plėtra“(kodas LEADER-19.2.-SAVA-6)
10.3.2.	*Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:* Informacijos apie VPS sklaidą (Kupiškio r. VVG tinklalapyje www.kvvg.lt) VVG viešumo didinimas, teikiant informaciją apie VVG veiklą, organizuojant VVG ir vietos gyventojų, potencialių pareiškėjų susitikimus, informacinius renginius. Informacijos sklaida apie VPS įgyvendinimo eigą, pateikiant įgyvendintų Kvietimo Nr. 3 VP geros praktikos pavyzdžius bei nesėkmes. Kvietimo Nr. 3 rezultatų viešinimas. Kvietimo Nr. 3 VP pareiškėjų konsultavimas dėl VP įgyvendinimo ir administravimo. Pasirengimas Kvietimui Nr. 4: kaimo bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų iniciatyvų skatinimas, vykdomos konsultacijos dėl planuojamų vykdyti veiklų. Informavimas apie Kvietimo Nr. 4 vietos projektams keliamus reikalavimus, darbas su vietos pareiškėjais, planuojančiais teikti vietos projektų paraiškas pagal Kvietimą Nr. 4, konsultuojant dėl projektų planuojamų vykdyti veiklų, vykdomos konsultacijos bei pagalba rengiant VP paraiškas.	**3 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. I „Kaimo vietovių konkurencingumo didinimas ir patrauklios gyvenamosios aplinkos kūrimas“** VPS priemonė „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimų vietovėse” (kodas LEADER-19.2-7) Veiklos sritis „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą” (kodas LEADER-19.2-7.2.) **4 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. II „Ekonominės veiklos plėtra ir užimtumo didinimas“** VPS priemonė „Bendruomeninio verslo kaimiškoje vietovėje kūrimas ir plėtra“(kodas LEADER-19.2.-SAVA-6)

10.4.	**2019 m.**	
10.4.1.	*Susiję su VPS įgyvendinimu:* 5 MP teikimas (metų pradžioje), 6 MP teikimas (metų pbaigoje), VPS įgyvendinimo ataskaitos teikimas, lėšų poreikio plano teikimas, viešųjų pirkimų vykdymas. Kvietimo Nr. 4 vietos projektų tvirtinimas. Kvietimo Nr. 4 vietos projektų administravimas. Įgyvendinamų vietos projektų pareiškėjų patikrų vietoje organizavimas ir atlikimas. ***Kvietimas Nr.5***. priemonėms pagal VPS II ir III prioritetus (2019 m. IV ketv.) Pasirengimas Kvietimui Nr. 5 teikti vietos projektų paraiškas (dokumentacijos parengimas, kurioje bus pateikta visa informacija, kurią turi žinoti pareiškėjai, t.y. bendrųjų ir specialiųjų taisyklių, vidaus tvarkų, paraiškos formų ir kt. dokumentų rengimas bei derinimas su NMA, reikalingos dokumentacijos tvirtinimas VVG valdyboje). Kvietimo Nr. 5 teikti vietos projektų paraiškas paskelbimas. Kvietimo Nr. 5 vietos projektų vertinimas.	**4 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. II „Ekonominės veiklos plėtra ir užimtumo didinimas“** VPS priemonė „Bendruomeninio verslo kaimiškoje vietovėje kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-6). **5 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. II „Ekonominės veiklos plėtra ir užimtumo didinimas“** VPS priemonė „Veiklos įvairinimas ir plėtra kaimiškoje vietovėje“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-5) Veiklos sritis „Paslaugų verslo ir alternatyvių žemės ūkio veiklų skatinimas“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-5.1.) Veiklos sritis „Inovatyvi gamyba ir efektyvus išteklių panaudojimas“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-5.2.) **VPS prioritetas Nr. III „Naujovėms imlios, socialiai saugios, sveikos, pilietinės ir patriotiškos visuomenės /bendruomenės formavimas“** VPS priemonė „Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas” (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7) Veiklos sritis: Bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų kaimo gyventojų iniciatyvų skatinimas (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.1.) Veiklos sritis: Socialinę atskirtį patiriančių grupių fizinio aktyvumo ir sveikatinimo ugdymas (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.2.)
10.4.2.	*Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:* Informacijos apie VPS sklaidą (Kupiškio r. VVG tinklalapyje http://www.kvvg.lt) VVG viešumo didinimas, teikiant informaciją apie VVG veiklą, organizuojant VVG ir vietos gyventojų, potencialių pareiškėjų susitikimus, informacinius renginius.	**4 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. II „Ekonominės veiklos plėtra ir užimtumo**

	Informacijos sklaida apie VPS įgyvendinimo eigą, pateikiant įgyvendintų Kvietimo Nr. 4 VP geros praktikos pavyzdžius bei nesėkmes. Kvietimo Nr. 4 rezultatų viešinimas. Kvietimo Nr. 4 VP pareiškėjų konsultavimas dėl VP įgyvendinimo ir administravimo. Pasirengimas Kvietimui Nr.5: kaimo bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų iniciatyvų skatinimas, vykdomi susitikimai su savivaldybės administracijos atstovais dėl planuojamų infrastruktūrinių projektų, verslo atstovais. Informavimas apie Kvietimo Nr. 5 vietos projektams keliamus reikalavimus, darbas su vietos pareiškėjais, planuojančiais teikti vietos projektų paraiškas pagal Kvietimą Nr. 5, konsultuojant dėl projektų planuojamų vykdyti veiklų, vykdomos konsultacijos bei pagalba rengiant VP paraiškas.	**didinimas“** VPS priemonė „Bendruomeninio verslo kaimiškoje vietovėje kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-6) **5 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. II „Ekonominės veiklos plėtra ir užimtumo didinimas“** VPS priemonė „Veiklos įvairinimas ir plėtra kaimiškoje vietovėje“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-5) Veiklos sritis „Paslaugų verslo ir alternatyvių žemės ūkio veiklų skatinimas“ (kodas LEADER-19.2.-6SAVA-5.1.) Veiklos sritis „Inovatyvi gamyba ir efektyvus išteklių panaudojimas“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-5.2.) **VPS prioritetas Nr. III „Naujovėms imlios, socialiai saugios, sveikos, pilietinės ir patriotiškos visuomenės /bendruomenės formavimas“** VPS priemonė „Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas” (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7) Veiklos sritis: Bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų, kaimo gyventojų iniciatyvų skatinimas (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.1.) Veiklos sritis: Socialinę atskirtį patiriančių grupių fizinio aktyvumo ir sveikatinimo ugdymas (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.2.)
10.5.	**2020 m.**	
10.5.1.	*Susiję su VPS įgyvendinimu:* 7 MP teikimas, VPS įgyvendinimo ataskaitos teikimas, lėšų poreikio plano teikimas, viešųjų pirkimų vykdymas. Kvietimo Nr. 5 vietos projektų tvirtinimas. Kvietimo Nr. 5 vietos projektų administravimas. Įgyvendinamų vietos projektų pareiškėjų patikrų vietoje	**5 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. II „Ekonominės veiklos plėtra ir užimtumo didinimas“** VPS priemonė „Veiklos įvairinimas ir plėtra kaimiškoje vietovėje“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-5) Veiklos sritis „Paslaugų verslo ir alternatyvių žemės ūkio veiklų

	organizavimas ir atlikimas. ***Kvietimas Nr.6***. priemonės pagal VPS II prioritetą (2020 m. IV ketv.) Pasirengimas Kvietimui Nr. 6 teikti vietos projektų paraiškas (dokumentacijos parengimas, kurioje bus pateikta visa informacija, kurią turi žinoti pareiškėjai, t.y. bendrųjų ir specialiųjų taisyklių, vidaus tvarkų, paraiškos formų ir kt. dokumentų rengimas bei derinimas su NMA, reikalingos dokumentacijos tvirtinimas VVG valdyboje). Kvietimo Nr. 6 teikti vietos projektų paraiškas paskelbimas. Kvietimo Nr. 6 vietos projektų vertinimas.	skatinimas“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-5.1.) Veiklos sritis „Inovatyvi gamyba ir efektyvus išteklių panaudojimas“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-5.2.) **VPS prioritetas Nr. III „Naujovėms imlios, socialiai saugios, sveikos, pilietinės ir patriotiškos visuomenės /bendruomenės formavimas“** VPS priemonė „Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas” (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7) Veiklos sritis: Bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų, kaimo gyventojų iniciatyvų skatinimas (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.1.) Veiklos sritis: Socialinę atskirtį patiriančių grupių fizinio aktyvumo ir sveikatinimo ugdymas (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.2.) **6 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. II „Ekonominės veiklos plėtra ir užimtumo didinimas“** VPS priemonė „Bendruomeninio verslo kaimiškoje vietovėje kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-6)
10.5.2.	*Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:* Informacijos apie VPS sklaidą (Kupiškio r. VVG tinklalapyje http://www.kvvg.lt) VVG viešumo didinimas, teikiant informaciją apie VVG veiklą, organizuojant VVG ir vietos gyventojų, potencialių pareiškėjų susitikimus, informacinius renginius. Informacijos sklaida apie VPS įgyvendinimo eigą, pateikiant įgyvendintų Kvietimo Nr. 5 VP geros praktikos pavyzdžius bei nesėkmes. Kvietimo Nr. 5 rezultatų viešinimas. Kvietimo Nr. 5 VP pareiškėjų konsultavimas dėl VP įgyvendinimo ir administravimo. Pasirengimas Kvietimui Nr. 6: kaimo bendruomenių,	**5 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. II „Ekonominės veiklos plėtra ir užimtumo didinimas“** VPS priemonė „Veiklos įvairinimas ir plėtra kaimiškoje vietovėje“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-5) Veiklos sritis „Paslaugų verslo ir alternatyvių žemės ūkio veiklų skatinimas“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-5.1.) Veiklos sritis „Inovatyvi gamyba ir efektyvus išteklių panaudojimas“ (kodas LEADER-19.2.-SAVA-5.2.) **VPS prioritetas Nr. III „Naujovėms imlios, socialiai saugios, sveikos, pilietinės ir patriotiškos visuomenės /bendruomenės formavimas“** VPS priemonė „Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos

	nevyriausybinių organizacijų iniciatyvų skatinimas, svarstant ir išgryninant projektų idėjas. Informavimas apie Kvietimo Nr. 6 vietos projektams keliamus reikalavimus, darbas su vietos pareiškėjais, planuojančiais teikti vietos projektų paraiškas pagal Kvietimą Nr. 6, konsultuojant dėl projektų planuojamų vykdyti veiklų, vykdomos konsultacijos bei pagalba rengiant VP paraiškas.	skatinimas" (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7) Veiklos sritis: Bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų, kaimo gyventojų iniciatyvų skatinimas (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.1.) Veiklos sritis: Socialinę atskirtį patiriančių grupių fizinio aktyvumo ir sveikatinimo ugdymas (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.2.) **6 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. II „Ekonominės veiklos plėtra ir užimtumo didinimas"** VPS priemonė ,,Bendruomeninio verslo kaimiškoje vietovėje kūrimas ir plėtra" (kodas LEADER-19.2.-SAVA-6)
10.6.	**2021 m.**	
10.6.1.	*Susiję su VPS įgyvendinimu:* 8 MP teikimas, VPS įgyvendinimo ataskaitos teikimas, lėšų poreikio plano teikimas, viešųjų pirkimų vykdymas. Kvietimo Nr. 6 vietos projektų tvirtinimas. Kvietimo Nr. 6 vietos projektų administravimas. Įgyvendinamų vietos projektų pareiškėjų patikrų vietoje organizavimas ir atlikimas. ***Kvietimas Nr.7*** priemonėms pagal VPS I prioritetą (2021 m. III ketv.) Pasirengimas Kvietimui Nr. 7 teikti vietos projektų paraiškas (dokumentacijos parengimas, kurioje bus pateikta visa informacija, kurią turi žinoti pareiškėjai, t.y. bendrųjų ir specialiųjų taisyklių, vidaus tvarkų, paraiškos formų ir kt. dokumentų rengimas bei derinimas su NMA, reikalingos dokumentacijos tvirtinimas VVG valdyboje).	**6 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. II „Ekonominės veiklos plėtra ir užimtumo didinimas"** VPS priemonė ,,Bendruomeninio verslo kaimiškoje vietovėje kūrimas ir plėtra" (kodas LEADER-19.2.-SAVA-6) **7 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. I „Kaimo vietovių konkurencingumo didinimas ir patrauklios gyvenamosios aplinkos kūrimas"** VPS priemonė „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimų vietovėse" (kodas LEADER-19.2-7) Veiklos sritis ,,Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties

	Kvietimo Nr. 7 teikti vietos projektų paraiškas paskelbimas. Kvietimo Nr. 7 vietos projektų vertinimas. Kvietimo Nr. 7 vietos projektų tvirtinimas. Kvietimo Nr. 7 vietos projektų administravimas.	infrastruktūrą" (kodas LEADER-19.2-7.2.)
10.6.2.	*Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:* Informacijos apie VPS sklaidą (Kupiškio r. VVG tinklalapyje http://www.kvvg.lt) VVG viešumo didinimas, teikiant informaciją apie VVG veiklą, organizuojant VVG ir vietos gyventojų, potencialių pareiškėjų susitikimus, informacinius renginius. Informacijos sklaida apie VPS įgyvendinimo eigą, pateikiant įgyvendintų Kvietimo Nr. 6 VP geros praktikos pavyzdžius bei nesėkmes. Kvietimo Nr. 6 rezultatų viešinimas. Kvietimo Nr. 6 VP pareiškėjų konsultavimas dėl VP įgyvendinimo ir administravimo. Pasirengimas Kvietimui Nr.7: bendruomeninių organizacijų, kitų nevyriausybinių organizacijų atstovais svarstant ir išgryninant projektų idėjas. Informavimas apie Kvietimo Nr. 7 vietos projektams keliamus reikalavimus, darbas su vietos pareiškėjais, planuojančiais teikti vietos projektų paraiškas pagal Kvietimą Nr. 7, konsultuojant dėl projektų planuojamų vykdyti veiklų, vykdomos konsultacijos bei pagalba rengiant VP paraiškas.	**6 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. II „Ekonominės veiklos plėtra ir užimtumo didinimas"** VPS priemonė „Bendruomeninio verslo kaimiškoje vietovėje kūrimas ir plėtra" (kodas LEADER-19.2.-SAVA-6) **7 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. I „Kaimo vietovių konkurencingumo didinimas ir patrauklios gyvenamosios aplinkos kūrimas"** VPS priemonė „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimų vietovėse" (kodas LEADER-19.2-7) Veiklos sritis „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą" (kodas LEADER-19.2-7.2.)
10.7.	**2022 m.**	
10.7.1.	*Susiję su VPS įgyvendinimu:* 9 MP teikimas (metų pradžioje), 10 MP teikimas (metų pabaigoje) VPS įgyvendinimo ataskaitos teikimas, lėšų poreikio plano teikimas, viešųjų pirkimų vykdymas.	**8 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. III „Naujovėms imlios, socialiai saugios, sveikos, pilietinės ir patriotiškos visuomenės /bendruomenės formavimas"**

	Kvietimas Nr.8 priemonėi pagal VPS III prioritetą (2022 m. II ketv.) Pasirengimas Kvietimui Nr. 8 teikti vietos projektų paraiškas (dokumentacijos parengimas, kurioje bus pateikta visa informacija, kurią turi žinoti pareiškėjai, t.y. bendrųjų ir specialiųjų taisyklių, vidaus tvarkų, paraiškos formų ir kt. dokumentų rengimas bei derinimas su NMA, reikalingos dokumentacijos tvirtinimas VVG valdyboje). Kvietimo Nr. 8 teikti vietos projektų paraiškas paskelbimas. Kvietimo Nr. 8 vietos projektų vertinimas. Kvietimo Nr. 8 vietos projektų tvirtinimas. Kvietimo Nr. 8 vietos projektų administravimas.	VPS priemonė „Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas” (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7) Veiklos sritis: Bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų, kaimo gyventojų iniciatyvų skatinimas (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.1.) Veiklos sritis: Socialinę atskirtį patiriančių grupių fizinio aktyvumo ir sveikatinimo ugdymas (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.2.)
10.7.2.	*Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:* Informacijos apie VPS sklaidą (Kupiškio r. VVG tinklalapyje http://www.kvvg.lt) VVG viešumo didinimas, teikiant informaciją apie VVG veiklą, organizuojant VVG ir vietos gyventojų, potencialių pareiškėjų susitikimus, informacinius renginius. Informacijos sklaida apie VPS įgyvendinimo eigą, pateikiant įgyvendintų Kvietimo Nr. 7 VP geros praktikos pavyzdžius bei nesėkmes. Kvietimo Nr. 7 rezultatų viešinimas. Kvietimo Nr. 7 VP pareiškėjų konsultavimas dėl VP įgyvendinimo ir administravimo.	**8 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. III „Naujovėms imlios, socialiai saugios, sveikos, pilietinės ir patriotiškos visuomenės /bendruomenės formavimas“** VPS priemonė „Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas” (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7) Veiklos sritis: Bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų, kaimo gyventojų iniciatyvų skatinimas (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.1.) Veiklos sritis: Socialinę atskirtį patiriančių grupių fizinio aktyvumo ir sveikatinimo ugdymas (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.2.)
10.8.	**2023 m.**	
10.8.1.	*Susiję su VPS įgyvendinimu:* 11 MP teikimas, VPS įgyvendinimo ataskaitos teikimas. Kvietimo Nr. 8 įgyvendintų vietos projektų pareiškėjų patikrų organizavimas ir atlikimas. VPS įgyvendinimo rezultatų apibendrinimas.	**8 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. III „Naujovėms imlios, socialiai saugios, sveikos, pilietinės ir patriotiškos visuomenės /bendruomenės formavimas“** VPS priemonė „Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas” (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7)

		Veiklos sritis: Bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų, kaimo gyventojų iniciatyvų skatinimas (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.1.) Veiklos sritis: Socialinę atskirtį patiriančių grupių fizinio aktyvumo ir sveikatinimo ugdymas (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.2.)
10.8.2.	*Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:* Informacijos apie VPS sklaidą (Kupiškio r. VVG tinklalapyje http://www.kvvg.lt) VVG viešumo didinimas, teikiant informaciją apie VVG veiklą, organizuojant VVG ir vietos gyventojų, potencialių pareiškėjų susitikimus, informacinius renginius. Informacijos sklaida apie VPS įgyvendinimo eigą, pateikiant įgyvendintų Kvietimo Nr. 8 VP geros praktikos pavyzdžius bei nesėkmes. Kvietimo Nr. 8 rezultatų viešinimas. Kvietimo Nr. 8 VP pareiškėjų konsultavimas dėl VP įgyvendinimo ir administravimo. Informacijos sklaida apie VPS įgyvendinimo rezultatus.	**8 KVIETIMAS** **VPS prioritetas Nr. III „Naujovėms imlios, socialiai saugios, sveikos, pilietinės ir patriotiškos visuomenės /bendruomenės formavimas“** VPS priemonė „Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas” (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7) Veiklos sritis: Bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų, kaimo gyventojų iniciatyvų skatinimas (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.1.) Veiklos sritis: Socialinę atskirtį patiriančių grupių fizinio aktyvumo ir sveikatinimo ugdymas (kodas LEADER-19.2.-SAVA-7.2.)

11. VPS finansinis planas					
11.1.	**VPS finansinis planas pagal prioritetus:**				
	Prioriteto Nr.	**VPS prioriteto pavadinimas**		**Planuojama paramos lėšų suma (Eur)**	**Planuojama lėšų (proc.)**
11.1.1.	I	„Kaimo vietovių konkurencingumo didinimas ir patrauklios gyvenamosios aplinkos kūrimas“			*15,33*
11.1.2.	II	„Ekonominės veiklos plėtra ir užimtumo didinimas“			*79,31*
11.1.3.	III	„Naujovėms imlios, socialiai saugios, sveikos, pilietinės ir patriotiškos visuomenės /bendruomenės formavimas“			*5,36*
				Iš viso:	**Iš viso: 100**
11.2.	**VPS finansinis planas pagal priemones:**				
	VPS priemonės pavadinimas	**VPS prioriteto Nr., kuriam priskiriama priemonė**	**VPS priemonės kodas**	**Planuojama lėšų suma (Eur)**	**Planuojama lėšų (proc.)**
11.2.1.	Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse	I	LEADER-19.2.-7		*15,33*
11.2.2.	Veiklos įvairinimas ir plėtra kaimiškoje vietovėje	II	LEADER-19.2.-SAVA-5		*69,73*
11.2.3.	Bendruomeninio verslumo kaimiškoje vietovėje kūrimas ir plėtra	II	LEADER-19.2.-SAVA-6		*9,58*
11.2.4.	Žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinės integracijos skatinimas	III	LEADER-19.2.-SAVA-7		*5,36*
				Iš viso:	**Iš viso: 100** (nuo vietos projektams įgyvendinti planuojamos sumos)
11.3.	**VPS administravimo išlaidų finansinis planas:**				
	VPS administravimo išlaidų (KPP kodas 19.4)		**Planuojama lėšų (Eur)**		**Planuojama lėšų (proc.)**

	kategorijos										
11.3.1.	VVG veiklos išlaidos						75 visos VVG administravimui planuojamos sumos				
11.3.2.	VVG teritorijos gyventojų aktyvinimo išlaidos						25 visos VVG administravimui planuojamos sumos				
11.3.3.	**Iš viso:**						20 visos VPS įgyvendinti skirtos sumos				
11.4.	**Indikatyvus VPS lėšų poreikis pagal metus:**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**Iš viso:**
11.4.1.	Planuojamas lėšų poreikis vietos projektams pagal VPS finansuoti pagal metus (proc. nuo vietos projektams numatytos sumos)	-	1	16	26,9	5,4	35,9	8,11	5,99	0,7	**100 proc.**
11.4.2.	Planuojamas lėšų poreikis VPS administravimo išlaidoms pagal metus (proc. nuo VPS administravimui numatytos sumos)	-	8	15	15	15	15	14	13	5	**100 proc.**
11.5.	**Planuojami papildomi VPS finansavimo šaltiniai**	**Pagrindimas**									

12. VPS įgyvendinimo rodikliai											
12.1. VPS pasiekimų produkto (*anglų k. „output“*) rodikliai											
Eil. Nr.	**VPS įgyvendinimo rodiklių pavadinimas**	**ESIF teminiai tikslai**									**Iš viso:**
		1	**10**	**3**	**3**	**5-6**	**4**	**8**	**9**	**2**	
		EŽŪFKP prioritetai ir tikslinės sritys									
		1A	**1C**	**2B**	**3A**	**4A**	**5C**	**6A**	**6B**	**6C**	
12.1.1.	**Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.):**										
12.1.1.1.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė NVO, skaičius (vnt.)		*10*						*7*		*17*
12.1.1.2.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė vietos valdžios institucija (savivaldybė) arba valstybės institucija / organizacija, skaičius (vnt.)								*2*		*2*
12.1.1.3.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė MVĮ, skaičius (vnt.)						*1*	*1*			*2*
12.1.1.4.	Paremtų vietos projektų, kuriuos						2	*15*			*17*

	pateikė fiziniai asmenys, skaičius (vnt.):											
12.1.1.4.1.	*iš jų iki 40 m.*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	*iš viso: 2*	*moterų: 1* *vyrų: 1*
12.1.1.4.2.	*iš jų daugiau kaip 40 m.*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	*iš viso: 15*	*moterų: 7* *vyrų: 8*
12.1.2.	**Priemonės veiklos srities kodas: LEADER-19.2-7.2 „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą“**											
12.1.2.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	*4*	-	*4*	
12.1.2.2.	VVG teritorijos gyventojų, gaunančių naudą dėl pagerintos infrastruktūros, skaičius (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	*1500*	-	*1500*	
12.1.3.	**Priemonės veiklos srities kodas: LEADER-19.2-SAVA-5.1. „Paslaugų verslo ir alternatyvių žemės ūkio veiklų skatinimas“**											
12.1.3.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)	-	-	-	-	-	-	16	-	-	*16*	
12.1.3.2.	Sukurtų naujų darbo vietų (naujų etatų) skaičius įgyvendinus vietos projektus (vnt.)	-	-	-	-	-	-	13	-	-	*13*	
12.1.3.3.	Išlaikytų darbo vietų (etatų) skaičius įgyvendinus vietos projektus (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
12.1.4.	**Priemonės veiklos srities kodas: LEADER-19.2-SAVA-5.2. „Inovatyvi gamyba ir efektyvus išteklių panaudojimas“**											
12.1.4.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)	-	-	-	-	-	3	-	-	-	*3*	
12.1.4.2.	Sukurtų naujų darbo vietų (naujų etatų) skaičius įgyvendinus vietos projektus (vnt.)	-	-	-	-	-	5	-	-	-	*5*	
12.4.4.3.	Išlaikytų darbo vietų (etatų) skaičius įgyvendinus vietos projektus (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	

12.1.5.	**Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-6 „Bendruomeninio verslumo kaimiškoje vietovėje kūrimas ir plėtra“**										
12.1.5.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	5	-	*5*
12.1.5.2.	Sukurtų naujų darbo vietų (naujų etatų) skaičius įgyvendinus vietos projektus (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	2,5	-	*2,5*
12.1.6.	**Priemonės veiklos srities kodas: LEADER-19.2-SAVA-7.1 „ Bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų, kaimo gyventojų iniciatyvų skatinimas“**										
12.1.6.1.	Paremtų vietos projektų, skaičius (vnt.)	-	5	-	-	-	-	-	-	-	*5*
12.1.6.2.	Planuojamas dalyvių skaičius (vnt., ne unikalių)	-	15	-	-	-	-	-	-	-	*15*
12.1.7.	**Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-7.2 „Socialinę atskirtį patiriančių grupių fizinio aktyvumo ir sveikatinimo ugdymas“**										
12.1.7.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)	-	*5*	-	-	-	-	-	-	-	*5*
12.1.7.2.	Planuojamas dalyvių skaičius (vnt., ne unikalių)	-	15	-	-	-	-	-	-	-	*15*
12.2. VPS pasiekimų tikslo rodikliai (*anglų k. „target“*) rodikliai											
12.2.1. Vietos projektų įgyvendinimas											
12.2.1.1.	Sukurtų naujų darbo vietų (naujų etatų) skaičius įgyvendinus vietos projektus (vnt.)						*6*	*12*	*2,5*		*20,5*
12.2.2.2.	Išlaikytų darbo vietų (etatų) skaičius įgyvendinus vietos projektus (vnt.)										
12.2.2. VPS administravimas											
12.2.2.1.	Sukurtų naujų darbo vietų skaičius VVG administracijoje, vykdant VPS administravimo veiklą (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	*0,75*	-	*0,75*
12.2.2.2.	Išlaikytų darbo vietų skaičius VVG administracijoje, vykdant	-	-	-	-	-	-	-	*1,75*	-	*1,75*

	VPS administravimo veiklą (vnt.)										

13. VPS įgyvendinimo vidaus valdymas ir stebėsena		
13.1.	**VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos funkcijos pagal subjektus**	
13.1.1.	VVG nariai	Kupiškio rajono VVG narys turi tokias neturtines teises: teikti pasiūlymus VVG veiklai gerinti; dalyvauti Kupiškio rajono VVG visuotiniuose narių susirinkimuose su sprendžiamojo balso teise; rinkti ir būti išrinktu į VVG renkamus valdymo organus; susipažinti su Kupiškio rajono VVG dokumentais ir gauti visą turimą informaciją apie jos veiklą; bet kada išstoti iš Kupiškio rajono VVG; įgyvendinti kitas įstatymuose teisės aktuose ir Kupiškio rajono VVG įstatuose nustatytas teises
13.1.2.	VVG valdymo organo nariai	**Visuotinis narių susirinkimas** pildo ir keičia VVG įstatus; priima sprendimą keisti buveinę; renka ir atšaukia iš pareigų VVG valdybą, VVG pirmininką; skiria ir atšaukia revizorių; nustato VVG finansinės veiklos vidaus kontrolės tvarką; tvirtina metinę finansinių ataskaitų rinkinį ir veiklos ataskaitą; nustato VVG nario mokesčių dydį ir mokėjimo tvarką; priima sprendimus dėl naujų narių priėmimo ir narių pašalinimo iš VVG; priima sprendimą dėl kitų juridinių asmenų steigimo ar dėl tapimo kitų juridinių asmenų dalyviu; įstatymų nustatyta tvarka priima sprendimą dėl VVG reorganizavimo ar likvidavimo. **Valdyba** užtikrina, kad valdybos posėdžiai būtų reguliariai organizuojami ir sprendimai gali būti priimami tik tinkamai sudarytos valdybos posėdyje; užtikrina, kad būtų taikomos atviros ir skaidrios narių skyrimo ir atstovavimo procedūros, efektyvūs metodai informacijai ir sprendimams perduoti valdybai ir iš jos gauti; skatina ir sudaro sąlygas bendruomenėms ir suinteresuotiems subjektams dalyvauti vietos plėtros procesuose; valdybos nariai sprendžia klausimus dėl darbuotojų, valdybos narių mokymų ir kvalifikacijos tobulinimo visose aktualiose srityse; gali priimti sprendimą dėl VPS administravimą atliekančių darbuotojų skatinimo; užtikrina lygiateisiškumo principą, kai visi suinteresuoti subjektai gali gauti informaciją ir dalyvauti posėdžiuose bei gali išreikšti savo nuomonę; valdyba užtikrina, kad organizacija bus moki, gerai dirbs ir pasieks rezultatus, kuriems įvykdyti ir buvo sudaryta; nustato ilgalaikę organizacijos veiklos kryptį; užtikrina, kad bus laikomasi lygybės ir įvairovės principo; valdyba skirsto išteklius įvairioms priemonėms ir (ar) tikslinėms grupėms; teikia pagalbą vadovui ir darbuotojams, suteikdama galimybę laisvai naudotis bendro pobūdžio informacija; rengia valdybos veiklos ataskaitas ir teikia visuotiniam susirinkimui; **Pirmininkas** vadovauja ir atstovauja organizaciją santykiuose su kitomis organizacijomis; atsako už organizacijos darbuotojų įdarbinimą pagal darbo teisės aktus ir užtikrina, kad darbuotojai laikytųsi organizacijos politikos; užtikrina, kad organizacijos nariai laikytųsi visų teisinių ir įstatymų nustatytų reikalavimų, organizacijos įstatų bei visų susijusių teisės aktų nuostatų; atsako už organizacijos turtą ir užtikrina jo naudojimą organizacijos tikslams įgyvendinti, atsižvelgiant į jos teisines prievoles;

		stiprina ir palaiko santykius su suinteresuotomis organizacijomis; užtikrina darbuotojų saugą ir sveikatą; užtikrina tinkamą organizacijos antspaudo saugojimą ir naudojimą; atsako už vietos projekto įgyvendinimo sutarčių su teikėjais pasirašymą, atsako už organizacijos veiklos dokumentų saugojimą.
13.1.3.	VPS administravimo vadovas	Atsako už aiškų valdybos ir darbuotojų įsipareigojimų padalijimą; užtikrina veiksmingus ryšius tarp valdybos ir darbuotojų, aiškindamas valdybos politiką, rengdamas ir įgyvendindamas strateginius sprendimus; tiesiogiai dalyvauja sprendžiant veiklos klausimus; atsako už visus organizacijoje įdarbintus darbuotojus; užtikrina ir kontroliuoja įgyvendinamų projektų eigą; tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuoja kaip laikomasi atitinkamų teisės aktų reikalavimų; bendradarbiauja su kitomis institucijomis ir specialistais; rengia organizacijos veiklos ataskaitas ir jas teikia valdybai bei visuotiniam narių susirinkimui; organizuos paraiškų teikėju informavimą ir paraiškų surinkimą, paraiškų vertinimą, sutarčių dėl paramos teikimo sudarymą ir jų vykdymo priežiūrą, atlieka VPS įgyvendinimo vidaus vertinimą, identifikuoja VPS įgyvendinimo problemas ir rezultatus pateikia valdybai; dalyvauja valdybos posėdžiuose ir juos protokoluoja; užtikrina tinkamą posėdžių organizavimo procedūrų laikymąsi.
13.1.4.	VPS finansininkas ir (arba) buhalteris	Tvarko finansinę ir buhalterinę apskaitą pakal LR buhalterinę apskaitą reglamentuojančius teisės aktus, užtikrina finansinių – ūkinių opeacijų teisėtumą, tinkamą dokumentų įforminimą, rengia finansinių ataskaitų rinkinį ir teikia valdybai bei visuotiniam narių susirinkimui. Vykdo vietos pareiškėjų projektų administracinį vertinimą, vykdo projektų mokėjimo prašymų tikrinimą; atsako už duomenų tikrumą, teikia informacinę, konsultacinę ir metodinę pagalbą vietos projektų vykdytojams buhalterinės apskaitos klausimais, vykdo ir konsultuoja viešųjų pirkimų klausimais.
13.1.5.	kiti VVG administracijos darbuotojai:	
13.1.5.1.	VPS administratorius (-iai)	Užtikrina efektyvias ir reguliarias konsultacijas su visais suinteresuotais subjektais; rengia posėdžių (valdybos, visuotinių susirinkimų) darbotvarkes ir užtikrina, kad pranešimai apie posėdžius būtų išsiųsti laiku; tvarko organizacijos narių registrą; tvarko valdybos narių registrą; vykdo bendrųjų bei specialiųjų sąlygų taikymą nustatant išlaidų tinkamumą.
13.1.5.2.	VPS viešųjų ryšių specialistas (-ai)	Organizuoja VPS, kitų vykdomų projektų bei Kupiškio rajono VVG veiklos viešinimą. Tvarko dokumentus pagal dokumentų rengimo, tvarkymo ir apskaitos taisykles. Vykdo potencialių vietos pareiškėjų bei gyventojų aktyvinimą, organizuoja mokymus; rengia ir teikia valdybai tvirtinti reikalingą vietos projektų kvietimų dokumentaciją. Teikia informacinę, konsultacinę ir metodinę pagalbą vietos projektų vykdytojams.
13.2.	**VVG darbuotojų gebėjimai įgyvendinti VPS**	
13.2.1.	VPS administravimo vadovas	turėti aukštąjį išsilavinimą ir ne mažesnę nei 3 m. darbo patirtį projektų valdymo srityje; arba turėti ne

		mažesnę negu 5 m. darbo patirtį VPS administravimo ir įgyvendinimo srityje;
13.2.2.	VPS finansininkas ir (arba) buhalteris	turėti aukštąjį išsilavinimą buhalterinės apskaitos tvarkymo srityje ir ne mažesnę nei 2 m. darbo patirtį buhalterinės apskaitos tvarkymo ir (arba) finansų valdymo srityje; arba turėti ne mažesnę negu 2 m. darbo patirtį buhalterinės apskaitos ir (arba) finansų valdymo srityje įgyvendinant VPS.
13.2.3.	kiti VVG administracijos darbuotojai:	
13.2.3.1.	VPS administratorius	turėti aukštąjį išsilavinimą ir ne mažesnę negu 1 m. darbo patirtį projektų valdymo srityje; arba turėti ne mažesnę negu 2 m. darbo patirtį VPS administravimo ir įgyvendinimo srityje.
13.2.3.2.	VPS viešųjų ryšių specialistas	turėti aukštąjį išsilavinimą, taip pat turėti žinių LEADER metodo įgyvendinimo ir kitose kaimo plėtros politikos srityse; arba turėti ne mažesnę negu 1 m. darbo patirtį VPS administravimo ir įgyvendinimo srityje.
13.3.	**VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos vidaus sistemos apibūdinimas**	
13.3.1.	*Vaidmuo VPS valdymo ir stebesėnos vidaus sistemoje* *VVG nariai*, kurie nori atstovauti ir būti deleguoti į organizacijos valdymo organus privalo deklaruoti viešus ir privačius interesus. *VVG valdymo organų nariai: visuotinis susirinkimas* tvirtina valdybos pateiktas išvadas apie VPS pasiektus įgyvendinimo rezultatus, *valdyba* vykdys VPS įgyvendinimo priežiūrą. VPS stebėsena bus vykdoma atsižvelgiant į VPS įgyvendinimo etapus ir finansinį planą bei numatytus VPS įgyvendinimo pasiekimo tikslo rodiklius. Valdyba visuotiniam narių susirinkimui teiks išvadas apie VPS įgyvendinimo rezultatus. *Pirmininkas* turi teisę dalyvauti valdybos stebėsenos posėdžiuose ir vykdant projektų patikras. *VPS vadovas* teiks valdybai techninę pagalbą, pateikdamas jai susistemintą reikalingą informaciją apie VPS įgyvendinimo eigą, spręstinus klausimus, iškilusias problemas ir kt. VPS vadovas turi teisę dalyvauti valdybos stebėsenos posėdžiuose. Įvertinus pasiektus rezultatus VPS vadovas gali teikti valdybai VPS paramos sutarties keitimą. Bet kurio vertinimo etapu vykdys projektų patikrą jų įgyvendinimo vietoje. Pagal poreikį vykdys neplanines įgyvendinamų projektų patikras. Inicijuos susitikimus su valdybos nariais, pirmininku dėl probleminių vietos projektų ir pateiks priemones problemoms išspręsti. Valdyba gali teikti siūlymus sankcijoms taikyti. *VPS finansininkas* teiks vadovui reikalingą informaciją apie VPS įgyvendinimo eigą; projektų stebėsenai vykdyti bus nagrinėjami paramos gavėjų pateikti mokėjimo prašymai, *VPS administratorius* teiks vadovui reikalingą informaciją apie VPS įgyvendinimo eigą. Vadovaudamasi metiniais VPS įgyvendinimo rezultatais, rengs ir pateiks MA metinę VPS įgyvendinimo ataskaitą už praėjusius kalendorinius metus. Ataskaita turi būti patvirtinta valdybos. Vykdys bendrųjų bei specialiųjų sąlygų taikymą nustatant išlaidų tinkamumą *Viešųjų ryšių specialistas* teiks vadovui reikalingą informaciją apie VPS įgyvendinimo eigą, vertins įgyvendintų vietos projektų ataskaitas ir informuos VPS vadovą apie probleminius įgyvendintus projektus. VPS vykdytoja už VPS įgyvendinimo rezultatus, įskaitant įgyvendintus VPS įgyvendinimo vidaus valdymo veiksmus, atsiskaito	

	teikdama metines VPS įgyvendinimo ataskaitas. *Informacijos apie VPS įgyvendinimo eigą, teikimo tvarką įgyvendinant VPS dalyvaujantiems VVG subjektams* Strategijos įgyvendinimas apima parengiamąjį, vietos projektų teikimo, vertinimo ir įgyvendinimo organizavimo etapus. *Parengiamasis etapas*: *pirmininkas* turės pasirašyti VPS paramos sutartį; *valdyba* privalės patvirtinti pareigybes; *pirmininkas* organizuos VPS įgyvendinimą administruojančių asmenų atranką ir bus sudaromos darbo sutartys; VPS *įgyvendinimą administruojantys darbuotojai* parengs reikalingą dokumentaciją, kurią patvirtins valdyba ir po to bus teikiama MA, taip pat vykdys viešųjų pirkimų organizavimą ir vykdymą. VPS *įgyvendinimą administruojantys darbuotojai* Strategijos įgyvendinimo administravimą vykdys vadovaudamiesi KPP BIVP administravimo ir įgyvendinimo taisyklėmis kurios reglamentuoja bendras lėšų vietos projektams įgyvendinti skyrimo nuostatas, vietos projektų paraiškų pildymo, teikimo ir registravimo tvarką, vietos projektų paraiškų vertinimo organizavimą, vietos projektų vykdymo sutarčių sudarymą ir jų vykdymą, atsiskaitymą už vietos projektų įgyvendinimą, vietos projektų patikrų vykdymą. *Paraiškų teikimas.* Paskelbus kvietimą (vietinėje spaudoje, ir organizacijos tinklapyje http://www.kvvg.lt) teikti paraiškas, VPS *įgyvendinimą administruojantys darbuotojai* teiks konsultacijas potencialiems projektų teikėjams, bus organizuojami mokymai. *Vertinimas*. Visų kvietimų teikti vietos projektų paraiškas metu, pateiktos vietos projektų paraiškos, bus vertinamos pagal specialiosiose taisyklėse pareiškėjams nustatytus reikalavimus, kurie vietos projektų paraiškų vertinimo metu nebus keičiami. Surinktos paraiškos bus vertinamos VPS įgyvendinimą administruojančių darbuotojų. Vertinimas bus atliekamas pagal kiekvienai priemonei specialiosiose taisyklėse numatytus atrankos etapus ir kriterijus. Bet kuriame vertinimo etape VPS vadovas gali atlikti patikrą vietoje. *Tvirtinimas.* Atlikus vertinimą, *VPS darbuotojai* teiks ataskaitas *valdybai,* kuri priims galutinį sprendimą dėl vietos projekto įgyvendinimo finansavimo. Valdybos atrankos posėdžiai organizuojami pagal patvirtintą tvarką (sprendimų priėmimo ir projektų atrankos tvarka bus skaidri ir pagrįsta atskaitomybe, balsavimas priimant visus sprendimus bus patvirtintas dokumentais) taip pat bus nustatyta interesų konfliktų prevencijos tvarka. *Valdybai* priėmus sprendimą skirti lėšas vietos projekto įgyvendinimui ir jį patvirtinus MA, su vietos projekto paraiškos teikėju *VVG pirmininkas* sudarys vietos projekto vykdymo sutartis. *Vietos projektų įgyvendinimo organizavimas.* Vietos projekto įgyvendinimo laikotarpiu projektų vykdytojai teiks VPS darbuotojams mokėjimo prašymus bei galutinę ir užbaigto projekto ataskaitas. VPS darbuotojai laikantis vidaus tvarkos aprašų atlieka pateiktų dokumentų vertinimą ir atlieka tam numatytus veiksmus. *Atskaitomybės (pavaldumo) tarp atskirų įgyvendinant VPS dalyvaujančių VVG subjektų Sistema* *VVG nariai* atskaitingi visuotiniam narių susirinkimui Pirmininkas atskaitingas visuotiniam narių susirinkimui Valdyba atskaitinga visuotiniam narių susirinkimui VPS vadovas atskaitingas pirmininkui ir valdybai VPS įgyvendinimą administruojantys darbuotojai atskaitingi VPS vadovui *Atsakomybės sistemos taikymas jeigu VPS įgyvendinama netinkamai* VPS vykdytojai gali būti taikomos tokios sankcijos: paramos VPS administruoti neskyrimas arba sumažinimas, paramos VPS

	administruoti sustabdymas arba nutraukimas, VPS paramos sutarties nutraukimas ir (arba) reikalavimas grąžinti visą ar dalį sumokėtos paramos VPS įgyvendinti, kitos poveikio priemonės. Kai dėl VPS įgyvendinimą administruojančių darbuotojų pažeidimų padaroma tiesioginė žala VPS įgyvendinimui, darbuotojas rašo paaiškinimą dėl padaryto pažeidimo ir teikia VPS vadovui. VPS vadovas teikia valdybai darbuotojo paaiškinimą ir teikia siūlymą dėl nuobaudos. Valdyba šaukia posėdį, kuriame dalyvauja pirmininkas, VPS vadovas ir priima sprendimą, apie kurį yra raštu informuojamas darbuotojas. Nuobaudos gali būti: pastaba, papeikimas. Skiriant nuobaudą bus atsižvelgiama į pažeidimo sunkumą ir sukeltas pasekmes, darbuotojo kaltę, į aplinkybes, kuriomis šis pažeidimas buvo padarytas, į tai, kaip darbuotojas dirbo anksčiau. Nuobauda skiriama tuoj pat, paaiškėjus pažeidimui, bet ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo tos dienos, kai pažeidimas paaiškėjo, neįskaitant laiko, kurį darbuotojas darbe nebuvo dėl ligos, buvo komandiruotėje arba atostogavo. VPS vykdytojai ir vietos projektų vykdytojams už padarytus pažeidimus, susijusius su Priemonės veiklos srities 19.2 „Parama vietos projektams įgyvendinti pagal VPS“ įgyvendinimu (kvietimais teikti vietos projektus, vietos projektų priėmimu, vertinimu, tvirtinimu, įgyvendinimu, įgyvendinimo priežiūra ir kontrole), sankcijų nustatymo tvarka nustatoma VPS įgyvendinimo taisyklėse.

_____

VVG atstovaujamos teritorijos situacijos analizei naudojama statistinė informacija apie VVG atstovaujamos teritorijos gyventojus

pagal 2011 m. ir vėlesnius turimus duomenis

VVG atstovaujamos teritorijos gyventojų skaičius iš viso: 13932- Kupiškio rajono seniūnijų duomenys;
13045 - Lietuvos Respublikos 2011 metų gyventojų ir būstų surašymo rezultatai

		Pagal amžių				**Pagal lytį**				**Pagal gyvenamąją vietovę**					**Pagal užimtumą**					**Pagal socialinę padėtį**		
		Iki 7 m. (įskaitytinai)	**7-13 m. (įskaitytinai)**	**14-29 m. (įskaitytinai)**	**30-39 m. (įskaitytinai)**	**40-64 m. (įskaitytinai)**	**65 m. ir vyresni**	**vyrai**	**moterys**	**gyvenantys viensėdžiuose (vienkiemiuose)**	**gyvenantys gyv. vietovėse iki 200 gyventojų (išskyrus viensėdžius)**	**gyvenantys gyv. vietovėse nuo 201 iki 1000 gyventojų**	**gyvenantys gyv. vietovėse nuo 1001 iki 2999 gyventojų**	**gyvenantys gyv. vietovėse nuo 3000 iki 6000 gyventojų (išskyrus savivaldybių centrus)**	**dirbantys (išskyrus savarankiškai dirbančiuosius)**	**savarankiškai dirbantys pagal verslo liudijimą**	**ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigas, veikiančias VVG atstovaujamoje**	**bedarbiai (išskyrus: gaunančius senatvės pensiją; nedirbančius dėl negalios)**	**gaunantys senatvės pensiją**	**skurdą patiriantys asmenys**	**socialinės rizikos šeimų skaičius**	**socialinės rizikos šeimose augančių vaikų skaičius**
Pagal amžių	**Iki 7 m. (įskaitytinai)**	615	x	x	x	x	x	299	316	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	x
	7-13 m. (įskaitytinai)	x	1082	x	x	x	x	554	528	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	x
	14-29 m. (įskaitytinai)	x	x	2382	x	x	x	1195	1187	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	30-39 m. (įskaitytinai)	x	x	x	2713	x	x	1410	1303	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	40-64 m. (įskaitytinai)	x	x	x	x	3897	x	1932	1965													
	65 m. ir vyresni	x	x	x	x	x	3243	1255	1988	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Pagal lytį	**vyrai**	x	x	x	x	x	x	6645	x	51	3350	2283	458	-	x	x	x	x	x	x	x	x
	moterys	x	x	x	x	x	x	x	7287	52	3617	2641	593	-	x	x	x	x	x	x	x	x
Pagal gyvenamąją vietovę	**gyvenantys viensėdžiuose (vienkiemiuose)**	x	x	x	x	x	x	x	x	103	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	-	-
	gyvenantys gyv. vietovėse iki 200 gyventojų (išskyrus viensėdžius)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	6967	x	x	x	x	x	x	x	x	-	-	-
	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 201 iki 1000 gyventojų	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	4924	x	x	x	x	x	x	x	-	-	-
	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 1001 iki 2999 gyventojų	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	1051	x	x	x	x	x	x	-	-	-
	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 3000 iki 6000 gyventojų (išskyrus savivaldybių centrus)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	x	x	x	x	x	-	-	-
Pagal užimtumą	**dirbantys (išskyrus savarankiškai dirbančiuosius)**	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	6429	x	x	x	x	x	x	x
	savarankiškai dirbantys pagal verslo liudijimą	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	520	x	x	x	x	x	x
	ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigas, veikiančias VVG atstovaujamoje teritorijoje, lankantys asmenys	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	797	x	x	x	x	x
	bedarbiai (išskyrus gaunančius senatvės pensiją arba nedirbančius dėl negalios)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	1820	x	x	x	x
	gaunantys senatvės pensiją	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	4480	x	x	x

Pagal socialinę padėtį	**skurdą patiriantys asmenys**	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	3010	x	x
	socialinės rizikos šeimų skaičius	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	107	x
	socialinės rizikos šeimose augančių vaikų skaičius	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	258
Statistinės informacijos šaltiniai ir metai	**Pagal amžių*:*** *vadovautasi Kupiškio rajono seniūnijų duomenimis pateiktais raštu ir saugomais VVG būstinėje (2011 m.)* **Pagal lytį*:*** *vadovautasi Kupiškio rajono seniūnijų duomenimis pateiktais raštu ir saugomais VVG būstinėje (2011 m.)* **Pagal gyvenamąją vietovę:** *Lietuvos Respublikos (2011 metų) gyventojų ir būstų surašymo rezultatai;* **Pagal užimtumą:** • ***dirbantys*** *- Lietuvos statistikos departamento duomenys (2011 m.)*; • ***savarankiškai dirbantys pagal verslo liudijimą*** *- Valstybinės mokesčių inspekcijos duomenys (2012 m.)*; ***ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigas, veikiančias VVG atstovaujamoje teritorijoje, lankantys asmenys*** *– Švietimo informacinių technologijų centras (2013-2014 m).;* • ***bedarbiai –*** *Panevėžio teritorinės darbo biržos Kupiškio skyriaus duomenys* (*2012 m.*); • ***gaunantys senatvės pensiją*** *– Sodros Statistikos analizės ir prognozės skyriaus duomenys (2011 m.)* **Pagal socialinę padėtį:** • ***skurdą patiriantys asmenys –*** *Kupiškio raj., sav., socialinės paramos skyriaus duomenys (2011m.);* • ***socialinės rizikos šeimų skaičius*** *– Kupiškio raj., savivaldybės duomenys (Kupiškio r. sav., 2015 m. socialinių paslaugų planas);* • ***socialinės rizikos šeimose augančių vaikų skaičius****- Kupiškio rajono savivaldybės 2015 m. socialinių paslaugų planas;*																					
Paaiškinimai	**„-„** - *Duomenų nėra, nes atitinkamos įstaigos nepateikė ar negalėjo pateikti tokių duomenų.* **Pagal užimtumą:** • ***dirbantys*** *(6429 - užimtieji) - duomenys pateikiami Kupiškio rajono savivaldybės lygmeniu, kitokių duomenų nėra;* • ***dirbantys pagal verslo liudijimą****- duomenys pateikiami Kupiškio rajono savivaldybės lygmeniu (520);* • ***ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigas, veikiančias VVG atstovaujamoje teritorijoje, lankantys asmenys*** *– (797) duomenys pateikiami Kupiškio rajono savivaldybės lygmeniu, kitokių duomenų nėra;* • ***bedarbiai*** *(1820) - duomenys pateikiami Kupiškio rajono savivaldybės lygmeniu, kitokių duomenų nėra;* • ***gaunantys senatvės pensiją*** *(4480) - duomenys pateikiami Kupiškio rajono savivaldybės lygmeniu, kitokių duomenų nėra;* **Pagal socialinę padėtį:** • ***skurdą patiriantys asmenys*** *– duomenys pateikiami Kupiškio rajono savivaldybės lygmeniu, kitokių duomenų nėra;*																					

VVG atstovaujamos teritorijos situacijos analizei naudojama statistinė informacija apie VVG atstovaujamos teritorijos gyventojus

pagal 2014-2015 m. turimus duomenis

VVG atstovaujamos teritorijos gyventojų skaičius iš viso: 13016		Pagal amžių				Pagal lytį				Pagal gyvenamąją vietovę					Pagal užimtumą					Pagal socialinę padėtį		
		Iki 7 m. (įskaitytinai)	7-13 m. (įskaitytinai)	14-29 m. (įskaitytinai)	30-39 m. (įskaitytinai)	40-64 m. (įskaitytinai)	65 m. ir vyresni	vyrai	moterys	gyvenantys viensėdžiuose (vienkiemiuose)	gyvenantys gyv. vietovėse iki 200 gyventojų (išskyrus [illegible])	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 201 iki 1000 gyventojų	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 1001 iki 2999 gyventojų	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 3000 iki 6000 gyventojų	dirbantys (išskyrus savarankiškai dirbančiuosius)	savarankiškai dirbantys pagal verslo liudijimą	ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigas, veikiančias VVG atstovaujamoje	bedarbiai (išskyrus: gaunančius senatvės pensiją; nedirbančius dėl negalios)	gaunantys senatvės pensiją	skurdą patiriantys asmenys	socialinės rizikos šeimų skaičius	socialinės rizikos šeimose augančių vaikų skaičius
Pagal amžių	Iki 7 m. (įskaitytinai)	602	x	x	x	x	x	322	290	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	x
	7-13 m. (įskaitytinai)	x	920	x	x	x	x	455	475	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	x
	14-29 m. (įskaitytinai)	x	x	2200	x	x	x	1122	1068	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	30-39 m. (įskaitytinai)	x	x	x	2389	x	x	1290	1094	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	40-64 m. (įskaitytinai)	x	x	x	x	3978	x	1974	1999													
	65 m. ir vyresni	x	x	x	x	x	2927	1069	1858	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Pagal lytį	vyrai	x	x	x	x	x	x	6232	x	86	3187	2440	459	-	x	x	x	x	x	x	x	x
	moterys	x	x	x	x	x	x	x	6784	93	3435	2748	568	-	x	x	x	x	x	x	x	x
Pagal gyvenamąją vietovę	gyvenantys viensėdžiuose (vienkiemiuose)	x	x	x	x	x	x	x	x	179	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	-	-
	gyvenantys gyv. vietovėse iki 200 gyventojų (išskyrus viensėdžius)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	6622	x	x	x	x	x	x	x	x	-	-	-
	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 201 iki 1000 gyventojų	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	5188	x	x	x	x	x	x	x	-	-	-
	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 1001 iki 2999 gyventojų	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	1027	x	x	x	x	x	x	-	-	-
	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 3000 iki 6000 gyventojų (išskyrus savivaldybių centrus)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	x	x	x	x	x	-	-	-
Pagal užimtumą	dirbantys (išskyrus savarankiškai dirbančiuosius)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	x	x	x	x	x	x	x
	savarankiškai dirbantys pagal verslo liudijimą	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	531	x	x	x	x	x	x
	ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigas, veikiančias VVG atstovaujamoje teritorijoje, lankantys asmenys	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	721	x	x	x	x	x
	bedarbiai (išskyrus gaunančius senatvės pensiją arba nedirbančius dėl negalios)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	1674	x	x	x	x
	gaunantys senatvės pensiją	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	3851	x	x	x
Pagal socia	skurdą patiriantys asmenys	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	2464	x	x
	socialinės rizikos šeimų skaičius	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	104	x

	socialinės rizikos šeimose augančių vaikų skaičius	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	258

Statistinės informacijos šaltiniai ir metai	**Pagal amžių*:*** *vadovautasi Kupiškio rajono seniūnijų duomenimis pateiktais raštu ir saugomais VVG būstinėje, 2014 m. pabaigai 2015 m. pradžiai.* **Pagal lytį*:*** *vadovautasi Kupiškio rajono seniūnijų duomenimis pateiktais raštu ir saugomais VVG būstinėje, 2014 m. pabaigai 2015 m. pradžiai.* **Pagal gyvenamąją vietovę:** *vadovautasi Kupiškio rajono seniūnijų duomenimis pateiktais raštu ir saugomais VVG būstinėje, 2014 m. pabaigai 2015 m. pradžiai,* **Pagal užimtumą:** • ***savarankiškai dirbantys pagal verslo liudijimą*** *- Valstybinės mokesčių inspekcijos duomenys (2014 m.);* • ***ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigas, veikiančias VVG atstovaujamoje teritorijoje, lankantys asmenys*** *– Švietimo informacinių technologijų centras (2014-2015 m.);* • ***bedarbiai*** *(2014 m.)- Kupiškio rajono darbo biržos duomenys;* • ***gaunantys senatvės pensiją –*** *Sodros Statistikos analizės ir prognozės skyriaus duomenys(2014 m.);* **Pagal socialinę padėtį:** • ***skurdą patiriantys asmenys –*** *Kupiškio raj., sav., socialinės paramos skyriaus duomenys (2014 m.)* • ***socialinės rizikos šeimų skaičius*** *- Kupiškio r. sav. socialinių pasaugų planas (2015 m.);* • ***socialinės rizikos šeimose augančių vaikų skaičius*** *- Kupiškio r. sav. socialinių pasaugų planas (2015 m.);*
Paaiškinimai	**„-„** *- Duomenų nėra, nes atitinkamos įstaigos nepateikė ar negalėjo pateikti tokių duomenų.* **Pagal užimtumą*:*** • ***savarankiškai dirbantys pagal verslo liudijimą –*** *duomenys pateikiami Kupiškio rajono savivaldybės lygmeniu, kitokių duomenų nėra;* • ***bedarbiai*** *-duomenys pateikiami Kupiškio rajono savivaldybės lygmeniu, kitokių duomenų nėra* • ***gaunantys senatvės pensiją*** *-duomenys pateikiami Kupiškio rajono savivaldybės lygmeniu, kitokių duomenų nėra* **Pagal socialinę padėtį:** • ***skurdą patiriantys asmenys*** *– duomenys pateikiami Kupiškio rajono savivaldybės lygmeniu, kitokių duomenų nėra*

_____